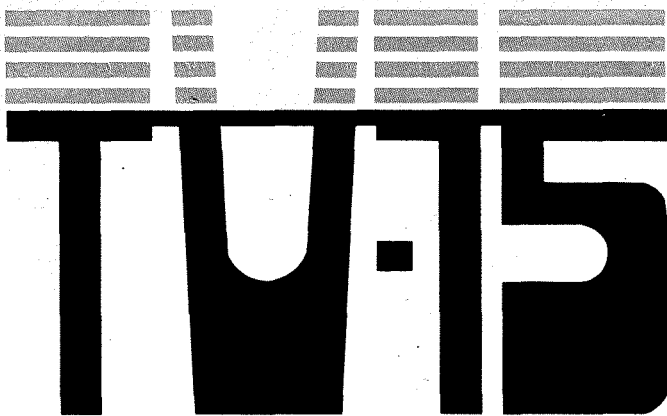

Štev. 39

XXVII.

Izhaja tedensko

2. november
1989Cena: 8.000 din
YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

Str. 2: Igrača, imenovana pluralizem

Str. 3: Obnova bolnice Franja poteka po načrtu

Str. 4: Zamenjava na krmilu NDR

Str. 11: Jugoslovanski arhivi se predstavljajo

Str. 13: O slovenskih domačih obrteh

Str. 16: Tudi ZRVS se mora prenoviti

Prihodnja številka TV-15 bo izšla 16.
novembra 1989.

Dan mrtvih

je samo bežen trenutek na hitro tekoči poti življenja, polni tisoče skrbi in obveznosti. Ne dopušča nam, da bi se pogosto ozrli nazaj, se spomnili nanje, katerih korak je za vselej zastal. Toda v podzavesti so vedno z nami, živijo v nas in 1. novembra izbruhne na dan ves spomin nanje. Simbol našega spomina nanje je drobna lučka, ki jo bomo v družinskem krogu ali skupaj s tovariši prižgali na njihovih grobovih, grobnicah padlih in mrtvih v taboriščih, zaporih...

Pozabimo za trenutek na naš vsakdan in se znova soočimo s tisočletno mislijo o življenju in minevanju. Tisti, ki jih ni več z nami, so opravili nekaj tudi za nas. Položili so nam svoja sporočila v zavest in s seboj jih nosimo naprej v življenje.

24. oktober – dan
Združenih narodov

Na začetku meglena ideja o splošni mednarodni organizaciji, ki bi obvarovala nove rodove pred strahotami vojne, je dobila konkretne obrise še pred koncem sovražnosti med 2. svetovno vojno. Jeseni leta 1945, potem ko so utihnila bojišča tudi na tihomorskem območju, je začela veljati Ustanovna listina Združenih narodov.

Po teh 44 letih, ki so minila od slavnega 24. oktobra 1945, vstopajo mednarodni odnosi v novo, pozitivnejše obdobje. Ko se je začelo letošnje jesensko zasedanje generalne skupščine ZN, je bilo že mogoče reči, da se skupščina ne bo več ukvarjala predvsem z razorožitvijo in gašenjem kriznih žarišč, temveč s »socialnimi vprašanji«: varovanjem človekovega naravnega okolja, bojem proti mamilom in boleznim, terorizmu, nasilju na ulicah, s povodnijo be-

guncev najrazličnejših narodnosti in raznimi kršitvami človekovih pravic in svoboščin.

Nova generacija problemov, s katerimi se ukvarja generalna skupščina, nas opozarja, da budnost nikoli ni odveč. Nista samo agresija in nasilje tisto, kar ovira vzpostavitev trdnega miru na svetu. Veliko je skritih groženj, kot so revščina na svetu, lakota, premalo hrane za vse, nepismenost in druge stiske, ki jih državne meje ne morejo zadržati.

Armada pristašev in borcev za mir je močno narasla, med drugim z razvojem družbeno-političnih in humanitarnih organizacij po svetu. Pod njihovim pritiskom se je zamajala celo takšna trdnjava omalovaževanja človekovih pravic, kot je Južna Afrika. Premaknilo se je tudi na drugih krajih sveta, pa če omenimo le Afganistan, Kampučij-

jo, Srednjo Ameriko in majhne, v oceanih skrite države, ki pogumno kljubujejo zati-ralskim metodam močnejših in z zaupanjem gledajo v prihodnost.

Pa vendar, preveč ljudi še živi v revščini, preveč jih še trpi krivico samo zaradi svoje rase, vere, spola ali političnega prepričanja, da bi bili lahko zadovoljni s sedanjo stopnjo mednarodnega sožitja, popuščanja in boja za človekove pravice. Vsak naslednji 24. oktober nas bo spomnil na obljube in zahteval obra-zložitev.

fl-

Sporočilo

Vsem našim naročnikom in sodelavcem sporočamo, da se je uredništvo in uprava TV-15 preselila v nove delovne prostore na Dvoržakovi 12.

Od ponedeljka 30. oktobra nas torej ne iščite več na Miklošičevi 28, ampak v drugem nadstropju na Dvoržakovi 12. Telefonska številka pa je enaka kot prej, to je 328-780.

Uredništvo

Za evropsko
kakovost življenjaIzhodišča kongresnega dokumenta so
socializem, revolucija in samoupravljanje

Centralni komite zveze komunistov Slovenije je na seji, ki je bila v četrtek, 26. oktobra, sprejel osnutek programskega dokumenta za 11. kongres ZKS in določil datum kongresa, ki bo 22. in 23. decembra letos.

Sestavljalci so kongresno gradivo razdelili na šestnajst poglavij, v katerih so obdelana vsa bistvena vprašanja naše prihodnje usode. Posamezna poglavja imajo naslove: Demokracija: za državljanske svoboščine, Politični pluralizem za demokratično družbo, Jugoslavija – federacija po meri človeka in enakopravnost narodov, Gospodarstvo naj bo kos izzivom razvitega sveta, Za ekološko kultivirano družbo, Politični sistem naj služi človeku – ne državi, Socialna politika – pomoč za samopomoč, Kultura je... kultura, Šport brez ideologije, Izobraževanje za ustvarjalnost in razvoj, Znanost – ključ razvoja, Pravica do različnosti in družbene veljave, Obveščanje – svoboda, javnost in strokovnost, Za mir, za učinkovito obrambo pred zunanjo agresijo in zagotavljanje varnosti družbe, Zunanja politika države in mednarodno sodelovanje ZK in Zveza komunistov za demokratični socializem.

Vsakdo, ki je spremljal razpravo na slovenskem cekaju o programskem dokumentu, lahko potrdi, da je brez dvoma izpolnila svoj namen. V njej je na tak ali drugačen način sodelovalo več kot 30 članov, tako da je delo potekalo pratično ves dan. Razprava je pokazala, da pomeni kongresno gradivo poseben izziv, tako glede simbolov, ki jih predvideva, kot tudi glede same vsebine pa tudi predstavitve osrednjih ciljev ZKS.

Pomembna novost osnutka kongresnega gradiva je v tem, da opušča neoprijemljivo izrazoslovje preteklosti in se usmerja v prihodnost, v 21. stoletje. Tega pa je sodeč po nekaterih razpravah na cekaju marsikoga strah.

Čeprav se nekateri bojijo, da je to konec socializma pri nas, pa po našem mnenju temu ni tako. Nasprotno. Kongresno gradivo poskuša biti sinteza reformnih razmišljanj, ki so značilnost 10. kongresa, časa po njem in konferenci ZKS. Obrat v partijskem delovanju in tudi v celotnem delovanju naše družbe je nujen in je povezan z dvigom učinkovitosti dela po demokratični poti. V gradivu niso pozabljene vrvine socializma, samoupravljanja in federalizma, ki so danes v Sloveniji in Jugoslaviji realne.

Mnenja o predlaganem kongresnem gradivu so bila različna, od tistih pritrjevalnih do drugih, ki nekatera bistvena določila v celoti postavljajo pod vprašaj. Nekateri moti hitrost, s katero naj bi uresničili reforme. Moti jih tudi ideja o rumeni zvezdi, ki ima lahko večplasten pomen. Zato bi bilo morda bolje, če bi jo zamenjali z lipovim listom (Vinko Hafner). Bojijo se tudi, da bo ZKS postala organizacija brez socialne osnove in poudarjajo, da je gradivo preveč zagledano v človeka, in da delavskega razreda ne upošteva več. Kot grožnja pa je izzvenela misel, da se ga bomo začeli zavedati takrat, ko se bo začel zbirati pred republiško skupščino. Vznemirja jih tudi pojem o asimetrični federaciji, ki je po njihovem mnenju neutemeljen in ga je treba izpustiti.

Velika večina razpravljalcev pa je gradivo podprla in izrazila upanje, da nas lahko njegovo uresničevanje popelje iz sedanje krize.

Vsem tistim, ki jih moti simbol kongresa, so njegovi snovalci odgovorili tako: modra barva je izraz svobode, v povezavi z rumeno tudi izraz diskontinuitete in zahtev po reformah, zelena barva je aktualna zaradi ekološkega poudarka v programu. Petero-kraka pa je element tradicije.

Že na prvem širšem in temeljitnem preverjanju je osnutek dokumenta za 11. kongres ZKS doživel tudi prvi uspeh. Nastal je kot rezultat skupnega dela in ne po meri enega človeka. Zato je jasno, da v javno razpravo ne more iti besedilo, ki bi vsebovalo toliko alternativ, kolikor je ljudi in njihovih mnenj. Razprava na cekaju je pokazala tudi novo kakovost delovanja, saj je v večji meri uveljavila diferenciacijo stališč. Pri tem je bistveno, da je več skupnega kot pa različnega. To pa govori v prid uveljavljanja samoupravljanja kot ideje, do katere imamo kot dediči veliko odgovornost, in ki je v jugoslovanski praksi že skoraj odvržena. Naloga slovenskih komunistov pred kongresom je, da jo uresničujejo.

Tudi sam kongres bo nekoliko drugačen kot prejšnji. Sklepni del bo potekal 22. in 23. decembra, toda dejansko se bo začel že v tednu od 8. do 16. decembra, ko bodo na konferencah občinskih organizacij ZK obravnavali kongresno gradivo. Tako bodo prišli delegati v Ljubljano s stališči svoje baze, do takrat pa bo javna razprava potekala po osnovnih organizacijah ZK.

Bojan Kuntarič

Nova igračka in še nekaj več

Ko sem pred dnevi poročal o razpravi o političnem pluralizmu z Zvezne konference Socialistične zveze, sem napisal, da so delegati pravzaprav šele zdaj odkrili igračko, ki so jo za nekaj let založili — zdaj pa se nad njo ponovno navdušili. S tem sem hotel povedati predvsem dve stvari: da v naši državi nobena stvar ne prodre na hitro in vsako pustimo kar nekaj časa odležati, preden se nas zamisli oprimejo. In pa, da nobene stvari ne znamo delati normalno — vsaka prodira kampanjsko. Pri tem Slovenci nismo nobena izjema, kajti politični pluralizem tudi pri nas ni prodiral nič drugače — le morebiti malo prej. Še pred dvema letoma na konferenci Zveze komunistov Slovenije je Sergej Kraigher polemiziral z izvršnim sekretarjem v CK ZKS Cirilom Baškovičem, ko je ta napovedal uveljavljanje samoupravnega pluralizma interesov (namesto pluralizma samoupravnih interesov), kar je že napovedovalo, da se Zveza komunistov Slovenije ne namerava več upirati uvajanju političnega pluralizma. Na zvezni konferenci ZKJ pa je izrazil politični pluralizem (sicer ne brez polemik) že dobil domovinsko pravico tudi v sklepkih zasedanja.

Slovenci smo potem stopili po tej poti naprej — z ustanovitvijo množice zvez. Drugi so gledali s strani in kdaj pa kdaj na naš vrt — tako, da se vidi, da so še pravoverni — zmetali nekaj pasjih bombic. Tudi slovenska politika se je sprva oprijela vsaj še kolikor toliko jugoslovansko sprejemljive bilke nestranskega sistema — toda tudi tu je njena odločnost plahnela in danes prav ostrih nasprotnikov večstranskega sistema ni več na javnem prizorišču. Kar seveda ne pomeni, da jih v Sloveniji ni.

Nekaj je seveda pri razpravah o političnem pluralizmu odločilno: tekmeči za oblast ne verjamejo, da se je partija v resnici odpovedala oblastnemu monopolu. Da se namerava bojevati za

oblast, že vedo, niso pa prepričani, da bo v tej tekmi vsem pustila enake možnosti. Nezaupanje izvira iz časov, ko je preimenovanje KPJ v ZKJ načeloma ponujalo razlago, da se je partija s tem odpovedala zakonu z državo — v resnici pa sta zakonca še kar naprej lepo živela skupaj in na svet spravila še nekaj novih otrok (beri »birokratov«). V tem vidi politična konkurenca tudi nevarnost propagiranja nestranskega pluralizma kot nove rešitve. Ne verjame namreč, da ta, nikjer preizkušeni sistem, ni nov ovinek vladajoče stranke, da bi ohranila kar največ oblasti.

Zveza komunistov pa tudi sama ugotavlja, da ji monopolni položaj ni več po meri: po eni strani ji ne gre v račun, da mora kar naprej požirati očitke, da je kriva za vse. Hkrati pa se je na vrhu tudi sama polenila, postala resnično tanker, ki potrebuje kilometre, da spremeni smer. Politična konkurenca jo je notranje poživila, pripeljala mlade krvi, ki je željna spopada na političnem področju. S tem se je (govorim seveda o slovenski ZK) morala tudi notranje prestrukturirati, se zateči k vsebinam, ki z nekdajno »učiteljico in nosilko EDINE RESNICE« nimajo veliko skupnega. Samo taka se lahko spopade z zvezami (da pa se ne bomo sprenevedali, napišimo kar »strankami«), ki jih je dejansko sama spustila na politično prizorišče. Slovenija je torej v politični pluralizmu, tekmo za politično in državno oblast stopila kar s krepkimi koraki. Zdaj nastaja nova volilna zakonodaja, ki naj določi enakopravnost na tekmovalni stezi, na kateri naj potem zmaga boljši.

Jugoslovansko politično razmišljanje je pač nekje tam, kjer smo bili mi pred dvema letoma. Politiki za zdaj šele premetavajo izraz »politični pluralizem« po ustih in okušajo, na katerem koncu je bolj grenak. Podobni so kopalcu, ki ga sicer mika hladna voda

v poletni vročini, ker pa slabo plava in ne ve, kje se začne globina, okleva. Dogajanje na zvezni konferenci Socialistične zveze je bilo torej pričakovano. Nekateri so svarili pred tem, da bi preveč hiteli zdi kopice problemov, ki jih imamo in jih ne smemo še dodatno obremeniti z oblastnim bojem. Slovenci in Hrvati so jih prepričevali, da imamo toliko problemov prav zaradi tega, ker nismo imeli politične konkurence, in da je gospodarska reforma brez politične preprosto neizvedljiva. Prav tako se je dobro videlo, da mnogi sploh še ne vedo, kaj pomeni politični pluralizem za njih osebno — kajti poklicnim čvekačem je v pravi konkurenci odklenkalo. Tako pa so velikodušno razsipavali s pojmi »pravna država«, »človekove pravice«, dokler jim niso razložili, da je ustroj politično pluralne družbe tak, da javnost skozi institucije sistema štiti vse demokratične pridobitve. Skratka — oblastni monopol je dopuščal, da si je oblast sama razlagala, kaj pomenijo recimo človekove pravice. Tako smo dobili skovanke kot »avtentične človekove pravice« za razliko od »buržoaznih človekovih pravic«, ki jih menda ni treba spoštovati. V politično pluralnem prostoru pa je opozicija tista, ki budno pazi, kje bo oblastna stranka naredila napako — in take napake se na naslednjih volitvah krvavo maščujejo. V tako urejeni družbi ni pomembno, kolikokrat si izrekel besedo »pravna država«, v njej javnost pazi, da država tudi deluje kot pravno urejen organizem.

Skratka, na jugoslovanski ravni smo zdaj šele nekje pri prelagnju nove zamisli z ene poličke na drugo — čeprav je treba priznati, da zdaj z nje večkrat obrišejo prah.

In še ena, nikakor ne nebitvena stvar: Stane Brovet je na zadnjem cekaju dobro opazil, da pluralizem, posebej večstrankarski, pomeni povsem drugačno notranjo ureditev Jugoslovanske ljudske armade in njen popolnoma nepolitični oziroma samo strokovni položaj v družbi. In prav tu se utegne vozal političnega pluralizma v Jugoslaviji najtrdnjeje zadržati.

Gojko Bervar

Denar ne smrdi, pač pa je treba z njim znati ravnati

Šele čas bo pokazal, ali je zdajšnja reorganizacija bančnega poslovanja v Jugoslaviji res tisto, kar bo prineslo več reda in učinkovitosti na to področje. Njen pomen je namreč velik: dovolj natančno so poznani vsi zapleti v zvezi s tako imenovano sanacijo bančnega sistema pri nas, kar poenostavlja povedano pomeni, da je treba naše banke ozdraviti predvsem vseh dvomljivih in nedonosnih naložb. Kakor se že zdi čudno, pa je res, da so banke kljub svojim lepim in zloščnim marmornatim pročeljem med največjimi jugoslovanskimi izgubarji. To je seveda težko pojasniti, saj so te stvari dokaj zamotane in tudi prepletene z različnimi interesi v naši denarni in posojilni politiki. Zato seveda na drugi strani ne preseneča niti to, da v vsem enakih izgubah oziroma denarnih težavah tiči tudi naša osrednja denarna oblast, to je Narodna banka Jugoslavije. Nanjo se je namreč počasi na-

vleklo toliko dvomljivih zahtevkov po denarju, da že samo zaradi tega neprestano spodbuja k naraščanju inflacije. To lahko ponazorimo na primer s tako imenovanim klirinškim poslovanjem, ko naša podjetja blago sicer prodajo neki državi na vzhodu, denimo SZ, račun zanj pa pokažejo Narodni banki Jugoslavije, ki mora takoj nato nadomestiti protivrednost izvoza z domačimi dinarji. Ker je treba ponje posebej seči — gre seveda za primarno emisijo — ta reka denarja povzroča izjemne inflacijske pritiske. In takih pritiskov, ki jim podlega NBJ, je še nekaj.

To seveda kaže na to, da se v denarni in posojilni politiki pri nas prav malo ve, kdo pije in kdo plača. Navado imamo kar na pamet govoriti o tem, kako prav denarna in posojilna politika neusmiljeno in pretirano vplivata na vse denarne tokove in že s tem tudi na samo inflacijo. Vse to je seveda res,

samo da si vloge na tem področju največkrat zamišljamo preveč enostavno. Ne da bi hoteli braniti naš centralni bančni sistem, ki je prav gotovo velika ovira na poti k bolj učinkovitemu obnašanju v zvezi z denarjem, pa je vendarle treba reči, da si NBJ vsaj doslej ni sama izmislila obveznosti. Naložili so jih ji pač v zvezni skupščini, ker pa gre za stvari, ki posegajo v materialna razmerja, je bilo o vseh rešitvah treba doseči tudi tako imenovani konsenz med republikami in pokrajinama. Zato v naši republiki tudi o teh problemih razmišljamo nekoliko preveč enostransko, saj je jasno, da bi, če bi bili sami bolj dosledni — vsega vendarle ne mogli vtakniti niti v NBJ. Ve pa se, da ta dobiva v svoje roke in pristojnost tudi vse tisto, za kar se republike in pokrajine sicer ne morejo pametneje dogovoriti oziroma za to nimajo denarnih virov. Zato se zdi, da je prav NBJ večkrat tudi nekakšna pre-

proga, pod katero je mogoče pomesti vse tisto, kar bi radi skrili.

Toda medtem se je vendarle tudi pri nas zgodilo nekaj bistvenih stvari. Na eni strani so delegati letos najprej sprejeli zakon o Narodni banki Jugoslavije in podobnih ustanovah v republikah in pokrajinah. Vse ustanove so dobile veliko več pristojnosti. Zdaj naj bi recimo povsem samostojno odločale celo o izdajanju denarja oz. o posameznih bankovcih (apoenih), česar si še pred kratkim skorajda ni bilo mogoče zamisliti. Toda ob tem smo dobili letos še en zakon, ki prav tako temeljito posega na to področje. Gre za poseben bančni zakon, ki povsem na novo podaja vlogo našega poslovnega bančništva. Čeprav še ni slišati, da bi kdo govoril o komercialnih bankah, kot jih obravnavajo v svetu, pa je vendarle res, da zakon dokaj natančno govori, da so naše banke v bistvu podjetja, ki se »ukvarjajo« z denarjem, to pa morajo početi tako, da bodo s natančno govorili. Banke torej niso več tako imenovani servis združenega dela, kakor se jim je dolga leta pravilo, pač pa naj bi bile od novega leta naprej delniške družbe. V naših razmerah je to gotovo

velikanska sprememba, saj napoveduje povsem drugačne odnose v denarništvu. Omenimo samo eno od bistvenih sprememb, o katerih je mogoče govoriti z veliko dobrohotne naklonjenosti. Doslej je namreč veljalo, da v banki največ pomenijo tisti, ki so njeni največji dolžniki. Vsaj dokler smo lahko govorili, da so obrestne mere daleč pod realno ravni, pa je to pomenilo, da so največji dolžniki pač tudi tisti, ki jih morajo drugi napajati z denarjem brez pravega povračila za to. Taka politika je gotovo povzročila izjemno prelivanje dohodka med našimi podjetji, kar ni prav nič manj hudo, kot to, da se dohodek prelija med boljšimi gospodarstvi (recimo slovenskim in hrvaškim) in slabšimi (nerazvitejši). V delniških družbah, kar bodo kmalu vse banke, bodo namreč igrali po novem odločilnejšo vlogo predvsem tisti, ki bodo imeli denar. Če ga bodo imeli v banki več, bo pač večja tudi njihova beseda. Število glasov bodo namreč, tako kot povsod, kjer se gre do delničarstva, določali prav po številu delnic, se pravi po količini vložene kapitala — v tem primeru pa kapitalu, ki ga imajo naša podjetja zdaj vložene v bančnih skladih.

Seveda pa je transformacija bančnega sistema, kot je mogoče poimenovati zdajšnje dogajanje na tem področju, velikanskega pomena. Prav gotovo tudi na slovensko bančništvo in naše gospodarstvo. Sistem Ljubljanske banke se levi v Ljubljansko banko, tako imenovano mater, in Ljubljanske banke, njene hčere. Porod je bil v tem primeru dokaj težak in še zdaj ni vse povsem dokončano. Očitno pa je prevladala ideja, da tudi v Sloveniji še naprej potrebujemo veliko in močno banko, concern, ki bo lahko meritorno nastopal tudi na tujih denarnih trgih. Hkrati pa na drugi strani potrebujemo tudi banke, ki bodo še naprej ohranile lep del samostojnosti in dosežane tržne povezave. Vendar upajmo, da ne gre spet le za zamenjavo menic, pač pa, da si bomo resnično prizadevali, da bomo v prihodnje imeli banke, ki bodo znale dobro vrteti denar. Saj ga ne bodo samo v svojo korist, pač pa tudi v korist tistih, ki so banke ustanovili. S tem pa bi nedvomno odpadla še ena izmed velikih minulih zablod, češ da denar smrdi in tisti, ki zna ravnati z njim, ni kaj prida.

Stojan Žitko

Še vedno si zajedamo najboljšo pridelovalno zemljo

Za optimalne ekološke rešitve

Dve leti po ekološki konferenci na SZDL (Ekologija, energija, varčevanje)

Čeprav je celovito poročilo o reševanju problematike varovanja okolja v Sloveniji (po sklepu Skupščine SRS) še v pripravi, pa je zadnja skupna seja sveta za varstvo okolja ter Sveta za družbenoekonomske odnose v kmetijstvu, gozdarstvu in na vasi pri predsedstvu RK SZDL že do neke mere pregledala in ocenila, kaj se je v zadnjih dveh letih od ekološke problemske konference zgodilo, kaj se je izboljšalo, kaj poslabšalo oziroma, kaj ni krenilo z mrtve točke.

Ugotovitve kažejo, da imamo v Sloveniji ta hip 25,5 arov obdelovalne zemlje na prebivalca, skupno pa 511.649 ha obdelovalnih zemljišč. S to statistiko se uvrščamo na predzadnje mesto v Evropi, k čemur je izdatno pomagal petinštiridesetletni ekstenzivni razvoj, ki je za potrebe širitve urbanega prostora mest in naselij ter komunalne in industrijske gradnje nemilostno segal po najboljših kmetijskih površinah, ki so bile zvečine na ravnam in torej vsestransko »cenejše« za graditev napredka.

Zemlja pa vrača udarec in tako lahko danes ugotavljamo, da so izgube, ki so nastale z zapravljenimi kmetijskimi površinami — neizmerljive. Res je, da smo z melioracijami, zlasti z izsuševanjem usposobili novih 67.600 hektarov zemlje za intenzivnejše kmetovanje (ter tako vsaj deloma spet pridobili) potrebne površine za pridelavo hrane), vendar pa še niso do kraja pretehtani vsi pogledi in ugovori, ki opozarjajo na enostransko pristopanje k melioracijam in sploh k posegom za pridobivanje novih kmetijskih površin. Zato sta se oba omenjena sveta pri SZDL zavzemala za interdisciplinarno delo pri projektiranju hidromelioracij.

Sicer pa poročilo o izvajanju sklepov Problemske konference SZDL »Ekologija, energija, varčevanje« ugotavlja, da so v dvehletnem obdobju od konference nastali premiki v usklajevanju zakonskih predpisov s področja varstva okolja (odlok o mejnih količinah emisije zraka je bil že sprejet, v postopku je dopolnjevanje zakona o vodah, zakona o nevarnih sno-

veh...). Prav tako so nastale in še nastajajo pozitivne spremembe v pripravi dopolnil k srednjeročnim in dolgoročnim planskim dokumentom zlasti na področju saniranja gozdov, varstva tal, varstva pred emisijami v prometu in nenazadnje so dobile občine konkretne naloge za pripravo celovitih naravovarstvenih programov na svojih območjih.

Splošne zahteve po posodabljanju zakonitosti in pravnega reda so tudi na področju varstva narave sprožile aktivnosti za reorganizacijo republiških inšpekcijskih služb. V zaključni fazi je priprava gradiva za razpravo o urejanju problematike kadrov in sredstev s tega področja, naloga republiškega izvršnega sveta v tem letu pa je bila tudi, da pripravi strokovno podlago za zakonsko uvedbo »ekološkega dinarja«.

Od prvih lastovk na začetku osemdesetih let se je premaknilo tudi pri uvajanju odredb za davčne, bančne in druge olajšave pri vgrajevanju, uvajanju in financiranju čistilnih naprav. Pripravljen je gradivo za spremenjeno organizacijo Republiškega komiteja za varstvo okolja in urejanje prostora.

V pripravi je uredba o ugotavljanju onesnaženosti kmetijskih zemljišč, znova so bili popisani vsi poškodovani slovenski gozdovi, spomladi osemindesetega je bil sprejet noveliran odlok o razvrstitvi območij SRS v območja glede na stopnjo onesnaženosti, usklajene in dopolnjene so bile naloge za spremembe srednjeročnih in dolgoročnih načrtov na področju

energetike (ekološke sanacije termoelektrarn!) in resnično so prišle pod drobnogled vse tiste dejavnosti v našem življenju, ki že ali pa potencialno še obetajo onesnaževanje našega okolja. Tako budnim očem vseh, ki jim je kaj do boljšega okolja, niso ušla z obzorja obravnave področja, kot so: raba neakovostnega premoga, vprašanja prometa in njegovega preusmerjanja s cest na železniške tire, omejevanje rabe pesticidov v kmetijstvu, tehtanje preveč intenzivne proizvodnje mesne hrane na nezdravih osnovah (svinjereja...), predvsem pa programi preprečevanja slabšanja kakovosti naših tekočih voda in morja.

K vsemu naštetemu pa seveda sodi tudi spremljanje vplivov onesnaževanja okolja na človekovo zdravje, torej tisti dejavniki, ki najbolj neposredno prižiga alarmne luči neštetim povzročiteljem emisij.

Pregledi ugotavljajo, da moramo na področju varstva okolja premagovati neverjetna bremena preteklosti. Številni projekti za boljše varovanje našega bivanjskega prostora so sicer že pripravljeni, a nič manjše ni število problemov, ki še vedno čaka na konkretno reševanje. Mi pa tem podatkom dodajamo še to, da so se v času od prve naravovarstvene konference na SZDL organizirali in javno nastopili tudi Zeleni, kar navsezadnje ni tako obrobni podatek, da ne bi spadal v poročilo o aktivnostih za našo perspektivnejšo prihodnost.

B. Ž. J.

● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO

V interesu naše družbe

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije je 10. oktobra 1989 razpravljalo o ciljih in nalogah okrogle mize pri RK SZDL Slovenije in o sodelovanju borčevske organizacije v njej.

Razpravljalci so izhajali iz stališča, da je okrogla miza odraz procesov demokratizacije in uveljavljanja političnega pluralizma, ki je pri nas dejstvo. Od njegovega razvoja je odvisna tudi politična prihodnost Slovenije in Jugoslavije. Pred nami so globoke družbene spremembe. SZDL v tem času očitno želi z okroglo mizo vzpostaviti civiliziran dialog med različnimi političnimi interesi. Borci smo sprejeli to zamisel, ki lahko preprečuje zaostrovanje razlik in jih skuša usklajevati v dogovarjanju, dialogu in oblikovanju skupnih sta-

lišč o življenjskih vprašanjih naše družbe in slovenskega naroda.

Naša organizacija posebej želi, da bi skozi ta dialog in tako koordinirano delovanje, ki bi prihranilo naši družbi različne pretese, po demokratični poti prišli do zasnov, na katerih bi slonela bodoča zakona o političnem združevanju in o volitvah.

Zato borčevska organizacija predlaga, da naj bo okrogla miza usklajevalna, posvetovalna in svetovalno telo, ne pa nadinstitucionalna in za vse zvezujoča instanca. V okviru SZDL naj bo to prostor za enakopraven dialog in strpno dogovarjanje, v katerega želimo biti borci vsekakor aktivno vključeni. Če pa se bo to dogajalo izven tega prostora in s težnjo, da bi

s preglašovanjem sprejemali sklepe, s katerimi bi hoteli zavzovati zakonite politične organe in celo parlament, pa bo postala naša udeležba pri tem vprašljiva. V tem primeru lahko vodi razgovor v imenu vseh frontnih delov in torej tudi borčevske populacije same SZDL, seveda ob naši sproti obveščeni in soglasju.

Predsedstvo je nato odobrilo delo svojih predstavnikov na okrogli mizi. Naložilo jim je, da se zavzamejo za omenjene spremembe in dopolnila začasnega poslovnika in ga nato sprejmejo. V kratkoročnem okviru, ki bo treba pohiteti z zasnovo zakona o političnem združevanju in zakonov o volitvah, se bo pokazala tudi sposobnost okrogle mize za mogoče nadaljnje, širše delovanje.

Borčevska organizacija sodi, da je obstoj okrogle mize v interesu naše družbe. Zato želi nadalje sodelovati v dialogu, da bi prišlo do konsenza o vitalnih problemih družbe in slovenskega naroda. Ker je to, zlasti v sedanjem političnem trenutku Jugoslavije, izredno pomembna naloga, bo predsedstvo o njegovem poteku sproti obveščalo borčevsko bazo. O teh vprašanjih bomo razpravljali na bližnjem sestanku s predstavniki občinski odborov ter na novembrski skupščini ZZB NOVS. V tej nalogi želimo organizirano sodelovati, tako kot smo v ustavni razpravi. Dialog za okroglo mizo bodo vodili naši pooblašeni delegati iz posebne delovne skupine, ki jo je na koncu seje v ta namen formiralo predsedstvo RO ZZB NOVS: Jože Božič, France Hočevar, Sveto Kobal, Stane Markič, Bogdan Osolnik, Bojan Polak-Stjenka in Lado Pohar.

● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO IZ RO ● AKTUALNO

Slovenija se brani v Gevgeliji

Časopis »Četrti jul« je v svoji št. 1426 dne 3. oktobra objavil zapis skupinskega pogovora s člani Sekcije slovenskih borcev NOV, ki deluje v Beogradu. Sekcijo so ustanovili po zamisli, ki je bila sprožena marca letos z namenom, da bi na avnojskih načelih krepili bratstvo in enotnost ter nastopali proti antisocialističnim, antijugoslovanskim in separatističnim gibanjem v državi.

Pogovora, katerega zapis je objavil »4. jul« pod naslovom »Slovenija se brani v Dževdželijah«, so se udeležili slovenski borci Joža Žukovec, Anton Vratnarič, Ljiljana Ahlin, Alojz Govednik in Jože Poglajen. Iz obširnega gradiva, ki je obsegalo v zveznem glasilu jugoslovanskih borcev dve časopisni strani, smo integralno prevedli odgovore Jože Žukovca.

Te odgovore (v obliki zaokroženega članka) ponatiskujemo na zahtevo Sekretariata P RO ZZB NOV Slovenije.

Joža Žukovec:

V sedanjih pregreti atmosferi, v kateri se govori o spremembah slovenske ustave, se moramo nujno vrniti v preteklost pa pogledati, kaj nam govori ta preteklost. Osvobodilna fronta je leta 1941 formulirala svoj politični program v devetih točkah. Ena izmed točk je bila posvečena vprašanju, zakaj smo začeli narodnoosvobodilno vojno. Tam je zapisano, da smo šli v boj za osvoboditev Slovenije, za njeno zedinjenje ter za načelo samoopredelilive in svobodnega združevanja. Stališče o samoodločbi je bilo potrjeno tudi na Kočevskem zboru 1943. leta. S tem načelom smo želeli ukiniti monarhistično in unitaristično stališče stare Jugoslavije ter omogočiti, da vsak narod dobi svoje avtonomne in suverene pravice. Toda hkrati s to zahtevo smo vzpostavljali tudi odločitev o obveznem združevanju v jugoslovansko federacijo enakopravnih narodov in narodnosti, kar je bilo tudi realizirano v vseh povojnih ustavah.

Toda danes se načelo samoodločbe razume drugače. Uvaja se neka nova pravica združevanja. Tu gre po mojem za vsebinsko spremembo, ki grobo odstopa od avnojskih načel in sklepov, na katere se sicer vsi sklicujejo, razlagajo pa jih tako, kakor jim ustreza. Po mojem mnenju zato spremembe slovenske ustave odpirajo možnost, da nekdo izkoristi pravico do odcepitev in združevanja z nekom drugim – če ne zdaj takoj, pa nekoč v bodočnosti. Takšno stališče je v direktnem nasprotju s sedanjo zvezno ustavo. Zato v celoti podpiramo stališča predsedstva CK ZKJ in predsedstva SFRJ.

Kot potrdilo za ta moja stališ-

ča naj citiram besede Edvarda Kardelja, izgovorjene na Kočevskem zboru 1943. leta: »Slovenski narod stopa v prihodnjo Jugoslavijo po svoji volji, naslonjen na svoje pravice do samoodločbe. V federativno ureditev bodoče Jugoslavije ni in ne more biti nobenega dvoma. Slovenski narod bo v bodoči Jugoslaviji predstavljal posebno federalno enoto, v kateri bo sam svoj gospodar. Če londonska gospoda (ubežna vlada) v to še dvomi, ji moramo jasno povedati, da smo mi že razčistili račune glede tega vprašanja in to v bratovskem dogovoru z vsemi drugimi bratskimi narodi Jugoslavije«.

V Sloveniji danes vodijo ostro kampanjo, s katero naj bi dokazali, da Slovenijo drugi kraji Jugoslavije izkoriščajo. Koliko je ta kampanja upravičena, naj sodijo predvsem strokovnjaki. Nekateri sejejo strah pred nekim drugim, močnejšim in številnejšim narodom, konkretno pred srbskim, o katerem pravijo, da jih bo »pogoltnil«. Dovolj je, recimo, poslušati Radio študent, pa človek že utegne pomisliti, da je samo vprašanje trenutka, kdaj bodo v Ljubljano primarširale srbske čete z Miloševićem na čelu. Jasno, pri tem gre za grdo insinuacijo. Slovenskemu narodu namreč ne grozi nobena nevarnost od drugih narodov in narodnosti Jugoslavije. Zares, v teh odnosih so bili ustvarjeni številni problemi. Namesto da narode ščuvajo med seboj, bi morali politiki sestiti skupaj in skupno rešiti probleme.

Da bi bolje razumeli današnjo situacijo v Sloveniji, o kateri ne govorimo brez razloga, bi spomnil na enega izmed stav-

kov v pismu, ki ga je France Popit naslovil na CK ZK Slovenije. Ko se obrača na slovensko vodstvo, Popit pravi: »Držite monopol nad edino resnico«. Gre torej za zavestne dezinformacije in manipulacije.

Letos sem se mudil v Sloveniji in se pogovarjal s številnimi borci, svojimi vojnimi tovariši. Razlike v njihovem mišljenju so velike. Nekateri brezpogojno podpirajo slovensko vodstvo, drugi pa ne. Žal pa te drugih ni slišati. Četudi bi hoteli govoriti, preprosto ne morejo priti do besede.

Naš današnji položaj močno bremeni tudi dejstvo, da smo postali skrajno netolerantni. Takoj ko v Zagrebu nekdo nastopi z nekim stališčem, ga pobije oni iz Beograda in obratno. Čisto preprosto smo – nestrpni, ne poslušamo drug drugega in v takšnem položaju so argumenti najmanj pomembni. Trmasto brani vsak svoje stališče in menim, da to, kar se zdaj dogaja s slovenskimi amandmaji, le še potrjuje to našo prakso.

V takšnem vzdušju, menim, da borci ne morejo storiti veliko, razen da opozorijo na to, kdo moti ureditev te države in kdo ne.

Kot Slovenec trdim, da do vojne in revolucije slovenski narod nikoli v svoji zgodovini ni bil svoboden in neodvisen; ni imel svoje države in svoje suverenosti. Vse to si je priboril v NOB in revoluciji in mu ni bilo poklonjeno, marveč si je priboril skupaj z drugimi narodi in narodnostmi te države. Zato torej ne more biti govora, v političnem smislu, o neenakopravnosti nekaterih republik in narodov glede na druge. Slovence zelo žalijo trditve, da jih je nekdo osvobodil. Resnica je namreč naslednja: v II. svetovni vojni je v NOV Slovenije in Jugoslavije sodelovalo v oboroženih enotah okrog 100.000 slovenskih borcev. Vsaj 27.000 borcev iz slovenskega Primorja in Istre je aktivno sodelovalo v oboroženih enotah samo v sestavi prekomorskih brigad in drugih enot, ki so prišle čez Jadransko morje. V vojni je padlo okrog 16.000 slovenskih partizanov, približno 30.000 državljani pa je umrlo v koncentracijskih taboriščih ali pa so jih postrelili drugod. Kakih 80.000 Slovencev je bilo izseljenih, 65.000 jih je bilo v zaporih in taboriščih, približno 60.000 je bilo mobiliziranih na delo v fašistični Nemčiji.

To pomeni, da je neposredno sodelovalo v NOB 350.000 do 400.000 Slovencev, kar je pomenilo četrtno tedanjega slovenskega prebivalstva, ne računajoč tistih, ki so nam pomagali iz zaledja.

To so zgodovinska dejstva in na njih je treba vztrajati. Nevarno je vsak subjektivizem ali kitenje s tujim perjem. Vsi skupaj, skupno smo osvobodili vso državo, zato je nesprejemljivo kakršnokoli licitiranje o tem, čigav delež je večji, čigav pa manjši.

Da bi rešili našo krizo, bo treba vključiti v skupna prizadevanja vse strokovne, sposobne in patriotsko opredeljene ljudi te države. Doslej, žal, ni bilo tako. Če bi namesto diletantizma spoštovali znanost, zdaj ne bi govorili o krizi in njenih posledicah. Mnogi, posebno mladi, so razočarani. To upravičeno trdijo, kajti tudi mi borci smo razočarani. Nismo na pravi način izkoristili tisti temelj, ki smo ga postavili in ustvarili po vojni. Če bi naše vodstvo delalo pametno, danes ne bi imeli milijon nezaposlenih, predvsem ne nezaposlenih mladih ljudi. To je bil največji greh, ki ga je lahko neko gibanje zagrešilo nad svojim potomstvom.

Treba je jasno povedati, da je napad na Tita – napad na Jugoslavijo, na revolucijo, na bratstvo in enotnost. Z določnimi Titovimi postopki lahko soglašamo ali ne, toda nesporno je dejstvo, da brez Tita ne bi bilo niti revolucije niti SFRJ.

Še enkrat se moram spomniti na pravkar sprejeto slovensko ustavo. Nočem pristati na to, da bi slovenski narod, ki nikoli v zgodovini ni imel toliko svobode kakor danes, pristal, da bi mu to svobodo in suverenost nekdo »prodal« za status ne-kakšne nacionalne manjšine v razvitem sosedstvu. Globoko sem prepričan, da se slovenski narod ni opredelil za takšno zgodovinsko napako. Naj citiram dr. Marjana Šturma, sekretarja Zveze koroških Slovencev: »Ideja, da bi se Slovenci izločili iz Jugoslavije in se priključili recimo Avstriji, ni realna. To je navaden nemišl. Če bi se to zgodilo, sem prepričan, da čez 100 let na svetu ne bi bilo več Slovencev.«

Na koncu bi posebej rad poudaril potrebo, da bi se odločneje bojevali za enotnost delavskega razreda. Delavski razred je potisnjen s političnega odra. Ta razred, preprosto, ne more več priti do izraza in si izbojevati svojih interesov.

Potrebni še dve milijardi dinarjev

Obnova legendarne Franje – slovenska akcija

Ostra obsodba naslovnice Mladine

Primernejšega kraja, kot je nekdanja partizanska prestolnica Cerkno, ni bilo moč izbrati za sejo Odbora za spodbujanje in spremljavo sanacije ter obnove partizanske bolnice Franje, ki jo je vodil predsednik Odbora Jože Smole.

Na seji so ugotovili, da je solidarnostna akcija za sanacijo in obnovo legendarne Franje s svojim hitrim in velikim odmevom postala dejansko vseslovenska. Poleg tega je akcija naletela na izjemno širok odziv posameznikov in ustanov tudi v zamejstvu, zlasti še v Furlaniji-Juljski krajini ter na avstrijskem Koroškem. Pri tem so se izkazali tudi italijanski partizani, zbrani v ANPI.

V slovenskih denarnih zavodih v Italiji je za obnovo Franje zbranih dobrih 54 milijonov lir; računajo pa, da bodo do konca leta zbrali kar 60 milijonov lir.

Sanacija in obnova svetovno znanega spomenika človečnosti, ki mu bodo po katastrofi kar najbolj verno vrnili prvotno podobo, da bo lahko ostal kandidat za uvrstitev na Unescov seznam svetovnih

pravljeni organizirati mladinski tabor, ki bi bil lahko celo mednaroden.

Predsednik republiškega odbora za obnovo Franje Jože Smole je zagotovil, da bo predsedstvo slovenske socialistične zveze sprožilo postopek, da se bolnica Franja čim prej vnese na jugoslovanski seznam predloga za vpis na seznam Unesca. Če bo predlog sprejet, bo legendarna partizanska bolnica poleg koncentracijskega taborišča Auschwitz (Oswiecim) edini spomenik druge svetovne vojne na seznamu Unesca.

Ker je akcija za obnovo Franje vse premalo prisotna v jugoslovanskem prostoru, bo slovenska socialistična zveza sklicala posebno tiškovno konferenco, ki naj odpravi to pomanjkljivost.

O velikem odmevu solidarnostne akcije za obnovo Franje v Italiji so poročali Jože Koren (SKGZ) in predstavnik italijanskih partizanov Federico Vincenti (ANPI Videm) in Arturo Calabria (ANPI Trst).

Vsi navzoči so tudi ostro obsodili naslovnico v zadnji številki Mladine. Jože Smole

RO ZZB NOV Slovenije dobiva te dni številne protestne izjave borčevskih organizacij in njenih članov v zvezi z naslovnico zadnje številke tednika Mladine, na kateri je na skrajno žaljiv način upodobljen lik tovariša Tita. Borci povezujejo prikazovanje Tita kot marionete z nedavnimi izjavami in ocenami generala Dušana Pekića in zahtevajo odgovornost in ukrepanje v obeh primerih.

kulturnih spomenikov, je vse skozi potekala po načrtih strokovnjakov. Pri tem je bila pomembna brezplačna pomoč JLA, RSNZ, vodnega gospodarstva, planincev in številnih drugih.

Po sprejetem programu del bodo Franjo dokončno uredili do maja prihodnjega leta, ko bodo iz soteske Pasice odstranili še kakih deset tisoč kubikov peska in kamenja, ki je s pobočja Velikega Njivča zdrsnil v sotesko, kjer Franja domuje že od decembra 1943. Do tedaj bodo ponovno uredili staro pot po brveh čez potok Čerinščico in čez slapove ter dokončno uredili barake. Čez zimo bodo restavrirali še ves poškodovani premični inventar.

Za dokončanje popolne obnove Franje bo potrebno zbrati še dobri dve milijardi dinarjev. Pri številnih zaključnih delih, ki jih ne bo mogoče opraviti s stroji, bodo sodelovali pripadniki JLA in mladina. Predstavnik RK ZSMS pa je dejal, da so pri-

je dejal, da je naslovnica zadnje Mladine napad na osebnost Josipa Broza Tita, na narodnoosvobodilno borbo in na vse, kar smo zgradili po osvoboditvi. Dejal je še, da v naši družbi ne moremo nikomur dovoliti, da prikazuje Tita kot lutko oziroma klovna.

Predsednik zruženja italijanskih partizanov ANPI za Furlanijo-Juljsko krajino in član vsedržavnega vodstva ANPI Federico Vincenti pa je dejal, da ta, sila neokusna karikatura ne žali samo Slovencev in Jugoslovancev, ampak tudi italijanske partizane, ki so se borili in umirali z rano ob rami z jugoslovanskimi partizani v narodnoosvobodilnem boju na jugoslovanskih tleh. Hkrati pa žali čustva številnih, ki stremijo k združenju Evrope v prijateljsstvu in dobrem sodelovanju.

Člani Odbora in gostje so še obiskali bolnico Franja in si ogledali njeno uspešno obnovo.

Jože Oblak

lesnina

podčrtano z rumeno

Egon namesto Ericha

»Stari in zlomljeni mož je čisto sam odšel iz dvorane. Nihče ni stopil k njemu, nihče ga ni pospremil.« Sklicujoč se na klepetave vire iz vrst politbiroja je zahodnonemški Die Welt tako opisal konec vzhodnonemškega partijskega in državnega šefa Ericha Honeckerja

Na peronu, s katerega je odpeljal njegov politični vlak, je Honecker ostal praznih rok, pa četudi je ob svojem času naredil veliko za DR Nemčijo. Morda mu je v tolažbo zavest, da je socializem poln Honeckerjev, od katerih pa se vsi ne zavedajo svojega položaja, ali pa nočejo razumeti razpleta dogajanj. Takšen je bil Janosz Kadar na Madžarskem, čeprav ne povsem enak kot Honecker.

Honeckerjev odhod je pokazal, kako se DR Nemčija razlikuje od drugih držav v vzhodni Evropi oziroma v sovjetski skupnosti. Morda je voditelj odhod izsiljen z množičnim odhodom državljanov v drugo nemško državo, ali pa je morda le napoved reform, ki so jih tako dolgo in vztrajno zavračali. Dogodki pričajo, da nasledniku Egonu Krenzu ni nič lažje, kot je bilo Honeckerju; po mnenju nekaterih poznavalcev razmer v tem delu Evrope mu je morda še težje. Kako ustvariti »socializem nemških barv«, kot je govoril Honecker, kako ustvariti takšen socializem, ko pa je tistemu, čemur pravimo socializem, težko, kot mu le more biti. V svojem prvem nastopu Egon Krenz ni napovedal reform v državi. Očitajo mu, da je preveč podoben svojemu predhodniku Honeckerju; iskreno je bil prepričan, da je »položaj v DR Nemčiji stabilen« in da med prebivalstvom vlada »ugodno razpoloženje«.

Honeckerjevo svarilo Krenzu je sila zgovorno. Stari voditelj je odšel zaradi neustav-

ljive želje ljudi, da bi živeli po svoje. Te želje niso izrazili samo tisti, ki so kapitulirali in se s prvim vlakom odpeljali v kapitalizem, temveč tudi mnogi med tistimi, ki so ostali doma, v »socializmu«, da bi ga popravili, kjer ga je edinole mogoče – znotraj. Pravijo, da se reform ni treba bati, edino, česar se je treba bati, je strah pred reformami in spremembami.

Od leta 1949 je že več kakor 20% vzhodnonemškega prebivalstva pobegnilo na Zahod. V nekaterih zahodnih krogih so že napovedovali, da je DR Nemčija obsojena na propad, da bo ostala brez ljudi, in da bo sčasoma postala del druge nemške države. Znanstvena fantastika, pravijo takšnemu razmišljanju drugi ljudje. Od vseh zahodnonemških politikov, ki poskušajo prek beguncev okrepiti svoj položaj, je zunanji minister Hans Dietrich Genscher najboljše doumel nevarnost takšnega, kot je sam dejal, »nacionalističnega obravnavanja« nastalega položaja. Bil je edini, ki je nastopil s programom in pozval Evropo, naj pomaga reformam v DR Nemčiji in drugih socialističnih državah. To je po Genscherjevem mnenju najbolj varna pot za združitev Nemčije in za krepitev varnosti v Evropi.

Prispevek k evropski varnosti je bil tudi sestanek v Tirani, na katerem so se zbrali predstavniki mirovnih gibanj, komitejev za balkansko razumevanje in sodelovanje ter še drugih nevladnih organizacij iz vseh balkanskih držav. Po številnih letih je bilo to prvo večstransko zborovanje te vrste.

Udeleženci sestanka so – takšna je bila splošna ocena – položili še en tir sodelovanja na balkanskem prostoru. Ni dvoma, da je to pozitivna razvojna smer. Vsi so se zavzeli, da bi se v prihodnje še bolj razvil duh sodelovanja, in da bi prevladala zavest,

Egon Krenz je zamenjal Ericha Honeckerja na položaju šefa partije in države v DR Nemčiji. Mnogi doma si želijo, da bi bil le prehodna osebnost, ne pa dokončna »rešitev socializma v DR Nemčiji«.

da se mora Balkan kot celota vključiti v integracijske procese v Evropi. Dosežen je bil tudi dogovor, da se sodelovanje nevladnih organizacij kot del skupnega sodelovanja balkanskih držav utrdi in tematsko razširi, k čemur naj bi prispeval tudi naslednji sestanek balkanskih komitejev za sporazumevanje. Srečanje bo čez leto dni v Atenah.

Sprejet je bil tudi predlog za sklicanje neke vrste »balkanske skupščine«, na kateri bi se zbrali predstavniki najširših družbenih struktur držav tega dela Evrope.

Na sestanku v Tirani se je Jugoslavija še posebno zavzemala za izboljšanje položaja in razvoj pravic manjšin kot mostu za sodelovanje, saj vemo, da manjšine živijo v vseh balkanskih državah. Delegaciji Romunije in

Bolgarije nista bili za predlog, da bi vprašanje manjšin vključili kot načelno stališče v zaključni dokument zborovanja. Zahtevali sta, da v besedilo vnesejo formulacijo »tam, kjer živijo«. S tem sta ti dve državi vsem dejstvom navkljub zanikali obstoj manjšin na svojem ozemlju.

Njuno stališče spominja na ostanke neke miselnosti, za katero vemo, da se počasi, toda vztrajno umika iz mednarodnih odnosov. Četudi nekateri krogi grozijo z »mrzlim vetrom nezaupanja in nemira« v sodobnem svetu, je le res, da razvoja ni mogoče več ustaviti, da so reforme neizogibne, in da se jim ne bodo mogli nikjer izogniti ali upreti.

Celo narava je hotela opozoriti človeštvo na tisto, česar politiki in državniki še ne razumejo ali pa jim je malo mar: bogastvo, lepota in človeška sreča so minljive stvari, nezanesljive in neenakomerno porazdeljene, tako kakor vsa državna in politična nadstavba. Treba bi bilo nekaj več storiti tudi za zaščito našega planeta in njegovih prebivalcev, kar pa se ne more ustaviti samo pri ekologiji. Mislimo na katastrofalni potres v San Franciscu, enem največjih, vsekakor pa najlepših ameriških mest. Do zdaj so te velike naravne katastrofe sproščale svojo rušilno moč predvsem v revnih državah in na njihovo še bolj revno prebivalstvo. V minulem desetletju so bili žrtve Mehika, Peru, Kitajska in sovjetska Armenija.

Katastrofe bi nas morale opozoriti na to, da je treba vztrajneje raziskovati naravne sile in manj pozornosti posvečati »obiskom iz drugih svetov« ter nadaljnemu razvijanju »popolnega« orožja. Izkazalo se je, da smo po takšni nesreči, kot je potres v San Franciscu, ljudje bolj enotni kot sicer, solidarnjši in bližji drug drugemu ter bolj nagnjeni k večnemu idealu humanizma, ki so ga v minulih desetletjih večkrat in nesebično demonstriali prav Američani.

—

Haider spet napada in grozi

Sredi minulega tedna je bila v Münchnu zanimiva konferenca šefov vlad in predsednikov številnih dežel. Konferenca se je udeležilo 27 dežel iz držav Evropske skupnosti in deset dežel iz Švice, Avstrije in Jugoslavije, poleg njih pa še predstavnika Evropske komisije in Sveta Evrope. Konferenca je bila sklicana na pobudo bavarske vlade.

Konferenca evropskih regij, kot so jo poimenovali, je bila tudi za nas zanimiva iz več vidikov. Prevsim pa zato, ker je prišlo do nje na podlagi spoznanja, da je ob vse mogočnejši integraciji v okviru Evropske skupnosti vse bolj opazna tudi ogroženost posameznih dežel in regij. Politično in gospodarsko odločanje se namreč vse bolj prenaša na organe Evropske skupnosti,

manevrski prostor posameznih dežel in regij se zaradi tega vse bolj zožuje, nevarnost evropskega centralizma pa postaja vse bolj realna. Določene paralele se postavljajo same po sebi.

Čeprav torej problemi, o katerih so razpravljali na konferenci, neposredno zadevajo zlasti regije in dežele iz držav Evropske skupnosti, pa je zanimivo, da se je predsedniku bavarske vlade Maxu Streiblu (ki je bil glavni pobudnik konference), zdelo koristno in potrebno, povabiti nanjo tudi predstavnike določenih regij iz držav, ki niso članice Evropske skupnosti, so pa v svojem dosedanjem delovanju v glavnem prek posameznih regionalnih organizacij in še zlasti Delovne skupnosti Alpe-Jadran pokazale velik interes za nakazane

probleme. Iz Jugoslavije so se konference udeležili predstavniki Hrvaške in Slovenije. Hrvaško delegacijo je vodil predsednik izvršnega sveta Hrvaške Antun Milović, slovensko pa predsednik slovenskega izvršnega sveta Dušan Sinigoi. Oba sta vzbudila veliko pozornost.

Presenetljiva je bila predvsem enotnost gledanja na nakazane probleme. Tako v razpravah kot tudi v zaključnem dokumentu pa je bilo zlasti poudarjeno, da je treba sicer podpirati integracijo Evrope, hkrati pa je treba ustvariti in ohraniti tudi ustrezen manevrski prostor za politično odločanje na regionalni ravni. To se kaže zlasti v zahtevi, da večje enote ne bi smele prevzemati nase odločanja o vprašanjih, ki jih lahko uspešno rešujejo manj-

še. Z drugimi besedami – nacionalne, regionalne in lokalne oblasti morajo ohraniti lastno odgovornost, dežele, regije in avtonomne skupnosti pa morajo biti neposredno udeležene pri vseh odločitvah, tudi na evropski ravni, ki zadevajo njihove pristojnosti in interese. Še posebej pa so na konferenci poudarili odločenost, da je treba okrepiti regionalno sodelovanje prek meja ter onemogočiti vsak poskus, ki bi oviral prepusnost meja evropskih skupnosti tretjim deželam. Posebne pozornosti je bil deležen referat predsednika Benečije – Julijske krajine Andriana Biasuttija o izjemno dobrih izkušnjah sodelovanja med Benečijo–Julijsko krajino in Slovenijo. Menil je, da bi morala vsaka regionalna skupnost dobiti od državne zakonodaje možnost, da lahko uveljavlja svoje pravice, hkrati pa je pozval tudi dežele iz držav Evropske skupno-

sti, naj skušajo čim bolj prirediti k sodelovanju tudi regije, ki niso članice skupnosti. Predsednik izvršnega sveta Slovenije Dušan Sinigoi je v svojem kratkem pozdravnem govoru forumu dejal, da se v Sloveniji, ki želi tudi v prihodnje živeti v Jugoslaviji in biti soodgovorna za njen razvoj, zavzemamo za tržno gospodarstvo, za demokracijo in politični pluralizem. Zato smo seveda zelo zainteresirani, da se tudi v prihodnje ne le ohranijo, temveč še okrepijo možnosti za regionalno so-

delovanje v Evropi in za aktivno vlogo regij v procesu evropskega združevanja. Imamo bogate izkušnje iz dela v Delovni skupnosti Alpe-Jadran, sodelujemo pa tudi v Skupščini evropskih regij. Zato podpiramo vizijo bodoče združene Evrope, prepričani pa smo, da bo sprejemljiva in privlačna za vse le pod pogojem, če bo njena enotnost temeljila na spoštovanju in razvijanju različnosti in specifičnosti v vseh pogledih in vseh njenih sestavnih delov.

Z. Z.

Konferenca evropskih regij

Letošnja, devetinšestdeseta obletnica koroškega plebiscita je sicer minila brez hujših nacionalističnih in protimanjšinskih izpadov, vendar pa ob izrazitem poudarjanju nemstva in »neminljivih zaslug koroških brambovcev za nedeljivo Koroško«, kronanem s podelitvijo visokih koroških odlikovanj, s katerimi je novi koroški deželni glavar Jörg Haider odlikoval nekaj najbolj zaslužnih brambovcev in pripadnikov Heimatdiensta. Sicer pa so bile letošnje proslave ob obletnici plebiscita bolj priprava na prihodnje, jubilejno leto, ko bodo kar najbolj slovesno proslavili 70. obletnico plebiscita. Tudi avstrijski zvezni minister za finance Lacina je v ta namen že obljubil 40 milijonov šilingov kot dodatni plebiscitni dar Koroški, to pa je tudi več, kot so dobili koroški Slovenci od zvezne vlade v vseh letih – od podpisa državne pogodbe leta 1955 do danes – za to, da bi pospeševali svoje politično in kulturno udejstvovanje ter ohranili svojo identiteto. Za izrazito protimanjšinsko vzdušje pa je poskrbel zlasti ko-

roški deželni glavar Haider, ki se je v svojem slavnostnem govoru na centralni proslavi obletnice plebiscita izrekel proti tako imenovanemu memorandumu in še zlasti proti dvojezični trgovski akademiji, hkrati pa je napadel tudi dunajsko vlado, češ naj se ne vmešava v koroške notranje zadeve. Približno v enakem tonu so potekali tudi pogovori med delegacijo koroške deželne vlade in avstrijskim zveznim kanclerjem Vranitzkyem.

Koroški Slovenci so se v letošnjem letu znašli v marsikaterem pogledu in povsem novem položaju. To velja zlasti za novo razmerje sil, ki je nastalo po zadnjih deželnih volitvah in po koalicijski med svobodnjaško in ljudsko stranko, na podlagi katere je postal novi koroški deželni glavar izrazito nemško-nacionalno orientirani mladi politični povzpelnik Jörg Haider. Čeprav so koroški Slovenci pod določenimi pogoji pripravljeni tudi na dialog s Haiderjem, pa je jasno, da se morajo za uveljavitev svojih upravičenih zah-

tev bolj nasloniti na Dunaj. Ne samo zato, ker je avstrijska zvezna vlada tista, ki je odgovorna za izvajanje državne pogodbe, ampak tudi zato, ker sta kancler Vranitzky in njegova vlada le pokazala določeno razumevanje za vprašanja manjšine. To se med drugim kaže tudi v dogovoru, ki je bil sklenjen z »dunajskim memorandumom« med ministrom Neisserjem in Löschnakom ter obema osrednjima organizacijama koroških Slovencev. Sporazum med drugim predvideva uvedbo slovenskih televizijskih oddaj, ustanovitve privatne dvojezične osnovne šole v Celovcu, ustanovitve javne dvojezične trgovske akademije, večjo denarno pomoč manjšini itd.

Ker je spoznala nujnost večje naslonitve na Dunaj, in ker je nekaj točk iz memorandumu (kot sta uvedba slovenskih televizijskih oddaj in ustanovitve privatne dvojezične osnovne šole v Celovcu) že izpolnjenih, za nekatere druge pa se kažejo ugodne perspektive (tako tudi za ustanovitev dvojezične trgovske akademije), je zdaj tudi Zveza slovenskih organizacij imenovala svoje predstavnike v tako imenovani manjšinski sosvet, ki je nekakšen

posvetovalni organ za vprašanja manjšine pri avstrijski zvezni vladi.

Takšen, vsaj v določeni meri pozitiven razvoj pa jš očitno trn v peti nemško-nacionalno orientirani koroški uradni politiki in njene glavni predstavnik Haiderju, ki je zdaj svojo protislovensko ofenzivo skoncentriral zlasti na bojkot dunajskega memoranduma in v tej zvezi še zlasti dvojezične trgovske akademije. Dokaz za to, da hoče ustanovitev te akademije na vsak način preprečiti, je tudi dejstvo, da je uradnikom deželne vlade prepovedal sodelovati v strokovni komisiji, ki naj bi si ogledala prostorske možnosti za ustanovitev trgovske akademije ter je zato že napovedal obisk komisije odpadel. Hkrati pa je dal Haider tudi jasno vedeti, da uradna Koroška ne sprejema memoranduma, in da brez pristanka Koroške ne bo nobenih rešitev. Na drugi strani pa koroški Slovenci seveda vztrajajo pri memorandumu in zahtevajo od zvezne vlade, da uresniči vse štiri njegove točke ter da kot prvo zdaj ustanovi javno dvojezično trgovsko akademijo v Celovcu.

Zvone Zorko

Politkomisar Sime zbira in komentira

Je slovenska ustava res separatistična?

Po sprejemu dopolnil k slovenski ustavi se je na malo, toda neupogljivo Slovenijo usula prava kanonada iz vseh topov in havbic, kar jih premore »principielna« os Beli grad – Novi Sad – Priština – Titograd. Vsa njihova sredstva javnega obveščanja naravnost tekmujejo v obsipavanju svojih bralcev, poslušalcev in gledalcev z vestmi, da so Milan Kučan, Miran Potrč, Janez Stanovnik, po zadnjih vesteh pa tudi dr. Janez Drnovšek in drugi ne le »separatisti«, ampak celo tvorci »veleizdaje«!

V vrsti pisunov goebbelskega kova in morale seveda ni manjkala beograjska DUGA, ki se je že zdavnaj prelevila v mavrico laži... Za pokušino pisanja v stilu Goebbelsa naj navedem »umotvor« jurišnega peresa Duge Zorana Sekulića (Duga št. 408 od 14. do 27. oktobra):

»Probiše uši kletvom da se zalažu za modernu, demokratsku, efikasnu Jugoslaviju! A sve su učinili da se ona na postojećim sistemskim pretpostavkama ne može izgraditi. Usvojeni amandmani na slovenački Ustav samo su nastavak posla započetog pre skoro dve decenije – Ustavom iz 1974.

I zato, po meni, nema baš mnogo razloga da se ljutimo na Slovence. Oni samo dosledno sprovode ono što je petdesetih godina Kardelj rekao Dobrici Čosiću: **Mi smo u Jugoslaviji samo privremeno!**

Kardelj je potom seo i napisao Ustav. Kučan ga je samo dopisao!

Zašto samo Srbi i Crnogorci čuvaju Jugoslaviju i zbog toga počesto doživljaju da ih u javnosti predstavljaju kao njene žandarme?!? Da li zbog žrtava koje su za nju dali? Reći će neko: lako je onima, koji su izgubili ratove da ulaze i izlaze iz Jugoslavije kad im je čef! Daju »157 miliona« i misle da su njihove obaveze prema Jugoslaviji izvršene?!? Gde im je patriotska svest? Postoji li u ovoj zemlji konkretan nacionalni državni interes koji niko ne sme da narušava i dovodi u pitanje? Izgleda da ne postoji. Ni komunisti više ne poštuju »pravila igre« koja su sami zapisali. Decenijama smo učili o tzv. demokratskom centralizmu, a on, taj demokratski, pa još centralizam, vidimo, ne obavezuje ni predsednika jedne republičke partije! Neće ni da čuje šta njegovi drugovi, jugoslovenski komunisti, misle!

Gotovo je sa brionskom Jugoslavijom.

Rušitelji su pobedili graditelje. (konec navedbe)

Zoran Sekulić je bil že nekajkrat moj »gost«, zadnjič 26. aprila. Takrat sem zapisal: Pod naslovom Kupe bratstvo – jedinstvo je beograjska Duga (štev. 395 od 15. do 28. aprila) zapisala: »Objavljeno je, naime, da će kompozicija tradicionalnog voza »Bratstvo – jedinstvo« koji, u oktobru ove godine, treba da krene iz Slovenije u Srbiju, biti značajno smanjena. Sudeći prema broju prijavljenih ove godine će

umesto voza, na put u Srbiju krenuti kupe Bratstvo – jedinstvo!«

Pisec te vesti je Zoran Sekulić, jurišno pero Duge, ki ga prav nič ne moti kodeks novinarske etike in dejstvo, da zavestno objavlja laži...

To je že drugi primer, ko sem komentiral lažljivo pisanje Zorana Sekulića v beograjski Dugi. Prvič sem to storil 10. novembra lani...

Ko je v Beli grad prispel letošnji vlak Bratstva in enotnosti iz Slovenije – vlakodija je bil šef slovenske socialistične zveze Jože Smole – na beograjski železniški postaji

rod skupaj z narodnostmi, s katerimi živi, zedinil z drugimi jugoslovanskimi narodi in enakopravnih narodov in narodnosti in ustvaril socialistično federativno skupnost delovnih ljudi – SFRJ.

Zadeva je kristalno jasna: kar je dovoljeno Srbiji, ni dovoljeno Sloveniji!

Žeblico na glavicu pa je zadel Ivica Račan, član predsedstva CK ZKJ in kandidat za predsednika CK ZK Hrvatske, ki je na predzadnji seji jugoslovanskega cekaja trdil, da niti v njem člani niso več enakopravni! Če bi bili namreč res vsi enakopravni, bi bili torej tudi srbski voditelji (na čelu s Slobodanom Miloševićem, Borisavom Jovićem, Bogdanom Trifunovićem

sprejela dopolnil k svoji ustavi.

Temu je sledil drugi pekoč poraz: srbsko partijsko vodstvo s Trifunovićem na čelu je na seji predsedstva jugoslovanskega cekaja ostalo po glasovanju skoraj popolnoma osamljeno, ko je hotelo po hitrem in že preizkušenem postopku »odstreliti« še Stefana Korošca, sekretarja jugoslovanskih komunistov. Rezultat glasovanja je bil po vesteh, ki so pricurljale iz beograjskih novinarskih krogov, kar 11:4 v škodo srbske politike. Za srbski predlog sta glasovala samo še Nedeljko Šipovac (Vojvodina) in Rahman Morina (Kosovo), to je dva izmed najožjih zaveznikov (točneje vazalov) novokomponirane srbske politike nezmožljivega vodje Miloševića. Vsi ostali so bili proti, s predstavnikom JLA vred...

Tretja zadeva, ki gre, kot vse kaže, močno na živce srbski

merami verno tolmačila njegova mamica... Ganljivo, mar ne?

Prekipevajočo narodno zavednost pa je pokazal tudi srbski slikar, književnik, novinar in prevajalec Momo Kapor, ki si je zaradi sila grobih klevet na račun Slovenije in njenega zakonitega vodstva zaslužil pri meni naziv »velemojster psovanja«.

Bralce prosim razumevanja, ker Kaporjeve besede navajam kar v izvorniku: »Podržavam sve normalne ljude. Kada se o Miloševiću radi – nije to stvar »navijanja« nego jednostavno vidiš, da se radi o jednom poštenom čoveku, koji ne folira. A za koga onda da navijaš, ako ne za njega, posle pola veka ološa, špijuna, Kominterne, dilemeta... Zato kada se posle takvih stvari pojavi tip koji raspiše zajam za Srbiju, daćemo svi, nego šta, poslednju kintu ako treba...

Za pet godina Srbija će biti

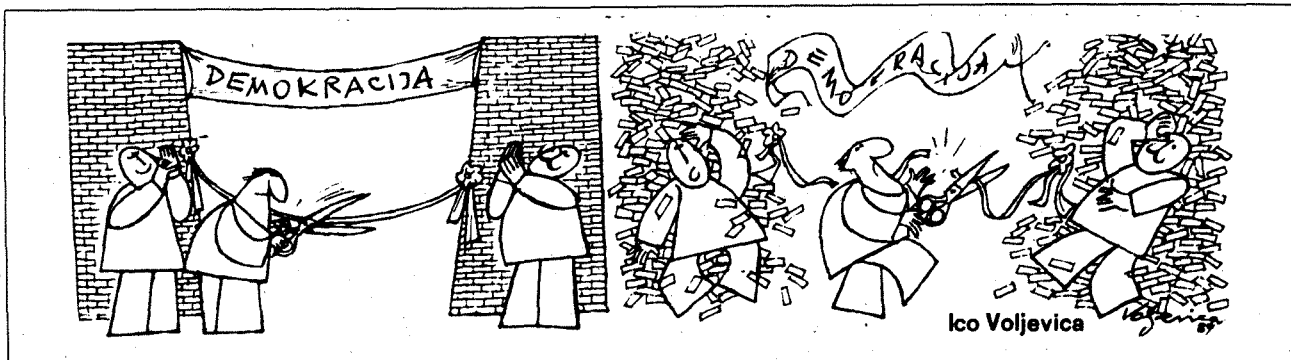
čakovano počilo. Predsednik poslovnega odbora Združene beograjske banke Ljubisha Igić, ki predseduje operativnemu odboru za vpisovanje posojila, je prve dni oktobra izjavil, da vpisovanje posojila sploh ne teče po sprejetem načrtu. Od začetka vpisovanja – to je od 26. junija do 1. oktobra (torej dobre tri mesece) je bilo vpisanih vsega skupaj okoli 50 milijard dinarjev (manj kot četrtnina) in le 18 milijonov dolarjev (slaba dva odstotka) od predvidenih 200 milijard dinarjev in milijarde dolarjev! To je kaj klavrn rezultat prvega polčasa, če se izrazim nogometno...

Tako tudi sila mogočna proslava 600-letnice kosovske bitke in »zgodovinski« Miloševićev govor na Gazi Mestanu nista kaj prida pripomogla k uspešnemu podpisovanju posojila. Srbi očitno niso podprli uradne srbske politike kljub vztrajni propagandi...

O nastalem položaju v zvezi s posojilom bo razpravljala celo skupščina SR Srbije, ker gre za sila resno zadevo z daljnosežnimi posledicami. Po mnenju člana sveta federacije Mihajla Švabića, nam znane referenta za preselitev Slovencev v Philadelphijo (ZDA) in Gradec (Graz), sicer pa predsednika nadzornega odbora za spremljanje posojila pri skupščini SR Srbije, je več vzrokov za slab odziv ob vpisu posojila. Eden izmed teh je po Švabiću tudi, da so politične organizacije na terenu vodile le propagandne akcije za vpis in ne samega vpisa, zaradi česar je nujno reorganizirati in vsestransko okrepiti to delo. Ker je doslej vpisovanje posojila vsaj na videz potekalo »prostovoljno«, ni težko ugotoviti, kam pes taco moli...

Poleg tega pa je treba bodočim vpisovalcem posojila poleg že dosedanjih številnih ugodnosti ponuditi še nove (višje in stimulatивnejše devizne obresti in podobno).

Za dokončno oceno poteka posojila za hitrejši razvoj Srbije je še vsekakor prezgodaj, vendar pa menim, da je za-

ni bilo novinarja Duge Zorana Sekulića, da bi preštel potnike vlaka. Vendar to Sekulića prav nič ne moti, da ne bi še vnaprej obsojal Slovenije in njegovega vodstva.

V isti številki je dala Duga na voljo svoj dragoceni prostor tudi Vasiliju Milutinoviću, upokojenemu polkovniku JLA, nekdanjemu vojaškemu tožilcu in sodniku, sedaj pa predsedniku titograjskih borcev. Milutinović povzdičuje v nebo Slobodana Miloševića in se hvali s prijateljevanjem z Miroslavom Šolevićem, razvpitim organizatorjem in izvoznikom mitingov. Milutinović je izjavil, Duga pa zapisala: »To što su Kučan i njegovi istomišljenici zastupali na poslednjoj sednici CK SKJ, sa stanovišta važećeg krivičnog prava, predstavlja krivično djelo. Za slično djelo mi smo osuđivali ljude najmanje dvije godine strogog zatvora!«

Ob tem me zanima le, kje je Milutinović študiral pravo...

Vsem topničarjem in havbičarjem na osi Beli grad – Novi Sad – Priština – Titograd gre v nos zlasti 10. dopolnilo k slovenski ustavi: »SR Slovenija je v sestavi SFRJ na temelju trajne, celovite in neodtujljive pravice slovenskega naroda do samoodločbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve in združitve.«

Prav zares ne vem, kaj naj bi bilo v tem dopolnilu »separatističnega« ali celo »veleizdajalskega«, ko pa celo v še veljavni ustavi SFRJ 1974 v uvodnem delu temeljnih načel piše črno na belem: »...izhajajoč iz pravice vsakega naroda do samoodločbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve...«

Ob vsej gromozanski gonji zoper »separatistično« in »veleizdajalsko« Slovenijo pa normalnemu človeku kar zastane dah, ko izve, da je v veljavni ustavi SR Srbije zapisano: »...izhajajoč iz pravice vsakega naroda do samoodločbe, vključno pravico do odcepitve... se je srbski na-

– moja pripomba) »separatisti« in »tvorci veleizdaje«. Le v neenakopravnosti je slovenska pravica do samoodločbe separatistična, srbska pa »obramba Jugoslavije«, kot je bilo slišati na mitingih ali z govorniških odrov, pronicljivo ugotavlja Ivica Račan...

Za konec pa še tole.

Miloševićev vajenec, sicer trenutni šef črnogorskih komunistov, Momir Bulatović, je na razvpitem protislovenskem mitingu v Titogradu, ko je pozival na orožje, uporabil tudi ponarodelo reklo Vuka Karadžića: »Ne pada snijeg da pokriva brijeg, već zato da svaka zvijer iza sebe ostavi trag.«

Rumenokljunemu (izraz je s hrvaškega Sabora) modnemu manekenu (ta je po moj – Sime) je prav na kožo pisan naslednji pregovor, tudi iz zakladnice Vuka Karadžića: »I iz pametne košnice ponekad badaste pčele poliječu!«

Sklepni ocvirk: za delno kritje stroškov organizacije zdaj že razvpitega protislovenskega mitinga v Titogradu je beograjski sindikat nakazal titograjskim kolegom, organizatorjem mitinga, pet starih milijard dinarjev!

Tega podatka pristojni v Črni gori doslej še niso zanimali...

Srbsko vodstvo postaja živčno

Srbsko vodstvo z nezmožljivim Slobodanom Miloševićem na čelu postaja vse bolj živčno, ker jim dobro nastudirani načrti padajo v vodo en za drugim...

Kljub temu, da je v svoj voz vpreglo prav vse jugoslovanske vrhove, ni moglo preprečiti, da ne bi slovenska skupščina vsem v brk pokončno, odločno in dostojanstveno

skemu vodstvu, se je zgodila v srbskih domačih logih.

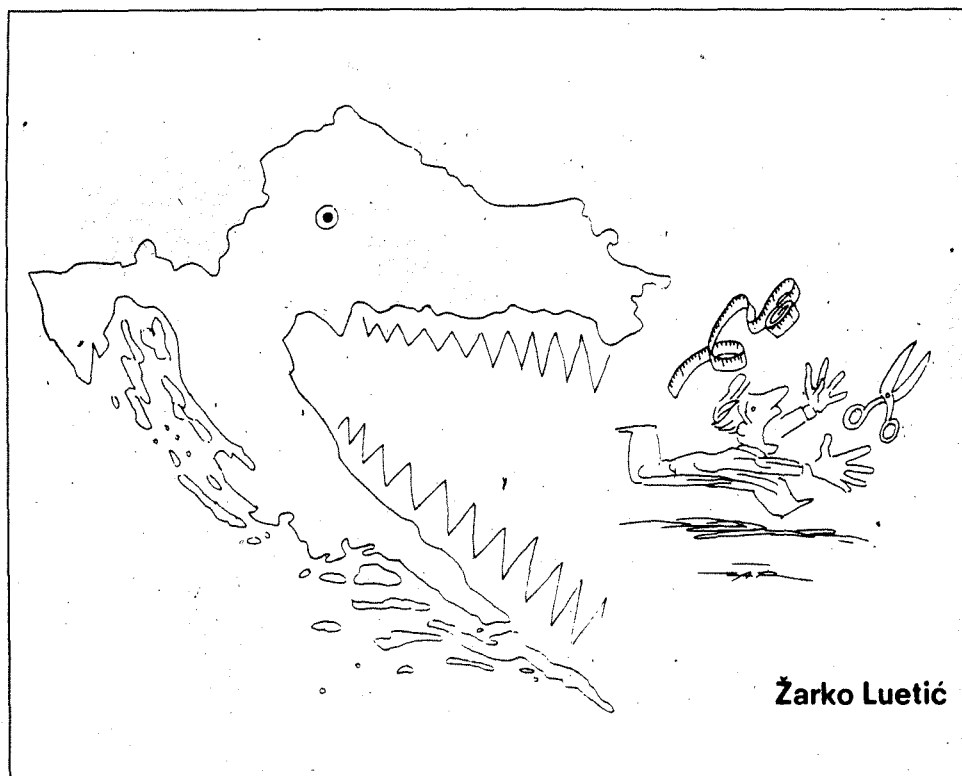
26. junija so v demokratično »prebujeni« Srbiji ob velikem hrušču in trušču začeli podpisovati posojila za hitrejši gospodarski napredek Srbije. Podpisovanje posojila naj bi trajalo šest mesecev, v tem času naj bi prostovoljno zbrali 200 milijard dinarjev in milijardo dolarjev. Razen gospodarskega učinka posojila bi bila to tudi nedvoumna javna podpora sedanjemu srbskemu vodstvu.

Zato so prav vsa sredstva javnega obveščanja vsak dan namenjala veliko prostora (kar velja zlasti za beograjsko

Švajcarska, a šta će biti sa Hrvatskom i Slovenijom, to me ne zanima!« (podčrtal Sime)

Po silnem začetnem zagonu so nekateri ugledni srbski politiki in gospodarstveniki še vse donedavna javno trdili, da bodo višino razpisane posojila – tako dinarsko kot dollarsko – zagotovo prekoračili že precej pred šestmesečnim rokom. Videti je namreč bilo, da je uspeh povsem zagotovljen...

Ker sarajevski tednik AS nikakor ni uspel zvedeti, koliko posojila so vpisali najvidnejši ljudje Srbije, je zastavil javno vprašanje: Koliko posojila so vpisali predsednik

Žarko Luetić

Politiko) in časa poteku podpisovanja posojila. Višek pa je (po mojem mnenju) doseglja beograjska televizija, ki je pokazala dojenčka, ki je iz materinega naročja daroval za čim hitrejši gospodarski razvoj Srbije tisoč mark. Iz tehničnih razlogov je dojenčkovo narodno zavest pred TV ka-

predsedstva SR Srbije Slobodan Milošević, predsednik srbske partije Bogdan Trifunović, predsednica srbske socialistične zveze Radmila Andjelković in drugi vodilni funkcionarji SR Srbije? Kolikor sem mogel ugotoviti, AS še ni objavil odgovora...

Potem pa je povsem nepri-

hodnonemški Der Spiegel zadel žeblico na glavicu: »Srbi imajo na svojih deviznih računih in knjižicah tri milijarde dolarjev, vendar Miloševiću ne zaupajo!«

Zaradi tega je povsem razumljiva vse večja živčnost srbskega vodstva.

Vaš Sime

Medletna srečanja RVS poglobljajo prijateljske vezi med pobratenimi občinami

Vlak bratstva in enotnosti je pomembna družbena akcija in manifestacija. Med udeleženci srečanj širi zavest o skupni preteklosti in potrebo po globljem medsebojnem spoznavanju, spodbuja k vzpostavitvi trajnih prijateljskih stikov in k sodelovanju na vseh področjih družbenih dejavnosti. To ni opazno samo v času neposrednih priprav, ki jih vodijo DPO (zlasti SZD) ter med samim srečanjem, temveč tudi med letom, ko med organizacijami v pobratenih občinah poteka razne aktivnosti. Občina Trbovlje je pobratena kar s štirimi drugimi občinami: Lazarevcem, Valandovom, Jesenicami in z mestom Sallamines iz Francije.

Listine, ki pobratene občine združujejo, določajo sodelovanje bolj po gospodarski plati, oskrbi s prehrano in morda še s stiki na področju kulture. To sodelovanje pa so organizacije kasneje razširile še na področju delovanja ZZB NOV, ZSMS ZSS, ZKS, šole, razna društva in druge institucije, zlasti ZRVS. Ti imajo vsebinsko zelo bogate programe sodelo-

vanja — od izmenjave dokumentacij, delegacij na letnih sejah, sodelovanja na taktično orientacijskih vajah, spominskih pohodih in podobno. Posebej pa so zanimiva tradicionalna množična srečanja RVS Jugoslavije ob Dnevu borca pa tudi srečanja z manjšim številom udeležencev, ki jim rečemo kar »Jugoslavija v malem«. Eno takšnih, a zelo pomembnih srečanj je bilo letos ob občinskem prazniku v Trbovljah. Pokrovitelj srečanja je bila SO Trbovlje, omogočilo pa ga je tudi združeno delo. Srečanja pod geslom »Tovarištvo 89« se je udeležilo kar 17 3-članskih delegacij OK ZRVS iz med sabo pobratenih in prijateljskih občin vse Jugoslavije: iz Lazarevca (SR Srbija), Vučitrna (SAP Kosovo), Sente (SAP Vojvodina), Valandova (Makedonija), Tivta (Črna gora), Raba, D. Lapca, Vukovarja (Hrvaška), z Jesenic in Kočevja ter iz sosednjih občin Hrastnika in Zagorja. Prišli sta tudi delegaciji MK Sarajeva in Beograda, Skupnosti občin Karlovca in RK ZRVS Slovenije, kot tudi predstavnik ZRVS s Hrvaške.

Gostje so se v Trbovljah zadržali kar tri dni in si v tem času ogledali Revirski muzej ljudske revolucije, kraj ustanovnega kongresa KPS, stalno razstavo na Čebinah, Centar OJOA, prostore OŠ za TO in še nekatere druge zanimivosti. Zadnji dan v Trbovljah je predstavnik KO ZRVS Alojz Šprogar iz Trbovelj (v prisotnosti predstavnikov KS Ivana Keše in OK ZRVS) s predstavnikom KO ZRVS Duletom Karakljajcem iz pobratene občine Lazarevac podpisal listino o sodelovanju.

Srečanje »Tovarištvo 89« je

bilo zelo odmevno, vtisi dobri in za vse udeležence srečanja nepozabni. Še posebej je poudarilo pomen negovanja revolucionarnih tradicij, utrjevanja bratstva in enotnosti ter medsebojna spoznavanja, zblizovanja in vzpostavljanja prijateljstev. Glede na vse to je tolikanj bolj čudno, da se že dalj časa vodi politika nestrpnosti, neutemeljenih žalitev osebnosti in vodstev posameznih republik in pokrajin, kar je moč zaslediti v sredstvih javnega informiranja, še posebej v časopisih.

Rudi Matko

Občudovanja vredni junaki

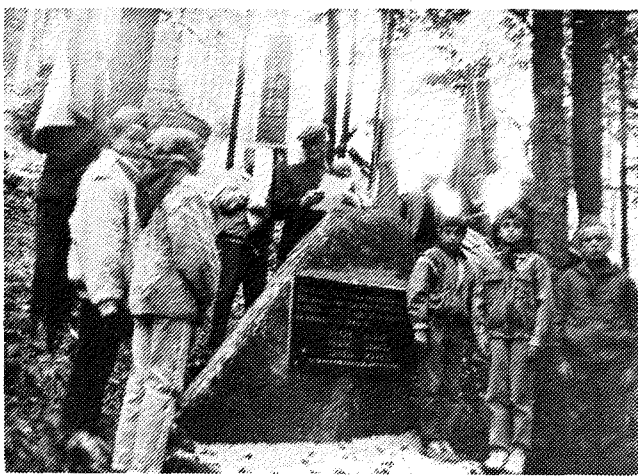
Dijakinje in dijaki srednje zdravstvene šole Juge Polak iz Maribora so prevzeli pokroviteljstvo nad partizansko bolnišnico Košuta. K uresničitvi zamisli so velik delež prispevali Občinski odbor ZZB NOV Maribor-Ruše, krajevna borčevska organizacija in TOK Gozdarstvo iz Lovrenca na Pohorju. Bodoči zdravstveni delavci naj bi tako črpali navdih za svoje delo iz preteklosti. Upajo, da jim bo mariborsko zdravstvo pri tem pomagalo. Pred bolnišnico so ob tej priložnosti pripravili pristrčno slovesnost.

Partizanska bolnišnica Košuta, ki so jo zgradili nad Lovrencem na Pohorju, žal ni obnovljena. Nekdanje objekte ponazarjajo kamnita znamenja z napisi. Bila je med sedmimi največjimi bolnišnicami na vzhodnem Pohorju. Vodil jo je dr. Zmago Slokan in delovala je od julija 1944 do osvoboditve. V njej se je zdravilo 68 ranjenec, umrli pa samo trije borci.

Po spominskem pričevanju Marije Kambič-Saše, medicinske sestre, bolničarke partizanske bolnišnice Košute in udeleženke pohoda 14. divizije na Štajersko, je njena zmogljivost znašala 50, v skrajnem primeru pa tudi do 60 ležišč. V vseh partizan-

skih bolnišnicah na vzhodnem Pohorju se je zdravilo okoli 300 ranjenec.

Ko so gradili Košuto, so les in drug material posebej zanesljivo ljudje prinašali na svojih ramah. Ogrodje barak je bilo iz brun, ki so jih zvezali z žico in ponekod zabili s tapeciranim kladivom. Strehe

bolnišnice so bile pokrite z drevesnim lubjem, streha Košute pa celo s strešno lenko. Takrat v tem predelu še ni bilo toliko cest ali poti kot danes — ta del Pohorja je bil skoraj pragozd.

Večina bolnišnic je bilo po-

stavljenih na strmih terenu in gostem gozdu ter tam, kjer je bil blizu potok. V Košuti so bila ležišča posteljana z majhnimi smrekovimi vejicami, tla pa pokrita z deskami. Operacijski oz. ambulantni prostor je imel leseno, doma napravljen operacijsko mizo in polico.

Oddaljevanje od barak ni bilo dovoljeno, bolniki so se

lahko gibal le med objekti. Osnovno pravilo, ki je veljalo za vse, je bila tišina. Govoriti so morali tiho. Zaradi varnosti je bilo treba zabrisati sleherno sled; pohojeno praproto, travo, odgrnjeni mah ali zlomljeno vejo je bilo treba

odstraniti, pozimi pa celo sejati sneg, da ne bi ostale sledi. Kuhali so običajno ponoči, s suhimi ali olupljenimi drvmi; kadar so bile hajke, pa sploh niso. Zaradi varnosti sta vedno stražila dva stražarja.

Kako so sprejemali ranjence? Do kraja, ki je bil za to določen, so jih prinesli borci posamezne enote. Potem so jih prevzeli člani bolnišnične ekipe, ranjencem so zavezali oči, jih vodili po ovinkih in šele potem peljali v bolnišnico — vse zaradi tega, da bi izgubili orientacijo.

Potem, ko jim je uspelo ustanoviti lekarno, ki so jo imenovali Granit, se je izbor zdravil izboljšal. Imeli so tudi ekonomat, ki pa je bil od bolnišnice oddaljen. Obstajali so tudi tako imenovani »teren-ski ekonomati«. Zavedni pohorski kmetje so dajali vse, kar so premogli.

Ne le Marija Kambič, ampak tudi drugi se spominjajo dr. Zmaga Slogana, kako je znal tudi takrat, ko je bilo zelo napeto, včasih celo brezizhodno, ustvariti prijetno vzdušje.

Sodelavci partizanskih bolnišnic, njihovi zdravniki, medicinske sestre, bolničarke in še kdo so bili prav gotovo tihi junaki pogumnih dejanj, ki jih lahko le občudujemo.

Drago Miklavc

začetka do danes. Na začetku je bilo orodje preprosto, zato smo lahko ugotovili, kako trdo so si rudarji služili skorje kruha pred skoraj petsto leti. Vodič nam je povedal, da se rudnik nahaja pod mestom v dolžini več kot dveh kilometrov, v širino sedemstov metrov ter preko tristo metrov v globino (s petnajstimi nadstropji). Rudnik je sedaj že zelo izčrpan, kapaciteta živega srebra je le še petdeset ton letno, v začetku pa je bila tudi do osemsto ton. Zato bodo rudnik do leta 2009 počasi zaprli. V tem času je potrebno zasuti vse rudarske rove, da se mesto ne bi pogreznilo. Zanimiv je tudi čipkarski muzej, ker idrijske čipke ne slavijo samo pri nas, ampak po celi Evropi. V čipkarski šoli v Idriji pa se letno izučijo izdelavo čipk kar petsto novih klekljaric.

Čeprav je skoraj ves dan močno padal dež, nas to ni motilo. Preko Razpotja smo se odpeljali do Žirov in tam pri Katrniku zaključili program ob domačih zvokih harmonikarja Janeza. Potem smo se odpeljali v Kranj in zadovoljni odšli domov.

Jože Mrovlje

Piranski borci: Kako je mogoče?

Na redni seji Občinskega odbora ZZB NOV Piran dne 12. oktobra 1989 smo med drugim razpravljali o političnih dogodkih v državi, še zlasti pa o odmevih, ki jih je v nekaterih delih države sprožilo sprejetje nove ustave SR Slovenije. Z globokim obžalovanjem in prizadetostjo smo se spraševali, kako je mogoče, da v nekaterih okoljih Jugoslavije sprejeta ustavna dopolnila zlonamerno razlagajo in podtikajo slovenskemu narodu in delovnim ljudem drugih narodnosti, ki živijo v Sloveniji, da se hočejo odcepiti od Jugoslavije, da razbijajo avnojske temelje. Vse to so pospremili s ploho groženj in mednarodne nestrpnosti. V naši republiki smo trdno prepričani, da pomeni — obratno — nova ustava Slovenije le korak k utrjevanju odnosov med republikami in narodi in torej krepki na avnojskih načelih zgrajeno Jugoslavijo.

Še posebej nas borce boli, da so se v nekaterih okoljih in republikah v gonji proti slovenskemu narodu dvignili tudi predstavniki borcev, to je tistih ljudi, s katerimi smo z rano ob rami kovali v osvobodilnem boju bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov ter se skupno bojevali in umirali za skupno državo. Ne moremo razumeti, kako je mogoče, da so v nekaterih okoljih obsodili pravico slovenskega naroda, da si v okviru federativne socialistične Jugoslavije sam kroji svojo usodo glede narodnega, in republiškega razvoja, upošteva skupno domovino. Očitki, podtikanja in kliči k orožju, s katerimi bi bilo treba preprečiti pravico naroda, da si sam piše svojo ustavo, nosijo v sebi kali razdora in razbijanja bratstva in enotnosti, kar je sila težko popraviti.

Obračamo se na vas, s katerimi smo delili vse dobro in zlo v najtežjih vojnih dneh, da bi se nam pridružili v prizadevanjih, da bi v tem dramatičnem času odstranili in preprečili vsa dejanja, ki nas ne zblizujejo. Mi, borci osvobodilne vojne, moramo narediti vse, da bi prevladal razum, in da bi v dialogu ter primerjavi argumentov premoščali razhajanja med nami.

PREDSEDNIK:
Riccardo Giacuzzo

Razstava ročnih del

čah. Svoja ročna dela je razstavilo 39 članov in članic tega društva. V enem dnevu si je razstavo ogledalo več kot 350 obiskovalcev iz Moravc in od drugod, kar je za naš kraj in ob pomanjkljivi obveščeni v javnosti velik uspeh. Čestitke in pohvale organizatorjem in razstavljalcem so presegle vsa naša pričakovanja.

Čeprav je prostor po obsegu velik, ni bilo dovolj prostora za vse eksponate, ki so jih prinesle upokojenke.

Med obiskovalci razstave so bili upokojenki sosednjih društev upokojencev, predsednik DU Zagorje ob Savi Lojze Zupan in Rajko Hafnar, predsednik DU Radomlje, ter predsednik občinske konference SZDL občine Domžale Maks Jeran.

Tekst in foto: Jože Novak

Seja domicilnega odbora v Ilirski Bistrici

V petek, 20. oktobra 1989, je bilo v Ilirski Bistrici zasedanje zbora delegatov pododborov skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade NOV Jugoslavije. Udeležili so se ga delegati iz vseh primorskih občin, predstavniki družbeno-političnih organizacij občine Ilirske Bistrica (domicilna občina) in predsedniki pododborov prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ, ki delujejo pri občinskem odboru ZZB NOV v Ilirski Bistrici.

Na zasedanju zbora delegatov so obravnavali poročilo odbora o opravljenem delu v preteklih štirih letih, sprejeli so program dela odbora in pododborov za prihodnje obdobje (1989–1993), opravili volitve odbora, nadzornega odbora in raznih delegatov.

Pred tem pa so imeli borci zborni po občinah, na katerih so prav tako obravnavali poročilo o opravljenem delu in se domenili za program dela,

upoštevajoč vse objektivne težave (bolezn, starost, neugodne družbeno-politične razmere v domovini itd).

Po zasedanju zbora delegatov pododborov skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade je bila komemoracija in polaganje venca ob spomeniku Nade Žagarjeve (v mladinskem športnem parku Nade Žagar) — v počastitev in spomin na 45-letnico njene junaške smrti v bojih za osvoboditev Knina. Komemoracije so se poleg njenih soborcev udeležili tudi učenci Osnovne šole Dragotin Kette in pripadniki JLA tamkajšnje garnizije.

O kninski bitki in liku sekretarke Skoja 3. prekomorske udarne brigade NOV Jugoslavije je govoril njen soborec Joško Humar iz Nove Gorice. Venec in šopke cvetja pa so položili predstavniki občinske konference ZSMS in njeni soborci.

Albert Klun

Jesenski izlet invalidov

Kot vsako leto je tudi letos medobčinsko društvo CIV Gorenjske Kranj organiziralo enodnevni jesenski izlet po cerkljanskem in idrijskem območju. Invalidi smo se zbrali v Kranju in se potem z avtobusom odpeljali skozi Škofjo Loko po Poljanski dolini. Najprej smo si ogledali rojstni kraj Ivana Tavčarja na Visokem, njegov kmečki dvorec, spomenik in grobnico, kjer je pisatelj pokopan. Drugi postanek je bil v Cerknem, mestu, znanem iz NOB. Tam smo si ogledali film o nastanku bolnice Franje, njenem delovanju med NOB in prizore po letošnji katastrofi zaradi zemeljskega plazu. Obiskali smo tudi muzej bolnice Franja in muzej partizanskih bolnišnic v Sloveniji. Na idrijskem območju smo si ogledali staro rudarsko mesto Idrija, ki leži v globokem kotlu med rekama. Kraj je znan po rudniku živega srebra, izdelavi čipk, živinoreji ter etnografiji, krasi pa ga grad iz baroka s sledovi gotike. V rudarskem muzeju smo lahko videli orodje in pripomočke, potrebne za izkopavanje živorebrne rude od

Velik tehnični zbor v vojašnici Bratstvo in enotnost v Ljubljani

Poučno in zanimivo

V Zvezi rezervnih vojaških starešin Slovenije že nekaj let ugotavljajo, da se udeležba njihovih članov na najrazličnejših oblikah urjenja in usposabljanja zmanjšuje. Zato si prizadevajo, da bi z najrazličnejšimi novimi oblikami dela pritegnili rezervne vojaške starešine. Razumljivo je, da v tej organizaciji namenljajo največ pozornosti obrambnemu in zaščitnemu usposabljanju in urjenju. Tema so podrejene vse druge dejavnosti, ki ju v bistvu le dopolnjujejo.

Prav gotovo je ena izmed najbolj priljubljenih oblik teh dveh usposabljanj in urjenj tehnični zbor, na katerem JLA in TO pokažeta sredstva, s katerimi sta opremljeni.

Pred dnevi je Mestna konferenca ZRVS Ljubljana pripravila sodelovanjem poveljstva ljubljanskega korpusa tehnični zbor, ki je bil v vojašnici Bratstvo in enotnost. V treh dneh in pol, kolikor je bila ta razstava odprta, so si jo lahko ogledali vsi, ki so si jo želeli ogledati, saj ni bila pripravljena samo za rezervne vojaške starešine.

»Že dobri dve leti občinske konference ZRVS petih ljubljanskih občin predlagajo, da bi za njihove in naše člane pripravili takšen zbor,« poudarja sekretar Mestne konference ZRVS Ljubljana **Dušan Dolenc**. »Zaradi določenih razlogov te pobude nismo mogli takoj uresničiti. Ko smo z našo željo seznanili poveljstvo ljubljanskega korpusa, so jo tam sprejeli in takoj začeli uresničevati. Za organizacijo tega, lahko rečem, da velikega tehničnega zbora, smo potrebovali samo en sestanek, o vsem ostalem pa smo se dogovorili kar po telefonu. Čeprav smo hoteli ta tehnični zbor sprva pripraviti samo za rezervne vojaške starešine iz petih ljubljanskih občin, smo ga kasneje razširili še na osem ljubljanskih občin, tako da smo ga pripravili za rezervne oficirje iz trinajstih občin. To naj bi bil tudi nekakšen sklepni del usposabljanja naših članov v letošnjem letu. Na ogled smo vabili predvsem tiste naše člane, ki niso razporejeni v enotah JLA ali pa teritorialne obrambe. Vsi ostali pa naj bi prišli po lastni želji. Po dolgem času smo s svojo akcijo prodrli tudi v sredstva javnega obveščanja in tako so nekateri časopisi, radio in televizija objavili, da pripravljamo ta zbor. Kmalu so nas začeli klicati iz drugih slovenskih krajev, če lahko pridejo na ogled razstavljene opreme in orožja tudi oni in kdaj lahko pridejo. Tako so nekatere osnovne in srednje šole ogled te razstave izkoristile za nadvse zanimiv obrambni dan. Seveda nismo nikogar zavrnil.«

V poveljstvu ljubljanskega korpusa je za organizacijo tehničnega zbora odgovarjal podpolkovnik **Dragiša Marinković**. »Ko so mi na našem poveljstvu zaupali pripravo in organizacijo zbora, sem izhajal iz dejstva, da v Ljubljani že od leta 1985 ni bilo takšne razstave. Torej smo morali na njem pokazati vse novosti, ki jih imamo od takrat v naših enotah. Tehnični zbor sem razdelil v osem delovnih točk, kjer so obiskovalci lahko videli vse, s čimer so opremljene enote (predvsem kopenske vojske JLA). To je seveda razumljivo, saj bi težko pripeljali torpedni čoln ali pa nadzvočno lovsko letalo v to vojašnico. Sicer pa so bile delovne točke te: na prvi delovni točki so lahko obiskovalci videli pehotno orožje. Tam so bile razstavljene avtomatske puške, puškomi-traljezi in mitraljezi. Poleg te-

ga so lahko videli in prijeli v roke tudi avtomatsko pištolo in drugo pehotno oborožitev. Na drugi delovni točki so se seznanili s protiolepnimi sredstvi. To so bili najrazličnejši protiolepnimi raketometi, protitankovske mine in vodene protiolepane rakete ter druga protiolepana sredstva. Na tretji delovni točki smo razstavili oklepna sredstva, to sta bila naš domači tank T-80 in oklepni transporter. Rakete in topovi ter druga sredstva, ki jih uporabljajo enote za protiletalsko obrambo, so bila na četrti delovni točki. Na peti so bila topniška sredstva od minometov, večcev-nih raketometov, ki jih morajo prevažati tovornjaki, do enocev-nih raketometov, ki jih razstavljena prenašata na ramah dva vojaka. Na šesti delovni točki so bila sredstva za zveze, na sedmi sredstva za jedrsko-biološko-kemično zaščito in na osmi intendantska oprema. Obiskovalci so največ zanimanja pokazali za dve delovni točki. Predvsem so jih zanimali naš tank T-80 in pa intendantska oprema. Tam smo pokazali sistem za iskanje vode, vrtanje vrtine, čiščenje vode, ne glede na to, kako je zastrupljena in kakšna je stopnja te zastrupljenosti. Očiščeno vodo pa tudi sami transportiramo do porabnikov. Razstavljena je bila tu-

so bili na razstavi, zadovoljni s tehničnim zborom in pokazalo se je, da približno osem-deset odstotkov ljudi še ni videlo tega, kar smo pokazali v vojašnici Bratstvo in enotnost.

Nekatere obiskovalce smo potem, ko so si ogledali tehnični zbor, vprašali o njihovih vtisih in o tem, kako so zadovoljni s takšnim predstavljanjem orožja in opreme. Naj-

obrambni dan. Mislim, da je takšna predstavitev dobra. Še posebej sem bila presenečena nad strokovno in zelo razumljivo razlago oficirjev in vojakov pri posameznih orožjih. Na naša vprašanja so odgovarjali zelo podrobno, vendar brez odvečnega besedičenja. Bili so tudi zelo odkriti, saj so odgovarjali tudi na vprašanja, na katera nisem pričakovala odgovorov. Na razstavi sem izvedela precej novega o orožju in opre. V šoli sicer imamo predmet, ki se imenuje obramba in zaščita, vendar se pri njem bolj malo učimo o orožju, pač pa govorimo bolj o političnem položaju Jugoslavije v svetu in zasnovi splošne ljudske obrambe in družbene samozastite.«

Natalija Vehovec: »Razstava je bila zelo zanimiva in poučna. Mislim, da je bila koristna za nas, dekleta, kakor tudi za fante, ki bodo čez dve

Mladi so radi prisluhnili strokovni in jedrnat razlagi vojakov in starešin.

razstavi koristil tudi pri obrambi in zaščiti, ki jo imam v šoli.«

Ron Preinfalk: »Mislim, da je bil ogled te razstave koristen, zame in za moje sošolce. Prej nisem imel nobene jasne slike ali predstave, kako je vse to narejeno in kako deluje. Razlagalci so bili zelo

tehnični zbor, kjer nam bi lahko vsaj v grobih črtah predstavili, kaj bomo na njem videli.«

Damjan Cavazza: »Vojaki in starešine so na moja vprašanja odgovarjali zelo podrobno in izvedel sem marsikaj, česar prej nisem vedel. Priznati pa moram, da sem bil malo razočaran. Na tem tehničnem zboru sem videl veliko orožja in opreme, na žalost pa nisem ničesar izvedel o življenju v vojašnicah, o tem kakšni so odnosi med vojaki in oficirji in med samimi vojaki. Sam imam več predstav o vojaškem življenju, ki pa so vse nastale na podlagi pripovedovanja drugih in prebiranja časopisov. Strahu pred armado nisem imel nikoli in mislim, da bom vojaški rok služil povsem normalno.«

Med rezervnimi vojaškimi starešinami, ki so si ogledali tehnični zbor v vojašnici Bratstvo in enotnost, je bil tudi **Bojan Mohorčič**: »Naš obisk na tem tehničnem zboru sodi v redno usposabljanje članov ZRVS v občini Ljubljana Moste-Polje. Razstava je po mojem mnenju dobro zasnovana. Da si jo lahko temeljito ogledaš, potrebuješ vsaj dve do tri ure časa. Po stroki sem strojnik, zato me je najbolj pritegnil tank T-80, ki je name naredil globok vtis. Razočaran pa sem nad protiolepnimi sredstvi, saj smo jih precej poznali že pred dvajsetimi leti, ko sem sam služil vojaški rok.«

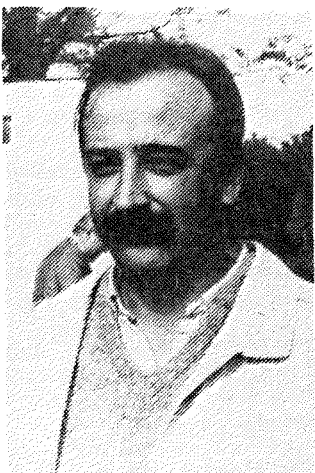
To je nekaj mnenj o tem tehničnem zboru. Prav gotovo moramo pritrditi mnenju naših sogovorcev, da so takšne prireditve potrebne in koristne. Po eni strani prispevajo svoj delež k večji obrambni in samozaščitni kulturi ljudi, po drugi strani pa razbijajo mnenja o armadni zaprtosti. Gotovo pa svoj del prispevajo tudi k propagiranju vojaških poklicev, za katere se odloča vse manj slovenskih fantov.

Zapis pa moramo končati z dokaj neprijetno ugotovitvijo. Organizator tehničnega zbora Mestna konferenca ZRVS Ljubljana je poslala sedem tisoč vabil, vendar je prišlo v vojašnico Bratstvo in enotnost samo 773 rezervnih starešin, kar je dobra deseti-na od povabljenih. Tako je videlo razstavo veliko več drugih ljudi in učencev kot pa rezervnih vojaških starešin, katerim je bila predvsem namenjena. Po našem mnenju je organizator naredil vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi rezervni vojaški starešine vedeli za zbor, vsak od njih pa je sam odločal, ali si ga bo tudi ogledal. Večina se je odločila, da si ga ne bo. Zakaj tako, pa bodo morali ugotoviti na občinskih konferencah ZRVS.

Bojan Kuntarič

Veliko pozornosti vseh obiskovalcev je veljalo novim uniformam. Priznati moramo, da je nova maskirna uniforma za izvidnike zelo atraktivna in praktična. Veliko mladih je zanimalo, kdaj bodo lahko brezrokavnik, pulover, vetrovko in druge dele te uniforme kupili v naših civilnih trgovinah.

Dušan Dolenc

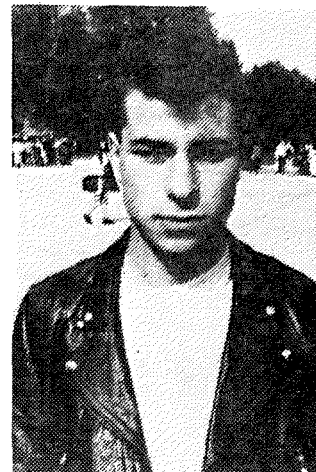
Dragiša Marinković

Helena Lemut

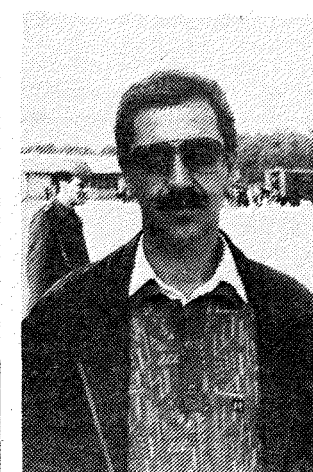
Natalija Vehovec

Ron Preinfalk

Damjan Cavazza

Bojan Mohorčič

več naših sogovorcev smo poskušali med mladimi, to je predvsem med srednješolci.

Helena Lemut: »Na ta tehnični zbor sem prišla zato, ker ima naša šola danes

ali tri leta odšli v JLA. Prese-nitili so me vojaki, ki so nam zelo strokovno predstavili posamezna orožja in opremo. Njihova razlaga je bila zelo jasna in razumljiva. Prepričana sem, da mi bo obisk na tej

dobro in strokovno podkovani in so odgovarjali na vsa naša vprašanja. V vojašnico Bratstvo in enotnost pa smo prišli zato, ker imamo obrambni dan. Pogrešam pa poprejšnjo predpripravo za ta

Za žičnimi ograjami in stražnimi stolpi

Dora. Apoldo. Auschwitz, Dachau. Litomerice... Kdo si je ta imena zapomnil bolj ko tisoči naših ljudi, ki so preživel grozo teh koncentracijskih taborišč! Žične ograje. Stražni stolpi in razdraženi esesovci pa njihov večni »Los, los, los...« Tanke zebraste pižame v njih obnemogla telesa. Okoli vratu železne ploščice s številkami. Naporno delo, pretepanje, otroci in njihova obtočena kolena. Hrane pa komajda nekaj... Krematorij!

O, kaj pomeni dom, domovina, svoboda?! Danes se nam zdi daleč tisti čas groze. Vsi se niso vrnili. Ostali so tam in nihče ne ve za njihove grobove. In vendar — spomini nanje živijo...

Smrt Jožeta Mezgeca

Že od ranega jutra smo grizli pobočje Harza. Razpotegnjena kolona približno tisočih jetnikov koncentracijskega taborišča Dora se je vzpenjala po slabo izhojeni gozdni poti. Naš evakuacijski transport v odprtih tovornih vagonih je ponoči obstal pred zbombardiranim odsekom proge. Vso noč je deževalo na nas in premražen smo med nenehnim vpitjem razdraženih esesovcev poskakali v blato. Bili so vajeni izpolnjevati ukaze, zdaj pa so naleteli na nepričakovano oviro in so morali samostojno ukrepati. Odločili so, da naš transport popeljejo prek Harza. Nam, jetnikom, je odleglo. Rešili smo se strašne utesnenosti v prenapolnjenih vagonih. Hoja se nam je sprva prilegla, razgibali smo premrle ude in prevzel nas je čudovit občutek, da prostor, v katerem se premikamo, ni več obdan z žično ograjo in stražnimi stolpi.

Tisti aprilski dnevi 1945. leta so že zaudarjali po poginu nacistične zveri, ki pa je bila,

večni »Los, los, los!« Sami dolge kolone niso mogli popolnoma obvladati, ker so ostali brez kapov — svojih stalnih in zanesljivih sodelavcev pri vzdrževanju reda v taborišču. Ob evakuaciji taborišča so namreč vse nemške jetniške funkcionarje, skoraj same »zelene« kriminalce, izločili in odpeljali neznano kam.

Hodili smo in hodili. Pot se je še nekaj časa vzpenjala, nato je postala zlonejša. Naša začetna vnema je splahnela. Utrudili smo se, saj nismo bili vajeni tolikšnega gibanja in še manj dolge hoje. Tudi esesovce, otovorjene s telečnjaki in orožjem, je zdelovalo. Večkrat so zaukazali počitek in tedaj so postave v rebrastih oblačilih popadale po tleh in obmirovale do ponovnega nastopa. To se je ponavljalo ves dan. Utrujenosti je botrovala še lakota. Zadnji obrok hrane so jetniki dobili pri odhodu iz taborišča in še tega v splošni zmede ne vsi. Zdaj smo se približevali pravemu naselju.

smo že kaj rekli, je bilo zabeleženo z obešenjaškim humorjem. Tega smo se navadili v dolgih letih jetništva.

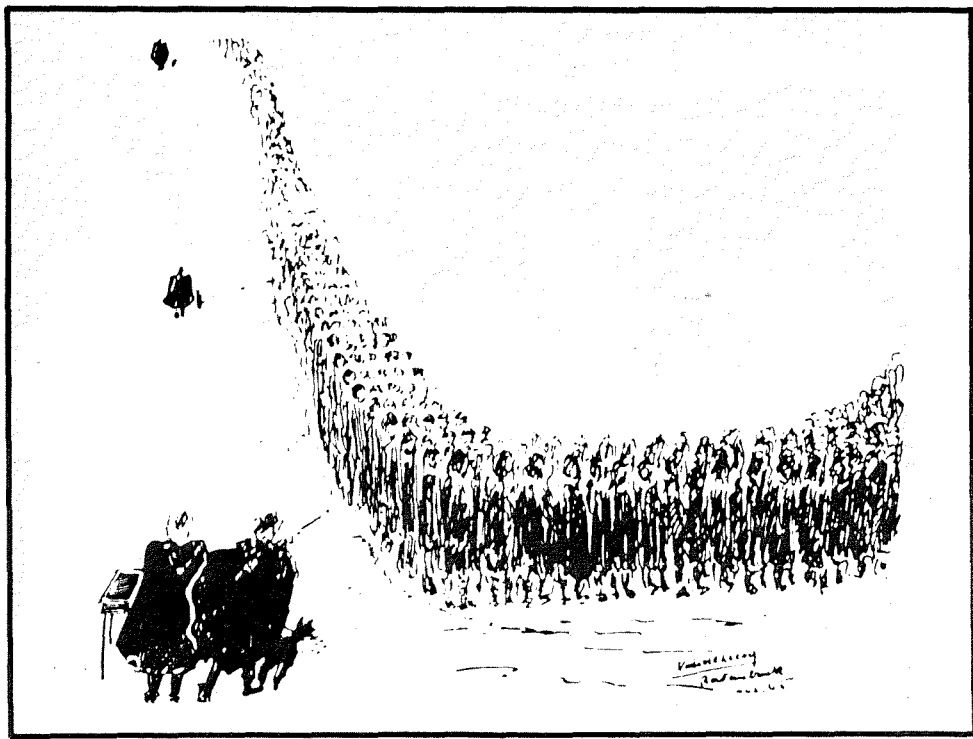
Hodili smo kar naprej in naenkrat se je znašel med nami Pepi Mezgec. Ko je prišel pozno poleti 1944 v Doro. Spoznala sva se; nekaj me je nezadržno vleklo k njemu. Bil je Tržačan, dišal je po Krasu in naši burji in bil preudaren možak. Govorila sva o razmerah v Dori, ki so bile tako drugačne kot v Buchenwaldu, od koder je prišel. Tudi on je bil tedaj mnenja, da bi se morali ob razsulu taborišča zbrati. Ob evakuaciji se nismo. Zadnjih nekaj mesecev se sploh nisva videla, toda sedaj je bil med nami. Hodil je v eni od prednjih skupin, pot ga je zdelala in začel je zaostajati. »Ne morem več,« je potožil.

»Moraš, moraš z nami naprej,« je vztrajal Mile.

Ko sva z Miletom videla, da sam ne more in tudi noče več naprej, sva ga vzela medse in ga pripravila do tega, da se naju je oklenil okrog vratu. Oživel je in zdelo se je, da sta se mu vrnili moč in volja. Kolona ni hitela in mi trije smo ji sledili v barako. Spet smo hodili in hodili. Že zdavnaj smo zgubili občutek za čas in ne

Alzseljenka

čeprav sama smrtno ranjena, le še bolj popadljiva. Že dolgo smo čakali na njen konec in verjeli vanj. Le-tega nismo videli, kaj bo prinesel nam, ki smo bili obsojeni na osamitev. V Dori smo pomagali graditi podzemno tovarno tajnega raketskega orožja. Smo videli stvari, ki jih zunanji svet ni smel izvedeti? Razum je narekoval odgovor, da za nas ni rešitve, v nas vseh pa je le tlela drobna iskra upanja. In zgodil se je čudež. Dora nas je izpustila iz svojih krempljev. Bili smo še živi in na pohodu čez Harz.

Esesovci so se polagoma unesli, kot da so se izkričali. Le tu in tam se je slišal njihov

Danes me je skoraj sram, da sem z zadoščenjem opazoval od bombardiranja razdejano mesto. Hodili smo tako blizu, da smo videli posamezne porušene hiše, v nas pa ni bilo nobenega sočutja in ne usmiljenja...

Razpotegnjena kolona je bila podobna karavani. V njej je hodila tudi naša skupina, ki je skupaj preživela Doro in se tolikokrat dogovarjala o tem, da se moramo ob končnem zlomu zbrati in odločiti, kaj storiti. V koloni so bili še nekateri drugi naši tovariši, ki so se znašli v ločenih vagonih in pozneje na pohodu v ločenih esalonih. Naporna pot nas ni spodbujala h pogovoru in če

spominjam se, koliko časa smo vztrajali tako objeti. Pepiju so polagoma pošle moči in začel naju je nagovarjati, naj ga pustiva, da si bo ob

Mama, prinesla sem ti vodo

V nacističnem taborišču Auschwitz smo interniranke najbolj trpele zaradi pomanjkanja vode.

Nekega dne je starejša, izmučena žena hotela s svojo taboriščno skodelico zajeti malo vode. To je zagledala

cesti odpočil. Midva pa sva kar silila vanj, naj tega ne naredi, ker smo že nekajkrat slišali strele, s katerimi so esesovci opravili z zaostalimi jetniki. »Ne morem, res ne morem več,« naju je rotil.

In ko sva najmanj pričakovala, se naju je z nepričakovanim sunkom otresel in planil s poti nekam nazaj, kamor nisva mogla za njim. Z Miletom nisva mogla razumeti in še danes, ko se spominjava Pepija, ne razumeva, odkod je vzel tolikšno moč, da je pometel z nama kot z nadležnima otrokoma. Ali je zbral vse svoje poslednje moči? Ali ni v tistih trenutkih bolj mislil na naju kot nase?

Kolona je neprizadeto nadaljevala pot. Nisem hotel prisluškovati strelom in ugibati, kateri bo tisti... usoden. Še dolgo smo hodili, še dolgo do svobode, ki je bila tako zelo blizu. Za nami, tam na vrhu Harza pa ni groba, na katerem bi bilo zapisano »Josip Mezgec, 30. 10. 1904 — 7. 4. 1945«. In vendar za vedno počiva tam, daleč od rodne Trsta, njegov zvesti sin, delavec, revolucionar in organizator protifašističnega boja.

Milan Filipčič

paznica — esesovka, skočila k ženi, jo zbila na tla in tako divje pretepla, da ji je z udarci prerežala veno. Rdeča kri je curljala na tla in pojila poljsko zemljo.

Ta žena je bila moja mati. Ker ni bila sposobna za de-

lo, so jo ves čas pretepali, včasih do nezvesti. Ko sem se nekega večera vrnila z dela, sem jo našla v postelji in bolečina mi je trgala srce. Njeno telo je gorelo v veliki vročini. Usta so bila polna krvi od udarcev, pa vendar mi ni povedala resnice. Rekla je, da je padla in se poškodovala. Premestili so jo v blok 23. Vsak večer sem skušala preslepiti stražo in priti do nje, da bi ji prinesla vsaj malo vode. Včasih mi je uspelo dobiti tudi kakšen košček korenja, repe ali zelja, ki sem ga shranila zanj, da bi se okrepila.

Nekega deževnega jesenskega dne so nagnali vse bolne žene iz taboriščne ambulante na prosto. Popolnoma gole so morale dolgo stati v zboru. Čakale so, kaj bo. Čez čas so se smele vrniti.

Moja mama si po tem dogodku ni več opomogla. Prehlad je opravil svoje. Premestili so jo v blok 25. Ta blok je bil rezerviran na Žide, pa tudi za druge, ki so bili določeni za krematorij. To je bil blok smrti, blok, ki je zbuja pri vseh internirankah največjo grozo. Noge so mi klecnile, ko sem zvedela, kje je moja mama. Dobro sem se zavedala možnosti, da bo živa vržena v krematorij. Sama sem bila ša ne pol otrok, doraščajoče dekle, daleč proč od domovine. — In zdaj naj izgubim še mamo? In zakaj naj bi mama ne dočakala svobode, ko se je z očetom vred tako zavestno borila zanj, da je žrtvovala dom, družino in sebe? Zakaj?

Srce mi je napolnila strašna bolečina. Mama mila, moja mama! K njej, takoj, za vsako ceno! Vhod v 25. blok je stražila neka Židinja, ki bi me bila pripravljena pustiti na-

prej, če bi dobila podkupnino: kruh, česen, čebulo ali drugo hrano, kajti samo ta je v taborišču nekaj veljala.

Jaz pa nisem imela ničesar in tudi mama ne, ker nisva imeli pravice do prejemanja paketov. Vrnila sem se v svoj blok in iskala rešitve pri tovarišicah. Pomagala mi je Berta Draksler, ki mi je poklonila kozarec mineralne vode. Kozarec mineralne vode je bila dovolj močna podkupnina, da sem prišla do mame.

Ob vhodu v blok 25 bi bila skoraj omedlela od neznankega smradu po blatu in umirajočih telesih. Mama je ležala prav na drugem koncu barake, na goli zemlji. Pokleknila sem k njej, jo božala in klicala: »Mama, prinesla sem ti vodo.« Komaj vidno je premaknila izsušene in razpokane ustnice, kot da bi hotela nekaj reči, pa ni mogla. Le oči so govorile, da me pozna, da me je vesela.

Čutaro, ki sem jo skrivala pod obleko, sem nagnila k njenim ustnicam. Pila je, še kako je pila, če bi jo mogla izvlčiti odtod, bi morda še ozdravela. Voda jo je očitno osvežila, oči so oživele, usta spregovorila: »Pomagaj mi odtod, pomagaj, domov bi šla!«

Uboga mama! Ali je spoznala obup in laž v mojih očeh, ko sem govorila, da bom poskušala, da mi bo morda uspelo, da mi bo gotovo uspelo?

Nenadoma se je umirila. Govorila je šepetaje: »Čutim, da je z menoj konec. Ti Mica, ki si mlada, ti boš vzdržala, vrnila se boš domov. Vrnili

se bo oče, brata, sestra, dobro vam bo v svobodi? ...»

Nisem ji mogla izpolniti poslednje želje in je rešiti iz strasne bloka smrti. Umrla je še isto noč. Nikoli ni zvedela, da so njenega moža že pred tem po zverinskem mučenju ubili

v Ptuj. Njeno mrtvo telo je drugo jutro ležalo pred barakami med drugimi izčrpanimi telesi. Krematorij strasnega Auschwitz je pokončal še eno plemenito življenje. Bil je to 17. november 1942.

Marija Lacko-Kolar

Oče in brat sta ostala tam

Marca leta 1945 je taboriščna sestra očeta zastrepila z injekcijo in 27. marca 1945 smo s pomočjo ljudi v taborišču naredili krsto in očeta po človeško zakopali. En dan je ležal mrtev. Vsi so morali oditi na delo, pri njem smo ostali

le jaz, brat, ki še ni bil star pet let in sestra Vali, stara komaj tri leta. Meni je bilo slabih 11 let. Gledali smo očeta in se tolažili – mogoče se bo še premaknil, mogoče bo še pogledal. Prden so se domači vrnili z dela in so se ob njem zbrali

taboriščniki, smo ga mi, otroci, okrasili na parah z vejicami, ki smo jih nalomili na češnjah in slivah bližnjega vrta, čeprav smo vedeli, da smo zaradi tega lahko kaznovani.

Tri tedne kasneje je umrl tudi brat, star 21 let. Mama ga je v skladovnici mrličev komaj spoznala po nogavicah, ki jih je imel zašite z rdečo volno. Sestra je brata potegnila iz kupa mrtvih in pokopala smo ga nedaleč od očeta.

Proti koncu vojne je bilo življenje v taboriščih čedalje slabše. Hrane je bilo vse manj. Spominjam se juh s kolerabo; kruha skoraj nismo poznali. Imeli smo srečo, da je imela mama znanko v Celju, ki nam je večkrat poslala karte za kruh, kar nam je močno po-

Horstovki, ki je imela slivov nasad zraven taborišča, obirati slive. Nemška gospa je stala v nasadu s palico v roki in pazila, da ne bi kdo pojedel kakšnega sadeža. Da bi nas lažje nadzvala, je rekla, da moramo peti. Začeli smo peti slovensko pesem »Na planinah sonce sije«, potem pa je začela vpiti, naj pojemo nemško. Nemških pesmi nismo znali ali nismo hoteli peti, ne

spominjam se več, zato je ukazala, da moramo žvižgati. Kdor ni žvižgal, ga je s palico začela pretepati. V taborišče smo se vrnili z zatečenimi ustnicami, pretepeni in lačni.

Vsako jesen, ko na domačem vrtu na Bučki dozori slive, se spomnim tistih medvojnih dni in se še bolj zavem, kaj pomeni dom, domovina, svoboda, mir.

Ivica Žnidaršič

V spomin

na žrtve v podzemnem kamnolomu koncentracijskega taborišča Litomerice (Leitmeritz) v CSSR

Litomerice v Sudetih ob Labi so Nemci med vojno izpraznili, pregnali iz njih Čehe ter naselili Nemce, ki so se umikali s fronte. V bližini mesta so v veliki konjušnici in barakah uredili koncentracijsko taborišče, v katerem je bilo tudi 60.000 ujetnikov-taboriščnikov.

Meseca julija 1944 so v transportu iz Dachaua prepeljali med drugimi tudi okrog 100 Slovencev, od katerih se jih je ob koncu vojne, po nepreverjenih podatkih, vrnilo le okrog 50. Slovenci smo bili v glavnem razporejeni na prisilno delo v rove. Tam smo po 12 ur dnevno (od 7. do 19. ure) delali v najtežjih pogojih; minirali smo in razstreljevali skalovje, nalagali kamenje v vagončke. Vsak

ujetnik je dobil svoj vagon in če ta ni bil do vrha naložen, ko je prišel stroj, ga je kapo neusmiljeno pobil, tudi do smrti.

Oslabljeni smo bili od lakote – za kosilo smo prejeli le kosček kruha, kosček margarine in čebulo, za večerjo pa čisto juho. Konec aprila 1944 so Nemci ustrelili 18 Rusov, ker so se vtihtapili v krompirjevo jamo, da bi si potešili glad.

Delo v rovih pod zemljo je bilo izredno naporno in marsikdo je zaradi lakote in oslabelosti pri nalaganju v vagone obnemogel in se ni več dvignil, če ga ni kapo že prej potlekel. Preden smo se zvečer vračali v taborišče, so nas vedno prešteli, in če je kdo

taborišču, ki je bilo oddaljeno skoraj eno uro.

Interniranci so podlegali tudi zaradi močno razširjenega tifusa, ki so ga širile uši. Vsak mesec je umiralo povprečno 30 ljudi od 700 obolelih. Življenje v taborišču opisuje v knjigi Richard Leitmeritz Maria Križkova iz Prage).

Vsako jutro je izpred zbornega mesta »Apelplatz« odšel v krematorij visok kmečki voz, naložen z mrličmi, golimi ali v vrečah. Nekateri so že kazali znake življenja. Nekega dne je tak »mrlič« dvignil glavo in se z roko oprl na ograjo voza nepremično zrl v nas.

Kadar je kdo izmed Slovencev zbolel za tifusom, je tako kot drugi moral takoj v bolnišnico. Od tam skoraj ni bilo rešitve. Po krizi, če jo je prestopal, bi moral uživati močno hrano, ki je v bolnici ni dobil. Slovenci smo takoj organizirali manjšo skupino in vsak je odstopil kosček svojega obroka. Kar smo nabrali, smo odnesli bolniku in ga tako rešili.

V rovih se je zaradi tresljajev po eksplozijah rušilo skalovje, celi vodoravni skladi, ki so pod seboj pokopali nešteto ujetnikov. Tako je pred nami pokopalo nekaj Francozov in sin zasutega očeta je s prstom jokaje pokazal kos roke, ki je molela izpod ogromne skale: »Moj oče mon pere!...« je stokal.

Vsi, ki smo prestali najbolj krute dneve in mesece v tem zloglasnem, pri nas bolj malo

Pogreb

Baraka 6. Široko zeva dver. Nebo čepi prihuljeno na strehi. Dež sipa venomer.

Gosti se tiha truma za slovo: nekdo je zdrknil v blažene temine, spoštljivo kot doma ga leč neso.

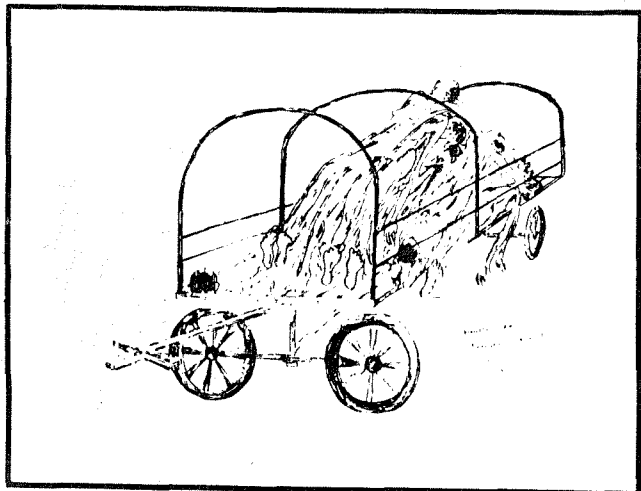
V mrzli tišini lica kamenijo... Pretesno rakev so mu roke zbile, (še v zemlji se bo drenjal večne čase) čez rob noge prstene v dež molijo, kriče: Še bi lahko hodile!

Ko devljejo na črni voz mrtvaka – zamolklo pater miserere bere – skljuvan obraz koščeno kokodaka: Prijatelj, glej, jaz nisem več!

Temni se. Sami smo na svetu... Kje si, življenje, da v slovesnem letu preglušiš plahutanje smrtnih ptic?

Pokojno mimo ostrih žic se samcat brat v meglo pomika. Togo stoje možje, bes v duše sika. Neslišno v noč odpelje mrtvi voz...

Cene Vipotnik

magalo pri premagovanju lakote. Obleka in obutev, ki smo jo imeli s seboj, se je strgala, pa tudi prerasli smo jo. Nekaj pomoči nam je dajal Rdeči križ, vendar sem jaz dobila čevlje, ki so mi bili premajhni, in sem morala imeti prste skrite, če sem hotla zriniti noge v čevlje. Zdenka je dobila tako velike cikle, da se je v njih komaj premikala. Mala Vali ni mogla shoditi, tako je bila šibka, kasneje pa je imela nogice obrnjene navznoter.

V šolo nisem hodila, nihče me ni učil ne pisat ne brati. Starši so bili po ves dan na prisilnem delu, in ko so prišli zvečer nazaj v taborišče, so bili tako utrujeni, da še govoriti niso mogli. Mama pa je večkrat nekaj pisala in ohranilo se je okrog 100 maminih pisem, iz katerih je moč zelo podrobno razbrati vsakdanje življenje in trpljenje naših izgnancev. V prvi razred osnovne šole sem šla šele po vrnitvi iz izgnanstva, leta 1945 na Bučki.

Tudi mi, otroci, smo v taborišču najtežje prenašali ponižanje. Klicali so nas »auslanderski« otroci, ciganski otroci. Spominjam se dogodka jeseni 1944, ko so nas lagerske otroke poslali k neki

Umrl mi je ata...

Res je bilo hudo na Rabu, ko nas je voda zalivala, in ko sem bil tako hudo lačen. Ali še bolj sem bil žalosten zaradi sestrice Danice in zaradi ata, ki sta od lakote umrla na Rabu. Ko sem to zvedel, sem bilo jokalo. Tako sem se majhen, pa nimam več ata! Zapustil je našo ubogo mamo in šest revčkov. Naj lepo počiva v tuji rabski zemlji! Kadar bo mir, pridem na njegov grob.

Ludvik Pantar – 10 let

manjkal, ga je šel esesovec iskat v rov s psom, mi pa smo premočeni in premraženi v tankih zebastih pižamah ostali na ledenem dežju, dokler se ni vrnil, vedno z mrtvim. Mrtveca so naložili v leseno korito, v katerem smo zjutraj iz taborišča nesli »kosila«. Vsi smo stopali za to krsto kot za pogrebom proti

znanem kazenskem taborišču, danes ne moremo razumeti razprtij med našimi bratskimi narodi in s prezirom gledamo na vse tiste, ki razpihujejo sovražstvo. Sprašujemo se, ali so bile naše žrtve vredne današnjega stanja. Ne izvajamo klika po revoluciji ali vojni, dokler je še čas!

Janko Sotelšek

Aleksander Zupanc-Aco:

Topničarji v boju za Črni vrh nad Idrijo

Osmega avgusta – tako govori takratno poročilo – smo pregledali topovski material na Mašunu. Našli smo štiri havbice 108 mm M. 12, ki so bile brez zapirave in merilnih naprav. Ugotovili smo, da je orožje težko in neuporabno za naše razmere. Nikjer nismo našli streliva. Od predstavnika področja smo zvedeli, da je 7. korpus pred dnevi odpeljal top 75/34.

Razočarani nad tem, kar so našli, so napisali radiogram glavnemu štabu in ga prosili, naj jim izroči vsaj en top, in sicer tistega, ki so ga odpeljali na Dolenjsko. Tovarišu Jožetu Peharcu, ki je bil v štabu topništva odgovoren za oborožitev, so naročili, naj počaka na odgovor.

Tedaj, ko so pregledovali mašunske gozdove, jim je poveljstvo korpusa poslalo pismo s kaj čudno vsebino: »Ker zaradi vojaškega položaja ne bo mogoče delovati s topovi na območju 9. korpusa, vam ukazujemo, da se javite štabu 7. korpusa, kjer boste do nadaljnjega ostali v sestavi topništva 7. korpusa.«

Pisma niso prejeli. Verjetno je kurir, ki je nosil pismo, nekje med potjo naletel na zasedo in padel.

14. avgusta so se pred mrakom na poti »domov« ustavili v Svinem, blizu Šmarja na Krasu. Tu so srečali tovariša Kajtimirja, načelnika štaba korpusa. Začuden so se pogledali in spraševali: od kod oni tukaj in ne na Dolenjskem, od kod on tukaj in ne na Trnovski planoti. Da, poletna ofenziva, ki so jo imenovali tudi »najdaljša«, je bila huda preizkušnja za vse enote. Tovariš Kaj-

timir je sredi bojev odpeljal odseke štaba, misije in vse tiste, ki so bili v tistem času »odveč«, v Vipavsko dolino in na Kras.

Že drugi dan je tov. Kajtimir prejel odgovor svojega komandanta: »Naše topničarje nemudoma pošlji sem (na Lokve), da bodo prevzeli topove, ki so še vsi na svojem mestu. Takoj naj prično zbirati vse skrito težko orožje in municijo... Domobranci so že v začetku avgusta zasedli Črni vrh, kjer se utrjujejo.«

Korpus je še enkrat spomnil Glavno poveljstvo: »Ako je mogoče, nam dodelite nekaj gorskih topov, primernih za območje 9. korpusa. Te topove bi sedaj lahko pripeljala 31. divizija. Seveda pošljite tudi strelivo, ker ga tukaj nimamo.«

Tov. Peharc je v Starem trgu čakal vse do 25. avgusta, ko je le dobil zagotovilo generala Avšiča, da je Prešernova brigada, ki je pravkar oddala ranjence, že dobila naročilo, da odpelje na Primorsko gorski top. Prevoz tega orožja opisuje komandant Prešernove, Karel Leskovec, v svoji knjigi Križpotja (pod naslovom »Prekleti top«). Na 100 km dolgi poti prek cest in prog je padlo devet njegovih borcev.

»Po prihodu v Bukovje smo se ob topu slikali,« nadaljuje tov. Peharc, »nato pa smo ga naložili na tovornjak, s katerim smo ga 28. avgusta pripeljali v sestavo topničarjev na Lokve. Če bi že takrat vedeli, da tega prekletega topa ne bomo mogli uporabljati, ker zanj ne bo primerne streliva, bi ga prav gotovo pustili v Loški dolini.« Oba gorska topova namreč, Tinetov in ta, ki ga je

pripeljala Prešernova, sta res imela cev istega kalibra (premera), vendar je drugi top zahteval precej daljše smodniške tulce, kot so jih imeli na razpolago. Odrezali bi jih že, podaljšati pa se jih ni dalo! V stiski so se spomnili, da ti svetleči »tulci«, ki so ostali še iz prve svetovne vojne, krasijo vaše kapelice in služijo kot vaze za cvetje. Poslali so patrolo v Vipavsko dolino. Nekje so že morali najti te »cvetlične lončke«, drugače ne bi mogli uporabljati obeh topov v akciji na Gorenjo vas (19. 12. 1944).

Slavje na Lokvah

Proti koncu avgusta so se enote korpusa razvrstile:

- štab 31. divizije na Podkraju, Gradnikova na Otlici, Prešernova in Vojkova na Cerkljanskem;
- 30. divizija je bila s štabom na Otlici, brigade pa je poslala na Otlico, Predmejo in na Trnovo;
- Tržaška brigada se je zadrževala v Črničah;
- Artilerija si je uredila bivališče na Lokvah, nedaleč od štaba korpusa.

Borci so prejeli dodatno strelivo, čistili so orožje in urejevali obleko, posebno obutev...

25. avgusta je poveljstvo korpusa pripravilo posvet v štabu 31. divizije. Govorili so o zadnji sovražni ofenzivi, prenosu ranjencev, razmerah v enotah, dejavnosti sovražnika in o bodočih nalogah korpusa. Vsem je bilo kmalu jasno, da bo počilo okoli Črnega vrha, in da bo napadla Gradnikova brigada. Večina je bila za nočni napad.

Topničarji so hiteli. Iz skriva-

lišč na Lokovcu so pripeljali svojo oborožitev: dve havbici 100 mm, Tinetov gorski top 75 mm in tri protitankovce 47 mm. Prešernova brigada se je vračala z Notranjske in peljala s seboj druge gorske topove.

Zaloge uporabnega streliva so tisti čas znašale okroglo 100 granat za havbice, 90 za gorski top in 150 za protitankovce.

Vsem je ostal v spominu, kot pravi kronist, 27. avgust, ko smo se topničarji zbrali na južni strani Lokve, pri podrti šoli. Tedaj je štab zaprisegel vse moštvo, prevzel bojno zastavo, ki nam jo je podarila mladinska organizacija z Gradišča (zastava je ohranjena do danes), tov. Mirko Malnarič pa je prevzel poveljstvo novoustanovljenega drugega divizion, kamor sta spadali gorska (2/75) in protitankovska baterija (3/47). Po prisegi smo priredili mimohod vseh baterij, ki ga je pozdravil komandant korpusa, general Lado Ambrožič – Novljan. Tovariš Čoro Škodlar je snemal. Posnetke je izročil sovjetski vojaški misiji, ki jih je poslala v Moskvo, od koder se žal še danes niso vrnil. Zvečer je bil miting v hotelu Winkler. Tega dne je izšla prva številka Topničarja.

Zares je bilo lepo. Na travniku, obrobjenem z mogočnimi smrekami, so se razvrstili borci in topovi s konjskimi vpregami, da, celo traktor na gosenice je bil vmes. Traktor smo morali prav kmalu odstraniti iz enote, ker je njegovo tankovsko drdranje na cesti skozi Gorenjo Trebušo povzročilo nemir in preplah v bolnici Pavla.

Domobranksko poveljstvo urejuje oporišče v Črnem vrhu

Južno in jugovzhodno stran svobodnega ozemlja 9. korpusa

Na opazovalnici nad Črnim vrhom so spredaj komandant topništva Aleksander Zupanc-Aco, v sredini je komandant 9. korpusa general Lado Ambrožič-Novljan, desno pa njegov namestnik Peter Stante-Škala.

je omejevala vrsta sovražnih oporišč od Ajdovščine do Logatca in od Hotedrščice do Godoviča in Idrije. S tako razvrstitvijo postojank je nemško domobranksko poveljstvo skušalo ovirati našo povezavo z Vipavsko dolino in s Krasom, na drugi strani pa se je trudilo zapreti prehod na Pivško, kjer so brigade nenehno minirale tračnice na progi proti Ljubljani in Št. Petru (Pivki). Ovinkasta cesta Idrija – Godovič – Logatec je bila za Nemce zelo pomembna, saj so po njej prevažali živo srebro in vse potrebno za tisočglavo idrijsko garnizijo.

Če bi nasprotnik uredil postojanko še v Črnem vrhu in morda tudi na Colu, bi občutno zmanjšal svobodno ozemlje, bolj čvrsto bi povezal dolomitske postojanke s tistimi v Vipavski dolini in zaprl prehod do pivškega železniskega omrežja.

20. aprila 1944, na rojstni dan Adolfa Hitlerja, so domobranci prisegli zvestobo vrhovnemu poveljniku nemškega rajha. Rupnik je celo soglašal s predlogom, da bi ustanovili slovensko brigado SS. Že tedaj je bilo videti, da bo možak dosegel visok položaj. In res, kmalu je dobil čin nemškega

generala. »V trdnem zaupanju moramo mirno in z vso zagrizenostjo voditi boj proti Stalinovim in Titovim tolovajem.« (iz govora L. R. polhograjskim domobrancem, 10. 4. 44).

Verjetno je bil Leonu Rupniku, inšpektorju domobranske vojske, Črni vrh močno pri srcu. Pravijo, da od tam izvira njegov rod.

V prvih avgustovskih dneh, ko je v Trnovskem gozdu strahovito treskalo in regljalo, je prišlo v Črni vrh kakih 200 domobrancev in Nemcev, ki so z vso naglico spreminjali vas v postojanko.

Okoli spodnjega dela vasi so postavili žične ovire in španske jezdece. Dvonadstropno šolo so uredili za poveljstvo in skladišča.

Postavili so bunkerje. Dva so zgradili na trgu, največji »na štiri line« je bil pred šolo in manjši ob kamniti ograji pri župnišču. Ogenj iz topov bi branil dostop z gornjega dela vasi in iz smeri Trebeč in Zadloga. Tretji bunker je varoval postojanko proti gozdu in Debelemu griču.

(se bo nadaljevalo)

Vojni spomini na Vis in Malto

Josip Gojanović

Poleg obveznosti, ki sem jih imel s tečajem, sem bil po rednem seznamu določen tudi za dežurnega oficirja tabora. Ko sem bil neke nedelje dežuren, je v tabor prispel britanski vojaški duhovnik. S seboj je prinesel zločljivi oltar in ga z dovoljenjem našega komandanta postavil v jedilnico. Toda razen nekaj starejših ljudi ni nihče hotel prisostvovati njegovemu verskemu obredu. Drugi tovariši so se poskrili po taboru in spalnicah. Komandant mi je ukazal, naj najdem in pošljem še nekaj ljudi na to mašo. Nisem se hotel igrati skrivalnic, zato sem odšel v kuhinjo in tam našel 5, 6 tovarišev, ki so lupili krompir za kosilo in jih poslal k maši, vojaški vikar pa je bil zadovoljen.

Glede na velik vpliv kraljevske četniške propagande zoper NOG in NOVJ, ki nas je prikazovala kot komunistično razredno vojsko in ne kot rodoljubne borce proti okupatorju, se je naše vodstvo lotilo različnih akcij, da bi uničilo lažno propagando. Bližal se je takomenovani »veliki petek«, dan, ki ga uradna malteška cerkev proslavlja s posebno slovesnostjo. V veliki cestni procesiji, v kateri sodelujejo številni verniki, nosijo cerkvene zastave, kipe svetnikov, mrtvega Kristusa, ogromne lesene križe in podobno. Drugi, pokriti z belimi in črnimi kapucami, nosijo na hrbtu velike križe, na nogah pa zelo težke okove. Poseben vojaški oddelek v uniformah spremlja zlato rumeni baldahin, pod katerim je Kristusova podoba in zakrament, ob njem pa so trije višji duhovniki, običajno škof in dva kanonika.

Naši voditelji so predlagali vojaškemu vikarju, patru Copperstoneu, da bi ta vojaški oddelek sestavljala ena izmed čet partizanov iz Tranzitnega tabora. Predlog je bil sprejet in tako sem imel priložnost, da kot vodnik voda sodelujem v procesiji. Dobro smo se pripravili nanjo. Stopali smo pokončno, pravilno in v taktu pihalne godbe, ki je donela daleč naokoli. Naše uniforme so bile čiste,

na desni rami smo nosili angleške puške, na glavah pa titovke z rdečo zvezdo. Ljudje so nas zvedavo opazovali, glasno pozdravljali in ploskali. V množici pa so bili tudi prečetniški elementi z vojaških ladij Kraljevske jugoslovanske mornarice, tako da je bilo slišati tudi nekaj negodovanja. Naša udeležba v procesiji je bila za NOG zelo dobra reklama. O njej je bilo govora v oddajah Radia London in La Valletta, pa tudi v lokalnem malteškem tisku je bilo nekaj zapisano.

S pomočjo radio naprav, ki smo jih uporabljali pri pouku na tečajih, smo večkrat slišali zasebne radio-telefonske pogovore članov Jugoslovanske kraljevske mornarice z ladij Beli orao, Kumanovo, Nada, s podmornice Nebojša in še nekaterih. Nekega dne smo na naši radio napravi ujeli njihov pogovor o tem, kako bodo odšli v mesto in veseljačili v barih in lokalih. »Vskečili« smo v njihovo radio omrežje in jim v sarkastično ironičnem tonu sporočili, da se v pristaniških krčmah resnično pogumno borijo za svobodo svoje domovine.

Prvi maj 1944. leta smo proslavili zelo svečano. Naša jedilnica je bila spremenjena v prireditveno dvorano, bogato okrašeno s cvetjem in zelenjem. V njej so visele naša in zavezniške zastave pa tudi slike Tita, Stalina, Roosevelta in Churchilla. Številna gesla (Živel 1. maj, Živel Tito, Živela NOVJ, Živeli zavezniki itd.) so krasila oder in dvorano. Naš pevski zbor je zapel nekaj delavskih, partizanskih in narodnih pesmi. Komandant je imel priložnostni govor o 1. maju, borci pa so odigrali nekaj skečev in zrecitali dve pesmi. Bil sem presenečen, ko sem ugotovil, da je ena moja. Recital jo je tovariš Nikša Fakač iz Splita. Ta pesem je bila objavljena tudi v 5. številki Glasa jugoslovanskega partizana s Malte, njen naslov pa je bil 1. maj.

Časopis je izhajal običajno dvakrat meseč-

no, trikrat tedensko pa so v večji nakladi izšle aktualne novice. Za potrebe tečajev so v Tehniki ki je tiskala naš časopis v 75 izvodih, tiskali še različne vojaške priročnike v 370 izvodih. Za moj radio signalni tečaj so natisnili Navodila za radiotelegrafijo v približno 60 izvodih. Tehnika je pripravila tudi različne obrazce, med drugimi tudi spričevala za opravljene tečaje. Sapirografirali so še različno partijsko in politično gradivo ter brošure. Zaradi Britanske komande so to delali ponoči. To nočno, izredno težko delo, je izčrpavalo tovariše iz Tehnike, pa je zato Partijski biro za Malto 13. aprila 1944. leta sklenil prepovedati nočno delo in obenem posebej pohvalil osebe za dotedanje odlične rezultate. 6. maja 1944. leta so bili opravljeni zaključni izpiti tečajev, podeljena

Dober uspeh vseh tečajev je presenetil tudi britanske oficirje. Prepričali so se, da so jugoslovanski partizani kljub jezikovnim težavam in kratkem času bolj obvladali gradivo kot njihovi vojaki. Našo prvo serijo tečajev je uspešno končalo 110 ljudi. Tudi moj radio signalni tečaj so vsi tečajniki z uspehom zaključili. Nekateri so pozneje v NOVJ postali oficirji za zveze, vem pa tudi za enega, ki je postal radiotelegrafist v eni izmed naših ambasad.

Moram poudariti, da je bila za strokovno vzgojo, preskrbo pouka z orožjem, topovi, tanki in motornimi vozili pa tudi z drugimi sredstvi pristojna Britanska komanda na Malti. Patronat nad tečaji je prevzela angleška vojaška šola Pembroke, ki je priskrbela

V nadaljevanju Vojni spomini na Vis in Malto izpod peresa Josipa Gojanovića sem med drugim prebral tudi, da je na Malti za jugoslovanske partizanske ranjence izhajal zepni časopis Glas pobjede. Ker imam enega izmed originalnih izvodov tega časopisa, vam pošiljam kopijo ene izmed fotografij, ki so bile objavljene v časopisu. Podpis pod fotografijo pa se glasi: partizanski ranjenci se po okrevanju učijo ravnanja s sodobnim zavezniškim orožjem. Usposabljanje vodijo britanski in malteški oficirji. Tovariš Ivo Gabrijević, ki nam je poslal to fotografijo, pa je z njo poslal tudi reportažo britanskega vojnega dopisnika Kennetha Matthews-a, ki jo bomo objavili v eni izmed prihodnjih števil našega časopisa.

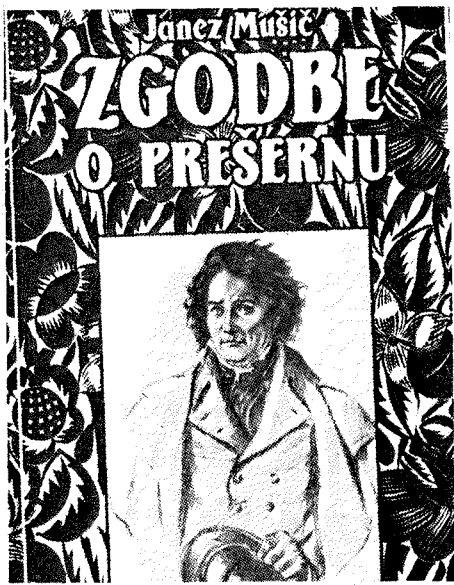
pa so bila tudi spričevala. V izpitnih komisijah so bili po trije člani: britanski inštruktor, ki je predaval na tečaju, referent iz vojaško tehničnega oddelka naše Komande in komandir skupine posameznega tečaja. Večina tečajnikov je opravila izpite zelo uspešno. V mnogih spričevalih je bilo zapisano, da je ta in ta tečajnik usposobljen ne le za upravljanje z določenim orožjem ali napravami, temveč tudi za delo inštruktorja.

tudi strokovne predavatelje. Tudi v naših spričevalih je pisalo, da je bil tečaj opravljen v tej angleški vojaški šoli.

Nekaj dni po izpiti je del naših borcev z opravljenimi tečaji odpotoval v domovino.

V pričakovanju priliva novih ozdravljenih borcev iz bolnice in Rekonvalescent tabora so potekale priprave za novo serijo tečajev.

(se bo nadaljevalo)

Ob mesecu knjige tudi nova
Borčeva knjiga

Zgodbe o Prešernu

Branje iz Kurirčkove knjižnice

Tole je naslovnica že tretje knjige Janeza Mušiča o Prešernu. Prva, ki jo je izdal leta 1986, je vsebovala nekatere spomine na Prešerna, druga je zbrala pričevanja sodobnikov o pesniku, ta, ki pa je izšla zdaj, vsebuje 35 kratkih zgodb, skozi katere avtor spremlja pesnikovo življenje vse do smrti. Namenjena je v prvi vrsti mladini in skuša predstaviti Prešerna v pravi človeški podobi, brez mitskih primesi. Zajete so tudi pripovedi o pesnikovi pesniški zapuščini in o usodi njegovih potomcev.

Knjiga je izšla v opremi Matjaža Schmidta v 3000 izvodih. B. J.

Bogastvo jugoslovanskih arhivov

Posebna delovna skupina in Odbor za kulturno-prosvetno dejavnost pri Zvezi arhivskih društev Jugoslavije sta pripravila potujočo razstavo o bogastvu naših arhivov, na katere zaradi dnevnih dogajanj in političnega ter splošnega družbenega »dogajanja« vse prepogosto pozabljamo — marsikdaj pa jih tudi ne znamo izkoristiti na pravem mestu in ob pravem času.

Zdaj je razstava na ogled v Ljubljani, obiskala pa bo še Maribor, Ptuj, Kranj, Novo mesto, Celje, Novo Gorico, Idrijo in Škofjo Loko.

Prvotna zasnova je zajemala izvirne dokumente največjega arhivskega bogastva, predvsem pa je hotela opozoriti, da so arhivi tisti, ki hranijo dejstva preteklosti, arhivski delavci pa »svečeniki tega izročila«, kot je v uvodni besedi h katalogu zapisal Vladimir Kavčič.

Bogastvo jugoslovanskih arhivov je rezultat večletnega dela posebnega odbora znotraj zveze arhivskih delavcev, njegov namen pa je bil javnosti pokazati nekatere najpomembnejše dokumente iz jugoslovanskih arhivov (medtem ko, žal, niso prisotni tisti, ki jih hranijo muzeji, galerije, knjižnice in drugi).

Pogled v bogate hrambe dokumentov ni imel namena slediti kakšni posebej začrtani celostni podobi zgodovinskih obdobij, ampak je želel predstaviti zares stare primerke ter nekatere primerke izrednega zgodovinskega pomena in kulturno-umetniške vrednosti. Na ogled je 266 eksponatov iz vseh republik in pokrajin, od katerih vsak izpričuje dogodek določenega časa.

Kaj so hoteli »arhivarji« z razstavo še doseči? Predvsem opozoriti družbo, da so »že stoletja« na robu družbenega dogajanja, in da jih družba tako tudi obravnava, ko jih tlači v vlažna graj-

ska obzidja in v kleti najstarejših mestnih hiš, ki »niso za nikogar več primerna«. Poleg tega pa strokovnjaki s tega področja vedo, da se v njihovih, največkrat skrajno neprimernih shrambah, stiskajo dragocenosti, ki jih ljudje ne poznajo, pa bi zaslužile širšo pozornost.

Postavitve v prostorih Arhiva SR Slovenije je prva repriza beograjske razstave. »Gostovanje razstave v Ljubljani je pomemben dogodek ne le za vse slovenske arhivske delavce, ampak tudi za vse slovenske ljubitelje kulture. Istočasno pa je razstava eden izmed pomembnih rezultatov dobrega sodelovanja med arhivi iz vse Jugoslavije, ki si ga želimo tudi v bodoče,« je dejala ob otvoritvi direktorica Arhiva SR Slovenije Marija Oblak-Carni.

Med razstavljenimi dokumenti so tudi: listina bosanskega bana Kulina iz leta 1169, s katerim daje dubrovniškim trgovcem ugodnost proste trgovine v Bosni, Zlata bula kralja Bele IV. iz leta 1242, s katero je dobil Zagreb pravice svobodnega kraljevskega mesta, oporoka hrvatskega književnika Marka Marulića iz leta 1521, izjave prič v pravdi kraljevskega odvetnika zoper Franja Tahyja pred kmečkim uporom Matije Gubca leta 1566 (govorilo je 507 prič in dokument je dolg več kot 6,5 metra!), seznam Židov, ki so v letih 1804–1812 emigrirali iz Beograda v Zemun ter drugih tujcev v Zemunu, program društva Slovenije (20. aprila 1848 na Dunaju)... Skratka, razstava govori o slavnih obdobjih naše preteklosti in nam kliče v zavest nekatere dogodke, ki so pred našimi očmi zdaj prvič predstavljeni v pisani besedi, s podpisami zgodovinskih osebnosti, s pečati in v najrazličnejših imenitnih izvedbah, ilustrirani in iluminirani — vsi tudi paša za oči.

B. Ž. J.

Navje v naši zavesti

Vredni nevenljivega spomina

Ko se je pred davnimi leti vrsta zaslužnih pokojnih Slovencev preselila na Navje, v takojmenovani gaj zaslužnih, se je zdelo, da bomo imeli nekakšno memorialno središče, kulturni kraj zadnjega počitka narodnih velikarov, ki bo tako s svojo zunanjo podobo kot tudi z vkomponirano v podobo mesta sporočalo naš odnos do velikih pokojnikov.

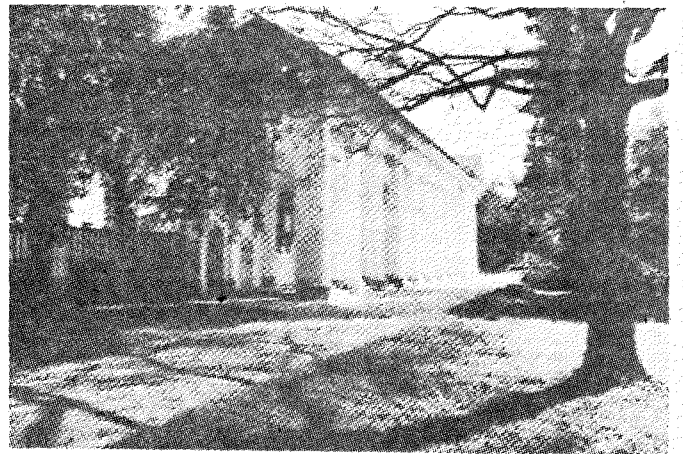
»Proces izrinjanja smrti v podzavest se je, razumljivo, hitreje odvijal v mestih kot na vasi. Svoj vrh je pri nas dosegel pred nekaj leti z otvoritvijo novih poslovnih objektov na ljubljanskih Zalah, kjer je odtujenost dosegla groteskno stopnjo, zadnje slovo pa se je

njal s kapelo središčne tlorisne zasnove, ki je kasneje dobila še podolgovato ladjo. V naslednjih desetletjih se je pokopališče hitro zapolnilo s pokojniki, zato so vse do srede 19. stoletja širili pokopališko obzidje. To se je ob koncu stoletja že neposredno srečalo z novonastajajočim, razširjenim robom mesta. Potem pa je preostalo mestnim oblastem le še — novo pokopališče. Za usodo pokopališča pri sv. Kristofu pa se je zavzel Jožef Plečnik. Pripravil je zasnove za preoblikovanje starega pokopališča v park slavnih mož, ki bi bil vkomponiran v okolje dveh sosednjih, povezanih cerkva. Vendar so terjale zahteve

arhitekt Plečnik želel ustvariti.

Povojni čas pa še tem, rešenim in v park postavljenim ni bil naklonjen, saj jih je zaradi graditve in vsesplošnih pogledov v prihodnost na Navju vse bolj zagrinjala pajčevina pozabe. Z gradnjo Gospodarskega razstavišča je izginil večji del nekdanjega pokopališča, medtem ko je okolico Navja obdalo gradbišče, jeklo in beton. In vredni neminljivega spomina še danes čakajo, da jih iztrgamo iz objema industrijskega smetišča. Zato je sodelovanje Slovenijalesa v akciji za ustrezno reševanje Navja poleg udeležbe številnih strokovnjakov pohvalna in spoštovanja vredna poteza, ki nima le pozitivnega propagandnega učinka na javnost, ampak širšo kulturno-etično vrednost, ki dviguje slovensko združeno delo nad doslej skromne (da ne rečemo bedne) prispevke, usmerjane predvsem v tista področja, ki jih označuje del latinskega

Poleg razstave o Navju, ki je te dni v ljubljanskem kulturno-informacijskem centru Križanke, je v razstavišču mednarodnega podjetja Slovenijales sočasna razstava o slavnih možih, ki počivajo na Navju, oziroma imajo tam pomnike.

Pogled na Navje z arkadami

izenačilo z drugimi komunalnimi opravili. Tega vtisa nas ne morejo rešiti tone marmora, s katerimi hočemo popraviti to, kar ima korenine čisto drugje... Tako je ob vprašanju ljubljanskega Navja v svojem razmišljanju v razstavnem katalogu (ki spremlja razstavo »Navje« v Kulturno-informacijskem centru Križanke) zapisal dr. Damjan Prelovšek.

Naš zgodovinski spomin je šibak, obložen z nenehnim pripovedovanjem o trpljenju in izkoriščanju prednikov, zato se ne razgleduje rad po preteklosti, če ni res nujno. Morda je prav zato ljubljansko Navje, počivališče nekaterih znamenitih mož naroda, pravšnja priložnost, da premislimo o sebi in svojih prednikih z malo manj svetoboljša, zato pa z ustreznim ponosom, ki si ga pokojnik z Navja v svetovnem kulturnem, umetnostnem in zgodovinskem spominu brez zadreg zasluži.

Zgodovina ljubljanskega pokopališča seže v čas Jožefa drugega. Odmerjen mu je bil prostor ob cerkvi sv. Kristofa, v gramoznici, imenovani Turška jama. Znani gradbenik z začetka 18. stoletja Gregor Maček je cerkvico zame-

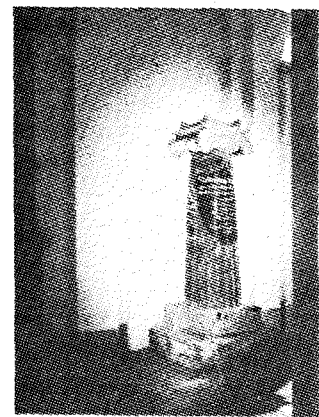
cerkvenih veljakov spremembe arhitektove zamisli, ki so prvotne umetnikove namene močno okrnile in se jim je pridružilo še več drugih neugodnih dejavnikov. Vendar pa sta imela pri odbiri pokopavanja slavnih Slovencev na novi skupni prostor največ besede Plečnik in umetnostni zgodovinar France Stele. Po tem času je bilo ob nenehnem spreminjanju mesta še več drobnih posegov v park nesmrtnih, dodajali so jim nove nagrobne plošče slavnih, rešili tja nekaj starih nagrobnikov in nagrobnih kamnov, vse skupaj pa je bil le delen nadomestek tistega, kar si je

pregovora, ki pravi, da je treba dati ljudem »igre« (nogo met npr.). Slovenijales je z bežigrasko občino podpisal dogovor o prevzemu menestva nad tem slovenskim kulturnim spomenikom in s tem prevzel obveznost tekočega vzdrževanja Navja. Ker pa je tudi to še premalo, se tako mecen kot strokovni poznavalci Navja zavzemajo za načrtovanje širše urbanistične ureditve tega dela Ljubljane.

Razstavo o Navju, ki je na ogled v Kulturno-informacijskem centru Križanke, je skupno delo Slovenijalesa in Mestnega muzeja Ljubljane. Upati je, da bo pritegnila pozornost Slovencev in sprožila akcijo za arhitekturno pretehtane rešitve tega dela Bežigrada.

Ne pozabimo, na Navju so poleg drugih zaslužnih Slovencev pokopani tudi: Linhart, Vodnik, Kopitar, Čop, Emil Korytko, družina slikarja Langusa, F. Levstik, Stritar, Aškerc, Fran Maselj-Podlimbarski, pa nekaj skladateljev, slikar Grohar, izumitelj Ressel, naravoslovec Karel Dežman, dr. Štajmar, tiskarnar Blaznik, Bleiweis, Zarnik, politik Korošec in drugi.

B. Ž. J.

Nagrobnik Valentina Vodnika

Likovni pogledi v preteklost

Umetnost Alp in Jadrana

V dveh ljubljanskih razstaviščih se te dni predstavlja umetnost prostora Alp in Jadrana. V Razstavišču Riharda Jakopiča je na ogled slikarska razstava z naslovom »Iz konteksta«, ki predstavlja sedemnajst sodobnih avstrijskih umetnikov in tako gledalcu ponuja pogled v avstrijsko likovno ekspresivno hotenje, konceptualne postopke — vse od racionalizacije pa do redukcije. Vse v povezavi z izvori estetskih posebnosti in umetniškimi hotenji v zgodovini. Selektorji so si izbrali visoke kriterije in jih za sodelovanje v prihodnosti načrtujejo še naprej.

V prostorih Moderne galerija pa je še do 12. novembra odprta razstava umetnikov dežel Alpe-Jadran pod naslovom »onstran realizma«, ki zajema po tri avtorje iz posamezne dežele in predstavlja ustvarjalnost v obdobju 1945–1960. Slovenski zastopniki so velika imena našega slikarstva: Kregar, Pregelj in Stupica.

B. J.

Non qui mittur ad aliora
aliorum indignus qd agit.
non ut oratorum daretur. Cur
non perpendit, qd iudicio il
li in maledicti convertit? qui
ad hoc ut fiat hereticus pmo
Lepert Sulinfert uenit.
vos firs vni ut sine Sub
dyacom in domo dei vni. hic
tratat eis qdus vnculu nī an
idest mīle ac mīlignū dicit,
qdras agnoscat offcū vni
ut impleatis illud potius est
cū deus ut augeat voli grā.
hoc dicto pōngat eis Calicē
Udite cu vācū ē patē dīcī
us mīstīcū voli traditū. Et
idō sī vsqz mīc fūstis tandī.

Detrola in aqua

Alia mīstīcū

Bralna značka

Videti oziroma slišati je, da je tudi bralna značka zabredla v krizo, iz katere je treba najti izhod. Ne gre za vsebinsko krizo, saj je v tem smislu bralna značka v velikem razmahu in njeno prisotnost začitimo v celotnem slovenskem prostoru, kakor tudi v zamejstvu. Kriza je v financiranju republiškega programa bralne značke. Denar dobi namreč od Kulturne skupnosti Slovenije, vendar samo za program, na sedežu ZPM Slovenije pa morajo sofinancirati tudi strokovnega sodelavca, ki sicer večinoma skrbi za izdajateljski program, približno 20 odstotkov svojega dela pa vendarle namenja bralni znački.

Vodstvo bralne značke je v iskanju izhoda prišlo do zamisli, da bi sedež republiškega odbora bralne značke prenesli na Zvezo kulturnih organizacij Slovenije. To pa zato, ker je ljubiteljska organizacija, kakor naj bi bila bralna značka »ljubiteljska dejavnost« in tam bi se ji odprle možnosti ne samo za preživetje, ampak tudi za razvoj. Vsa stvar je seveda še v dogovarjanju. Glede zamisli, da je bralna značka ljubiteljska, pa bo tudi treba nekaj storiti, saj je množičnost bralne značke marsikje privedla do izrojevanja; v nekaterih šolah namreč postaja kar sestavni del rednega šolskega programa in jo ocenjujejo. To pa seveda potem ni več ljubiteljska dejavnost in je daleč od tega, da bi mlade ljudi prostovoljno navajala na seganje po dobri knjigi.

Kako bodo v organizacijskem smislu reševali delovanje bralne značke na občinskih ravneh, je vprašanje zase. Naj bi ravnali po svoji presoji in ohranili bralno značko v Zvezi prijateljev mladine zlasti tam, kjer je močna in tradicionalna! Lahko pa bi jo prenesli tudi na občinske Zveze kulturnih organizacij in s tem odprli večje možnosti delovanja bralne značke tam, kjer na tem področju vlada mrtvilo.

Na seji predsedstva ZPMS v začetku oktobra je bilo med drugim sklenjeno, da je treba dati pobudo SZDL za vključitev bralne značke v tako imenovani nacionalni program, ki je namenjen vsemu, kar zadeva slovensko pisano in govorjeno besedo.

O ideji, da bi vse bralne značke v Sloveniji poenotili in bi tako postala ena sama z enotnim imenom, pa bo svet Zveze bralnih značk Slovenije še razpravljal.

Živa Drole

Zaradi natakara zamudili avtobus

Dva dni smo člani novinarskega krožka uživali na izletu v Rovinju. Ker smo letovali v Rovinjskem selu, ki je šest kilometrov oddaljeno od Rovinja, smo se na kopanje vozili z avtobusom.

V nedeljo zjutraj smo se odšli kopat v bazen. Takoj, ko smo prispeli tja, smo poskakali v vodo. Ko smo se na soncu posušili, smo se odmatali na kozarec ledeno mrzle pijače. Tovarišica Grabar pa nas je »častila« še s pečenim krompirčkom. Spomnili smo se, da imamo avtobus že čez deset minut. Hitro smo pojedli in prosili natakara, da bi plačali, kar smo spili. Natakara je bil zelo negostoljuben. Rekel je, da se mu mu- di, ker se mu bo otopila pija-

ča. Ker pa se je tudi nam mudilo, smo mu lepo razložili, da bomo zamudili avtobus, če ne bo pohitel. Natakara ni hotel poslušati. Kmalu je prišel in takrat je bila ura že pet minut pred eno. Ob enih pa pelje avtobus v našo vas. Plačali smo in drveli k bazenu po stvari in naprej tekli na avtobusno postajo. Ko smo prišli tja, smo ugotovili, da je avtobus odpeljal pred dvema minutama. Bili smo zelo jezni, kajti vedeli smo, da bomo morali prepešati šest kilometrov dolgo pot. Seveda smo poskušali tudi z avtoštopom. Ustavil je nek Italijan. V avto smo odšli štirje, ostali pa so nadaljevali pot peš. V naši vasi nas je odložil. Zahvalili smo se in odšli do

hiše. Tam je novinar Drago Medved pripravljal kosilo. Povedali smo, da ostali še peš- ačijo. Stric Drago je sedel v avto in se odpeljal ponje. Kmalu smo bili vsi spet v pre- lepi hiški. Tako smo zamudili avtobus samo zaradi negosto- ljubnega natakara.

TINA HUREMOVIČ 6. c
COŠ Fran Roš, Celje

Vsi vedno znova upamo

Rada hodim v šolo. Letos imam nekatere nove sošolce in sošolke. Dobili smo tudi novo tovarišico razredničarko. Vsak dan imamo štiri ure in potem so različni krožki. V šoli se učimo, pišemo, rišemo, barvamo. Najbolj zabavno je med odmori. Našo šolo obiskuje veliko učencev, zato je med odmori grozna gneča na hodniku. V garderobi imamo polico za copate in obešalnike za jopice ter plašče. Včasih moramo iskati copate ali čevlje na drugih policah, ker nam jih sošolci skrijejo.

Šolo obiskujemo v dveh izmenah, a vsi si želimo, da bi jo obiskovali samo dopoldne. Tudi telovadnice nimamo. Morda bo kdaj bolje, vendar so tako upali že učenci, ki imajo danes sami svoje otroke v šoli.

MAJA KORADIN, 3. a
OŠ Vipava

Novi sošolci, nova prijateljstva

Letos sem prvič v šoli v Vipavi. Pri nas v Podnanosu je pouk samo do četrtega razreda, zato hodimo v Vipavo. V šoli sem dobil veliko prijateljev in prijateljic. Sedim z Davidom, ki je moj prijatelj. V našem razredu je štiri- najst fantov in trinajst deklet. Vsako uro nas uči drug tovariš ali tovarišica. Največkrat imamo pet ur, enkrat pa šest ur na dan. Kadar imamo pet ur, grem-večkrat s prijatelji v Vipavo na trg, na sladoled. V šolo in nazaj nas vozi avtobus. Po pouku stečemo vsi ven in zložimo torbe v vrsto. Večkrat igramo tudi nogomet in košarko. Spoznal sem prijatelja, ki se imenuje Mitja. Večkrat srečam tudi starega prijatelja, ki hodi v drugo izmeno.

Spoznal sem veliko novih ljudi in upam, da bomo dobro prijate- ljevali. PAUL SEMENIČ, 5. c
OŠ Drago Bajc Vipava

Pri Ledeni jami

Nekega poletnega popoldneva smo se odpravili s prijatelji po maline. Šli smo v gore pri Ledeni jami.

Preden smo odšli, smo se dobro oblekli in namazali s sred- stvom proti komarjem. Vozili smo se približno dvajset minut. Ko smo hoteli izstopiti, je pričelo deževati. Počakali smo v avtomobilu, da je bila nevihta mimo.

Bratu Josipu in meni se ni ljubilo nabirati malin. Vseeno sva jih nekaj nabrala, še več pa sva jih pojedla. Odrasli so bili bolj pridni, tako da smo imeli v posodah nekaj litrov malin. Ko smo se vračali, smo se dogovorili, da gremo pogledat Ledeni jamo. Ker ženske niso bile za to, smo se odpravili sami. Kmalu smo prispeli do jame. Bila je zelo globoka. Poiskali smo nekaj kamnov in jih vrgli vanjo. Ugotovili smo, da je globoka okoli štirideset metrov. Iz nje je prihajal mraz, saj je njeno dno pokrito z ledom. Vanjo si nismo upali, ker nismo bili primerno obuti in oblečeni. Zato smo se vrnili. Ustavili smo se še pri koči. Starši so nam obljubili, da bomo šli v jamo kdaj drugič. Želim si, da bi svojo obljubo kmalu izpolnili. Potem vam bom lahko povedala, kako je bilo v Ledeni jami.

TINA TOMAC, 5. razred
OŠ Vas Fara

Moja vas

Tudi meni se zdi moj domači kraj najlepši. Tu živijo moji najboljši prijatelji.

Moja vas se imenuje Hrvatsko. Šteje enaindvajset hiš, rdečih in belih. Mimo vasi teče čista reka Kolpa, ki nas druži s slovenskimi vasm. Najbližje nam je Osilnica, kamor hodimo prva štiri leta v šolo tudi otroci iz Hrvatskega.

Naša hiša stoji najvišje. Z vrha se vidi vsa vas. Večkrat posedam ob oknu in jo občudujem. Kadar sonce pripeka s svojimi žarki, se mi zdi, kakor da jo obdaja zlat obroč. Kadar pa jo zakrijejo črni oblaki, je kakor zapornik v svoji ječi; nikogar ni na ulici in vse je tiho. Moja vas je najlepša takrat, ko je vsa v cvetju, ki spomladi žari v razkošnih barvah. Ptčki in metulji letajo naokoli in prepe- vajo pesmi, ki so podobne zvokom flavte, čebele pa pridno nabirajo med.

Otroci se radi igramo na vasi in smo vedno veseli. Tudi odrasli zadovoljni opravljajo svoje delo. Vsi smo med seboj prijatelji. Kadar je kdo v stiski, si vedno med seboj pomagamo.

Svoje vasi ne bi zamenjala za še tako veliko in lepo mesto. LILIJANA ČOP, 7 razred
OŠ Vas Fara

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Knjiga – knjige – knjigi...

Dragi mladi prijatelji, v mesecu knjige smo. Vstopili smo vanj 15. oktobra in izstopili bomo 15. novembra. To pa ne pomeni, da bomo izstopili tudi iz sveta knjig. Pomislite malo, koliko teh tiskanih vrstic je že šlo skozi človeške roke in misli. S knjigo se srečamo pravzaprav še preden znamo brati. Kar spomnite se svojih prvih slikanic, ki so vas spremljale skozi otroštvo. Potem ste (in seveda smo in so) postajali vse bolj zahtevni – ob sliki je moralo biti še kaj napisanega... in potem ste začeli razmišljati o knjigi kot o svoji najboljši prijateljici, s katero se umaknete v miren kot in z njenimi junaki podoživljate njihov svet. Da ne govorim o vaših pa naših učbenikih! Skratka, zdi se, da se neprestano vrtimo nekje med knjigami.

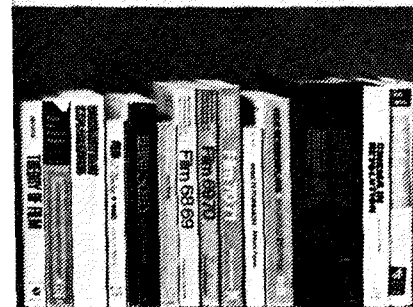
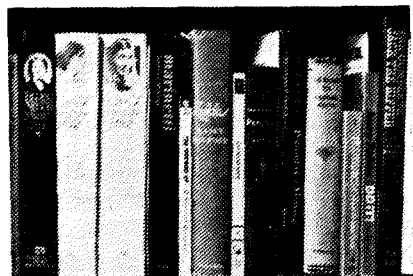
Žal je res, da knjiga postaja predraga za marsikateri žep, čeprav lahko rečemo, da v primerjavi s splošno draginjo le ni tako draga. Spada pač v tisto kategorijo stvari, ki jo ob nujnejših življenjskih potrebščinah postavljamo na konec. Čeprav, kakor pravi poslovodja ene izmed knjigarn Državne založbe v Ljubljani Vera Žvan: »Slovenci imajo vedno radi knjige in jih še vedno kupujejo, pa tudi če se morajo na njihov račun odreči čemu drugemu, da stisnejo skupaj tiste potrebne dinarje.« Kupcev imajo dovolj in veseli so, da je tako. Ni sicer ravno tako, da bi lahko govorili o cvetenju prodaje, vendar se s strokovno ponudbo lahko marsikaj doseže. Pa seveda s prijaznostjo in trdom. Delček tega je gotovo lepo urejena izložba, ki trenutno na eni strani ponuja dolgo pričakovani prevod iz srbohrvaščine v slovenski jezik Carla Gustava Junga z naslovom Spomini, sanje, misli, na drugi pa v pričakovanju knjige Janeza Bogataja Domače obrti na Slovenskem knji- garniška izložba z razstavljenimi konjsko vprego ponuja vez z minulimi časi, z nek- danjimi šegami, s staro modrostjo in iz- kušnjami, s koreninami našega naroda.

Skočila sem še v Mladinski knjigo na Titovi in vodja knjigarne Andreja Mlinar mi je kar iz rokava stresla celo vrsto akcij, ki so se pri njih zvrstile od septembra sem: pri njih je gostovala nemška avtorica, ki je prišla v Ljubljano v sklopu Vile- nice, predstavljali so knjigo Virus (gre za računalniški virus), v sklopu pogovora o alternativnem založništvu so predstavili založbo Emonika, v tednu otroka so orga- nizirali srečanje otrok skupaj z otroškim programom radia, nekaj knjig so predsta- vili tudi na sejmu elektronike v Ljubljani pa gostovali na cvetličnem bienalu v Mo- dernu galeriji. Nekaj posebnega je bila predstavitev strokovne knjige dr. Jurija Zupana o vlogi računalništva v sodobni kemiji, izšla pa je pri najbolj spoštovani mednarodni založbi John Wiley and Sons. Do 2. novembra jih čaka še veliko dela, saj kot vsako leto pripravljajo slo- venski knjižni sejem Frankfurt po Frank- furtu in glede na obisk, pravi prijazna sogovornica, je čuti, da ljudje to potre- bujejo – morda v teh norih časih še toliko bolj.

Akcij kar mrgoli; pa ne glede na to, ali je mesec knjige ali čisto navaden mesec. Skozi celo leto se jih pri MK zvrsti kakih petdeset. Največ pozornosti, in to bo vas, dragi mladi prijatelji najbolj zanimalo, namenjajo otroški in mladinski literaturi.

Te tudi največ prodajo. Za otroke so uvedli posebne abonmajske kartice, s ka- terimi pridejo otroci vsak prvi četrtek v mesecu v prostore knjigarne. In pride jih ogromno. Pred dvema letoma so peli, lani so izdelovali lutke in si ogledali nekaj lutkovnih predstav, letos pa bodo skupaj z Matjažem in Jelko Schmidt risali. Mor- da pa vas bo zanimalo, kako »Tri muce rišejo na Titovi 3« in bo tudi kdo med vami postal abonent MK. Pa mi potem sporočite, kako je bilo!

Drugi sklop prizadevanj v Mladinski knjigi na Titovi 3 je Nevidna scena. Na njej bodo predstavljali gledališče, sprem-

ljali premiere ter organizirali pogovore z igralci in režiserji. Prva taka lepa pri- ložnost je bila bližajoča se premiera igre Heinricha von Kleista Princ Homburški.

Precej pozornosti namenjajo izvirni slovenski literaturi, pa seveda – mimo angažirane družboslovne literature tudi ne gre.

»Od akcij ne pričakujemo kake nepo- sredne koristi,« pravi Andreja, »ne orga- niziramo jih zato, da bi prav takrat ljudje kaj več kupovali. Delamo zato, da otroke in starše privajamo na našo knjigarno, da jo začutijo kot svojo. Delamo zato, da spodbujamo k branju in zdi se mi, da je vsaka akcija, ki spodbuja k branju (na primer mesec knjige), koristna. Živeti pa moramo kot trgovina, kajti navsezadnje je knjigarna le gospodarska ustanova.«

V mesecu knjige so bili včasih popusti pri nakupu. Sedaj jih ni več. Edini po- pust, ki sem ga zasledila, je pri knjižnem klubu Svet knjige, ki praznuje petnajstlet- nico svojega obstoja. Kar do 75 odstotkov popusta ponujajo tistemu, ki hoče v tem času postati njihov član, pa zraven še darilo in novoletno žrebanje.

Dragi mladi prijatelji, spet mi bo kdo očital, da sem preveč »čvekala«. Pa upam, da za vas to ni »čvek«, da boste iz teh vrstic kaj novega spoznali in tudi porabili. Pišite mi, kaj najraje berete, če ste imeli v šoli kaj posebnega v mesecu knjige, kaj vam pomeni knjiga, stopite v bližnjo knjigarno ali knjižnico – po knjigo ali samo na ogled in pogovor.

Cakam vaša sporočila in na svidenje do takrat!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Zabava za stare in mlade

Vipavska trgatev je polna zabave za stare in mlade. V nedeljo smo Vipavci praznovali praznik vina in mošta.

Po kosilu sem se s kolesom odpeljal do prijatelja. Skupaj sva šla na trg. Mislila sva, da bova morala plačati vstopnino. Pa so povedali, da imajo otroci prost vstop. Vesela sva se podala na prost potep od stojnice do stojnice. Najbolj zanimiv se mi je zdel čarovnik, ki nam je pokazal veliko čarovniških trikov.

Iz parka sem zališal hrupno glasbo in kmalu sem zagledal vrtljak. Zaželel sem si, da bi se tudi jaz peljal na njem, pa sem ugotovil, da imam za žeton premalo denarja.

V domu JLA sva si s prijateljem ogledala razstavo grozdja, domačih jedi in slik. Z bližnje stojnice se je širil vonj po čevapčičih. Postal sem lačen. Trudna, vendar zadovoljna, sva se odpravila domov.

ANDREJ JEŽ, 3. b.
OŠ Vipava

Domače obrti na Slovenskem

Kako povezati tradicijo s sodobnostjo?

Nova knjiga dr. Janeza Bogataja prihaja v knjigarne

»Turizem smo ljudje,« je krilatica, ki jo vse pogostejše uporabljamo, vendar ne vemo vselej, kaj bi z njo. Prav k tej krilatici namreč sodi tudi vse tisto, kar je za nas, Slovence, značilno, kar odraža tudi navade in življenje v naši preteklosti – neko avtentično, ki jo iščejo vsi sodobni noma-di tega sveta v deželah, ki jih obiskujejo. Poleg turističnega vidika pa smo tu še mi, živeči na svoji zemlji, hiteči v enaindvajseto stoletje z računalniki ali brez njih, vsekakor pa z vedno manj časa za postanek in premislek o vsem dobrem iz naše bogate zgodovinske, etnološke, ljudje zapuščine, kar bi nam utegnili na poti naprej lajšati bremena nečloveške brezimnosti, uniformiranosti in »plastičnosti«.

Tudi stare slovenske domače obrti so delček tistega, kar nam lepša življenje – kolikor jih seveda nismo že povsem zatrli, pozabili in odložili na police muzejev, zaprašenih podstrešij in v smeti. Pojem domača obrt se je sicer uveljavil šele v drugi polovici 19. stoletja, vendar je vse tisto, kar tudi danes razumemo pod tem pojmom, obstajalo že davno prej. Danes smo razširili razumevanje besede domača obrt na vse tisto, kar ljudje izdelujejo po domovih, v domačih delavnicah, za lastno rabo ali prodajo.

Pred novim časom 19. stoletja je pravzaprav veljalo, da so domače obrti bolj postransko in dopolnilno kmetovo delo, medtem ko danes ta pojem ni več omejujoč in ne pomeni, da gre za opravila, ki se odvijajo le na podeželju. Prav tako danes ni več res, da bi bile domače obrti le tiste, ki se porajajo na tradicijo, saj gre za razvoj in ne za golo »muzeološko posnemanje dediščine ali ustvarjanje nekih stereotipnih modelov«, kot je zapisal dr. Bogataj v uvodnem razmišljanju k novi knjigi, ki bo te dni, morda prav danes, izšla pri Državni založbi Slovenije.

Razvoj domače obrti na Slovenskem

»Pregled razvoja začnemo z nekaterimi najstarejšimi pričevanji, ki jih ponuja arheološko gradivo. Arheološke najdbe namreč dokazujejo, da so se naši predniki ob naselitvi že ukvarjali tudi z nekaterimi obrtnimi znanji, naj je šlo za specializacijo ali le za zadovoljevanje lastnih potreb. V slovanskih grobovih so arheologi našli ostanke tkanega platna, pa razne kovške in lončarske izdelke, izdelke iz kosti in drugo. S pomočjo drugih virov lahko sklepamo, da so poznali tudi pletarske spretnosti, in da so izdelovali predmete iz lesa. Iz vseh teh osnov se je v srednjem veku začela razvijati obrt, posamezne obrtne panoge. Njihov namen

je bila zaščita tržnih koristi in nadzor kakovosti ter splošne strokovne podkovanosti obrtnikov. V tem procesu je bilo podeželsko prebivalstvo povsem neenakovredno in mestnim ter trškim obrtnikom ni moglo konkurirati. S to defirenciacijo lahko povežemo tudi zametke ali pojav pojma domače obrti, tako kot ga pojmuje tudi še danes.

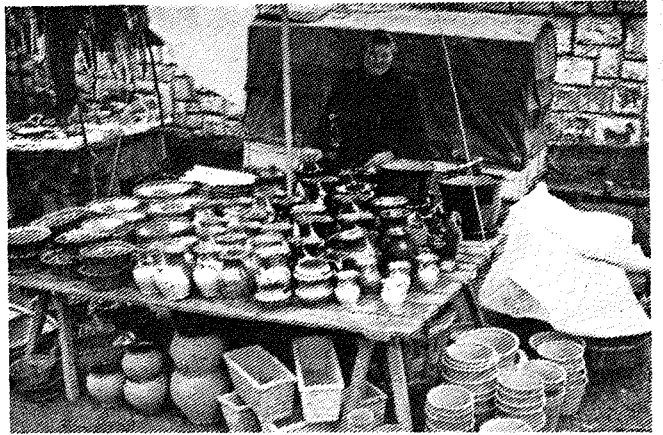
Šlo je za izdelovanje določenih predmetov v okviru domačije, domače družinske skupnosti, sosedstva ali vasi, za lastne potrebe in za zamenjavo ali celo prodajo. Vse izdelovanje je bilo izrazito sezonsko, torej takrat, ko ni bilo dela na polju. Za to pa so bili najbolj primerni zimski meseci. Obseg izdelovanja je bil velik. Čeprav je kakovost močno zaostajala za izdelki mestnih obrtnikov, pa so bili izdelki kmečkih domačih obrtnikov zaradi cene veliko dostopnejši. Mesta so z vidika svojih koristi poskušala na najrazličnejše načine (z normativ-

nimi ukrepi, prepovedmi ipd.) omejiti ali celo prepovedati to konkurenčno proizvodnjo, vendar s šibkim uspehom. Ob tem se nehotе vsiljuje primerjava, kako so se mesta na podobne načine borila tudi proti vedno večji udeležbi kmeta v transportu in trgovini.

Med obrtnimi, s katerimi so se v tem obdobju ukvarjali na našem podeželju, moramo omeniti predvsem lončarstvo, pletarstvo, tkalstvo, suknarstvo, izdelovanje kmetijskega orodja, še zlasti pa izdelovanje lesenih predmetov za vsakdanjo rabo v gospodinjstvu in za gospodarsko prizadevanje, ki se jih je na širšem območju Ribnice oprijelo ime »suha roba«. Ribničani so že ob koncu 15. stoletja dobili pravico do svobodnega trgovanja z lesnimi izdelki. Prav od 15. stoletja dalje na našem podeželju prihajajo do vse večjega razlikovanja. Nastajal je t. i. kmečki proletariat: kajžarji, bajtarji, gosači pa mali kmetje ipd. Mala posestva niso uspela prehraniti večglavih družin, pogosto pa se je dogajalo, da so bili to še brezzemljaki. Bolj ko so se na našem podeželju večale

socialne razlike, bolj ko so se delile kmetije, bolj se je povečeval obseg domačih obrti (v količinskem smislu). Domače obrti so zato večini slovenskega prebivalstva pomenile preživetje. Pomen posameznih panog domače obrti je bil torej v zagotavljanju dodatnih virov zaslužka in v izboljšanju ali vsaj zagotavljanju minimalne življenjske ravni. Prav zato pomeni stalno prepletanje posameznih panog domačih obrti s kmetijsko usmeritvijo enega najbolj zanimivih fenomenov zgodovinskega razvoja obrtnišva nasploh. Spremljamo ga lahko vse do najnovejšega časa, ko se v industrijski družbi pokaže razmerje med kmetijstvom, obrtjo in tudi industrijo. Izdelovanje domače obrti se je ponekod in za nekatere panoge tako razmahnilo, da so se jih oprijemale cele vasi, po več družin ali cela domačija (npr. tkanje v vaseh med Kranjem in Skofjo Loko, sitarstvo v Stražišču itd.).

Vse do tega obdobja moramo nekako računati s t. i. prvotnimi ali tradicionalnimi obrtni – za razliko od uvedenih obrti. Za

Lončarji še danes prodajajo svoje izdelke kot nekoč – na sejmi in trgih. Res pa je, da ne hodijo več po mestih in vaseh ponujati lončevine.

tradicionalne ali prvotne obrti je značilno, da so se nadaljevale iz roda v rod, in da so izdelovalci imeli vse surovine pri roki. To velja predvsem za lončarstvo, izdelovanje suhe robe, pletarstvo, žebjarstvo v Kropi, žimarstvo v Stražišču itd. V drugi polovici 18. stoletja pa imamo opraviti z uvedenimi obrtni, saj predstavlja to obdobje nov razcvet domače obrti na Slovenskem. Uvedene obrti so bile tiste, s katerimi so se na temelju mednarodnih stikov ali s priseljavanjem tuje delovne sile začeli ukvarjati tudi pri nas. Taki obrti sta npr. čipkarstvo in slamnikarstvo.

Čipkarstvo je prišlo k nam iz Holandije prek Česke v Idrijo, kjer so ga začeli načrtno širiti zato, da bi revnim rudarskim družinam omogočili dodatni vir zaslužka. Tudi pri slamnikarstvu gre za značilno uvedeno obrt, in sicer iz Italije. Proizvodnja v tej panogi domače obrti je bila najprej zasnovana na domači slami, pozneje pa so začeli uvajati tudi uvožena pletiva. Zanimivo pri slamnikarstvu je tudi, da se je v nadaljnjem razvoju ta domača obrt kar najtesneje povezala z industrijo slamnikov. Ta domačega slamnikarstva ni absorbirala, temveč je prav na domačem delu (koooperaciji) zasnovala svojo proizvodnjo. Seveda pa tega modela ne moremo enačiti s t. i. »delom na domu«, ki ga je pri-

nesla industrializacija. Tovarne so namreč dajale prebivalcem okoliških krajev določene polizdelke v obdelavo in dodelavo, potem pa so jih vračali tovarni za plačilo. V praksi so se razvili trije modeli tega načina dela, in sicer:

– Proizvod in surovine so bili last tovarnarja, delavec je dobil plačano le delo,
– Domači obrtnik je moral kupiti material. Delal je na svoj riziko, odpadki so bili njegovo breme.
– Tretji model pa je bil, da je industrija prevzemala za odmerjeno kupno ceno že gotove izdelke, narejene na domu.

To delo na domu se je bistveno razlikovalo od domače obrti v ožjem pomenu besede, uspevalo pa je tako dolgo, dokler so bili produkcijski stroški takega sistema cenejši kakor pa režijsko delo v sklopu koncentriranih tovarniških delavnic. Zelo se je v tem obdobju na področju domače obrti razvil t. i. založniški sistem. Založnik je domačim obrtnikom priskrbel vzorce in material, ti pa so mu po (zanj ugodnih) določenih cenah prodajali doma in jih tudi izvažali. Ta založniški sistem je bil značilen predvsem za čipkarstvo, žebjarstvo, sitarstvo in slamnikarstvo. Na področju čipkarstva se je ohranil ta način tudi še po drugi svetovni vojni... (odlomek iz knjige *Domače obrti na Slovenskem*).

Prihodnjic vam bomo posredovali dve nadaljevanji o lončarstvu na Slovenskem

Kmetica iz goriške okolice z jerbasom; tako so nosile na trg zelenjavo v 19. stoletju in še desetletja tega veka.

V okolici Kočevja so bili večji tudi pletarstva (slika upodablja popotnika iz 17. stoletja)

Po deželi religij, gurujev in svetih krav

Čar vzhoda

Raznovrstnost indijske prehrane

Ste že kdaj slišali za masalo dosho pa za channo masalo in palak panir, za raito in malai kofto? Če se niste, vam povem, da gre za indijske specialitete in vam zagotavljam, da bi si ob njih obliznili vseh deset prstov na rokah! To mislim zelo dobesedno. Celotisti, ki vam ne bi najbolj dišale, bi bili prisiljeni v to. Se čudite? Potem ne veste za prvo pravilo indijske kuhinje, ki se glasi: Jej z rokami! Pravzaprav se glasi čisto malo drugače: Jej z desno roko! Kajti v Indiji je natančno določeno, kdaj se uporablja desna in kdaj leva roka. Z desno roko Indijci jedo, saj trdijo, da hrana le tako obdrži svoj pravi okus. In priznati moram, da so v tem pravi mojstri – celo najbolj redke juhe jedo prav tako spretno kot mi, »civiliziranci«, z žlico. Leva roka pa je namenjena... saj veste, tistim stvarim, ki jih menda še cesar sam opravi.

Ko sem prišla v Indijo, sem se počutila prav nelagodno, ko je natak na velik bananin list pred menoj položil ogromno kepo riža in omak. Zbegano sem se ozirala po »restavraciji«, da bi kje le zagledala rešilno bilko – jedilni pribor. Pa ga ni bilo. In tako sem bila pač prisiljena uporabiti prste. Sprva je šlo težko, ali bolje rečeno – sploh ni šlo: pol riža je končalo na tleh, pol pa na mizi. Sčasoma pa sem se tako

privadila temu načinu, da na žlico in vilice še pomislila nisem več.

Sicer pa je običaj, da se pri jedi ne uporablja pribora, zakoreninjen predvsem na jugu, medtem, ko je na severu Indije tega manj. Tudi sicer se prehrana na severu in jugu močno razlikuje. V severnem delu Indije pojedjo na primer veliko več mesa, opazen je tudi vpliv prehranjevalnih navad iz centralne Azije in srednjega vzhoda. Na jugu je, nasprotno, vegetarijanstvo še dokaj trdno zakoreninjeno, jedi pa so mnogo bolj začinjene. Na srečo je v vsaki gostilni mogoče dobiti tudi »curd«, kislo mleko, ki ga po potrebi, kadar je jed le preveč pekoča, lahko dodaš, da tako postane vsaj malo znosnejša. Včasih pa celo curd ne zaleže – nekoč sem ga v svojo zelenjavno omako izlila kar tri skodelice, pa je bilo kljub vsemu le preveč! Vendar hrana ni tako močno začinjena zgolj slučajno: številne začimbe, ki jih uporabljajo, namreč vsaj delno pomorijo črevesne parazite, ki jih je zaradi nehi-giene in oporečne vode vse polno.

Sicer pa si, kadar je domotožje le prehudo, prav lahko privoščiš tudi evropske »specialitete«: pomfrit, mlečni riž, kašo, toast z marmelado, hamburgerje in celo koruzne kosmiče z mlekom (moda zdrave prehrane je, izgleda, prodrla celo na Daljni vzhod). Skoraj v vsakem malce večjem indijskem mestu so namreč restavracije z zahodnjaško hrano, namenjene manj petičnim zahodnim turistom. Navadno so tudi nekakšni centri mladih – zgodi se, da kar

Tipični prizor z indijske ulice

v nekaj mestih zapored srečuješ iste obraze.

Indija je seveda tudi dežela sadja – za smešno ceno dobiš banan, kolikor jih hočeš: od tistih majhnih (a najslajših) in teh, ki smo jih vajeni tudi pri nas, pa do »rdečih« banan, ki so prav posebej cenjene. Že pomaranče so precej dražje, da o mangu sploh ne govorim – cene se vrtijo od enega do dveh dolarjev za kilogram. Tudi papaja, nekakšna dinja, je zelo okusna. Predvsem pa so priporočljive papajine peške, ki jih Indijci sicer ne jedo, vendar pa uspešno preganjajo amebe. Poleg tega poznajo še mnogo drugih vrst sadja, ki so nam, v glavnem, neznan: peru, chiku, guava...

Sicer pa, da ne bom samo hvalila dobrot indijske kuhinje, vam prilagam še recept za

tipično jed iz južne Indije – masalo dosho.

Sestavine za štiri osebe: 2 dl riža, 1 dl leče, 1 dl jogurta, malo vode, 2 žlički soli, 1/4 žličke mleto pekoče paprike.

Lečo in riž čez noč namočiš, odcediš, ponovno opereš, dodaš mleto papriko, sol in toliko vode, da lahko premešaš. Dodaš jogurt. Testo naj bo tako gosto kot za palačinke. Z maslom premešaš ponev, vliješ vanjo testo (kot za palačinko), in ko cvrčenje preneha, obrneš. Končano je, ko je testo blago zlaturumene barve. V palačinke zaviješ krompir, ki si ga prej tenstal s čebulo in zeljem ter močno začiniš z orientalskimi začimbami. Dober tek!

Mirjam Mencej
(nadaljevanje prihodnjic)

Pavla Štembal

Pred dnevi smo se na pokopališču v Iški vasi poslovili od Štembalove Pavle, ki je vse svoje življenje posvetila družini, prijateljem in sovaščanom, še posebej pa borkam in borecem podkrimskega okoliša.

Rodila se je leta 1924 v Tomišlju, v majhni delavski družini. Oče je bil delavec v Tobačni tovarni v Ljubljani, mati pa gospodinja. Ko je italijanski okupator zasedel našo deželo, je cela družina delala za OF, zato sta bila z očetom internirana. Po kapitulaciji Italije je odšla v partizane, prav tako tudi oče in brat. Mati in sestra pa sta ostali doma in sta bili odpeljani v nemško tabornišče.

Po vojni se je takoj spoprijela z delom na terenu. Povsod, kjer je bilo potrebno, je bila prisotna, saj sta ji bili družabnost in dobrosrčnost prirojeni. Rada je pomagala vsakomur, ki je bil pomoči potreben, največ skrbi pa je posvečala našim borecem, saj je bila vsa povojna leta tajnik združenja borcev v Iški vasi. Poleg vsesplošne skrbi za naše borce pa je bila prisotna v vseh akcijah v svoji krajevni skupnosti, ki jih po vojni ni bilo malo. Zelo dobro je sodelovala z mladino. Vedre, jasne in odločne so bile njene besede na naših borčevskih sestankih in sestankih drugih družbenopolitičnih organizacij.

Izgubili smo dragocene človeka, vendar njena dela živijo naprej v mladem rodu, s katerim je s takšnim veseljem sodelovala.

Rezka Kosmač

Terezija Kosmač se je rodila leta 1922 v Jazah, v družini Jerebovih. Kot 19-letno dekle je prisluhnila prvim vestem o borcih za svobodo; v gostilni na Ledinah, kjer je služila, je februarja 1943 prvič srečala partizane. Vključila se je v delo kot obveščevalka. Po kapitulaciji Italije je skozi nemške zapore vzdrževala zvezo z okupirano Idrijo, hkrati pa vodila aktiv SKOJ na Ledinah. Aprila 1944 se je vrnila v rojstno vas, postala sekretarka SKOJ in bila sprejeta v KPS. Poleti 1944 je bila izvoljena v krajevni NOO. Večji del svojega življenja po vojni je Rezka preživela v Cerknem, razpeta med številne dolžnosti, ki jih je opravljala vestno in odgovorno. Zadnja leta je pomagala muzejskemu oddelku NOB v Cerknem, njena glavna skrb pa je bila posvečena zdravju in socialni varnosti borcev.

Franc Strojnik

Na pokopališču v Dobovi smo se sredi poletja poslovili od Franca Strojnika, rojenega pred dvainosemdesetimi leti. Med vojno se je povezal z organizacijo OF. Kot pismonoša je prenašal zapupno pošto in tako pomagal NOB.

Andrej Obid

Zadnje slovo od Andreja Obida je bilo avgusta v Cerknem. Rojen je bil leta 1910. Leta 1943 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Po njeni kapitulaciji se je vrnil domov in se javil Komandi mesta oziroma Vojkovi brigadi (minerski vod). Z razvojem partizanskih delavnic v Cerknem je bil dodeljen orožarni 9. korpusa. Pri izdelavi »partopa« je imel pomembno vlogo.

Marija Čarman

Umrila je Marija Čarman, ki je bila rojena leta 1920 v Ravnah pri Cerknici. Med NOB je zgubila moža in brata. Bila je prava borka za pravico. Ohranili jo bomo v lepem spominu.

Katarina Jeram

Prve dni septembra smo se v Cerknem poslovili od Katarine Jeram iz Planine pri Cerknem. Rodila se je pred štiriinosemdesetimi leti na Cerkljanskem vrhu. Že spomladi leta 1943 je organizirano delala za NOB. Prevažala je material mimo italijanskih postojank in straž ter pomagala borecem in ranjencem, ki so bili pogosto pri njej.

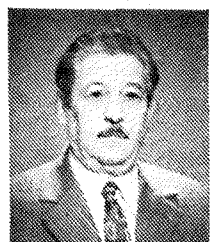
Franciška Krč

Rojena je bila leta 1924 na Kamenu pri Šentjurju. Konec maja 1942 je bila s starši izseljena na Hrvaško. Zaposlila se je v Velikem Zdencu. Z materjo sta se ob koncu vojne vrnili domov. V izgnanstvu je sodelovala z NOG, za kar je prejela priznanje. Pokopana je na šentjurskem pokopališču.

Marija Skubic

V triindevetdesetem letu je julija umrla Marija Skubic iz Vnanjih gor. Od leta 1941 je bila aktivistka, leta 1942 so ji Italijani požgali dom, nato ji je leta 1944 padel mož, njo pa so zaprli v ljubljanske zapore. Za delo med NOB je bila dvakrat odlikovana.

Danijel Zewel

V sedemdesetdesetem letu je septembra umrl Danijel Zewel. Bil je borec 5. prekomorske brigade, ki je osvobajala domovino od Splita preko Velebita in Like, prispela v Metliko in prešla v sestav 15. divizije. Imel je čin starejšega vodnika in bil odlikovan z redom za hrabrost. Pokopan je na litijemskem pokopališču.

Ivan Bajt

Julija smo se v Cerknem poslovili od Ivana Bajta, rojenega leta 1913 v vasi Poljane pri Cerknem. Med vojno je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Po njeni kapitulaciji se je vrnil domov in se vključil v NOV. Delal je pri Komandi mesta Cerkno, kasneje pa je bil dodeljen zaščitni četi 31. divizije, kjer je ostal do konca vojne.

Jože Grbec

V 80. letu starosti je v Ilirski Bistrici umrl nosilec partizanske spomenice 1941, Jože Grbec.

V organizirano delo OF se je vključil kmalu po začetku vojne. Decembra 1941 je vstopil v NOB. Bil je borec Primorske in Brkinske čete, Gubčeve brigade ter obveščevalec v vipavskem vojnem področju.

Krajevna organizacija ZB NOV Polzela sporoča, da so se septembra borci in krajsani poslovili od:

Antona Čuka, rojenega leta 1932 v Založah. Med okupacijo je bil izseljen Ivana Cajhna, rojenega leta 1910 v Polzeli. Med okupacijo je bil že leta 1942 zaprt v Celju in na Borlu pri Ptuj.

Jakob Planinšek

Sredi poletja je umrl borec Jurišnega bataljona 18. divizije Jakob Planinšek-Sila. Rojen je bil leta 1928 v Litiji. Izučil se je za zidarja in se opredelil za boj proti okupatorju. Aprila 1944 je stopil v vrste Kamniško-zasavskega odreda, nato pa je postal borec Jurišnega bataljona. V bojih pri Kočevju je bil ranjen. Bil je vodnik in politdelegat, za zasluge pa je bil odlikovan s srebrnim vencem.

Janez Nosan

Avgusta smo se v Brusnicah poslovili od Janeza Nosana s Tolstega vrha. Rojen je bil leta 1921 v Dol. Suhodolu. Že v začetku leta 1942 je začel sodelovati z OF, februarja 1943 pa je vstopil v prtizanske enote. Najprej se je boril v Gorenjskem bataljonu, nato v Gubčevi brigadi in nazadnje v 15. brigadi. Po vojni je ostal v Knoju. Za zasluge v NOV je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in z redom zaslug za narod.

Anton Čehovin

Konec septembra smo se soborci in prijatelji v Postojni poslovili od Toneta Čehovina. Že v rani mladosti se je vključil v narodna gibanja. Kot italijanski vojak je navezal stike z NOG. S ponarejenimi dokumenti je dezertiral iz italijanske vojske in se februarja 1943. leta vključil v Pivško četo v Brkinah. Kot radiotelegrafist je bil kasneje dodeljen v enoto glavnega štaba NOV Slovenije v Kočevski Rog, nato v 9. korpus in nazadnje v grupo odredov za Koroško in 4. operativno cono. Svoje znanje je prenašal na svoje mlade soborce. Po demobilizaciji leta 1946 je prevzel nove dolžnosti pri obnovi domovine. Udeležil se je akcije gradnje železniške proge Samac-Sarajevo, kjer je bil komandant 1. primorske brigade. Kasneje pa je v Postojni opravljal številne odgovorne naloge v gospodarstvu in v družbenopolitičnih organizacijah.

Maks Žaler

Maks Žaler je bil rojen leta 1916. Med NOV je bil aktiven borec Kozjanskega odreda. Umril je junija, pokopan je na pokopališču Olimlje.

Enzo Lorenzetti

Na postojnskem pokopališču smo se pred kratkim poslovili od Enza Lorenzetti, rojenega v Italiji. V Postojno se je preselil kmalu po vojni. Februarja leta 1932 je kot italijanski vojak dezertiral in se priključil francoskemu odporniškem gibanju, kjer je bil vse do razpada Italije. Po vrnitvi v domači kraj je pomagal pri organiziranju odporniškega gibanja. Septembra 1943 se je vključil v partizansko enoto Gruppo patriottico Apunani, v kateri je bil do konca vojne. V bojih je bil ranjen in ostal invalid. Za zasluge v odporniškem gibanju je prejel od predsednika republike Italije Pertinija osebno priznanje.

Marija Medvešek

Septembra smo se na šmarnskem pokopališču pri Litiji poslovili od enainšestdesetletne Marije Medvešek-Tončke. Vsa njena družina je sodelovala z NOB, od leta 1943 je bila Marija aktivistka, obveščevalka in skojevka na terenu Senožeti-Zagorje.

Nikoli ni prepozno

Da ni nikoli prepozno, sem menil, ko sem se odločil, da poskušam opisno odgovoriti vsaj na nekatera vprašanja iz ankete, objavljene v 35. številki našega glasila TV-15.

Pravzaprav me je k temu spodbudila vaša odločitev, da spremenite naš tednik v štirinajstnevnik. S to vašo odločitvijo se žal niti približno ne strinjam. Mislim, da je pot, ki ste jo ubrali, pot najlažjega odpora in čisto nič drugega. Popolnoma razumem, da vam zmanjkuje sredstev. Sklepam, da je ob vse višjih stroških tudi vse manj naročnikov. Torej pada tudi naklada? Ob takem trendu pa ne more biti rešitev v višanju naročnine ali vsaj ne zgolj v tem. Najprej bi morali povečati naklado. Toda kako? Časopis je naš, borčevski, je zelo dober in vsaj deloma ustreza svojemu namenu. Zakaj ni potem veliko več borcev naročenih nanj? Ali so občinski odbori ZZB ali pa morda komisije za prenos tradicij NOB res storili vse, da bi bilo naročnikov več? Smo mar borci sami storili dovolj za povečanje kroga naročnikov? Prepričan sem, da nismo. Ob prvih podražitvah naročnine so sledile odpovedi. Ali je naša rešitev res v tem, da se odpovemo temu edinemu borčevskemu časopisu? Prav gotovo, da ni. To je ob vseh ostalih nenehnih podražitvah le kapljica v morje. Torej se moramo potruditi, da se bo naklada povečala in pri tem moramo sodelovati vsi. To je ena plat. K povečanju števila naročnikov bi nedvomno vplivala tudi večja »udarnost« tega našega glasila. Ne razumite me napak. Ne mislim na udarnost v smislu »udarnih brigad«. Mislim le, da bi se morali bolj energično lotevati raznih problemov. Brez oklevanja, tako kot pri jurišu v NOB, bi morali reči bobu bob in popu pop. Na primer: trenutno aktualno je vprašanje brzdanja inflacije oziroma reformiranja celotne družbe s sistemom vred. Zakaj ne bi v vsaki številki pisali o temi, ki bi bila tisti trenutek najbolj aktualna? Sprejemajo se novi predpisi, a o pomenu njihove vsebine smo veliko premalo seznanjeni. In spet, ne razumite me napak. Ne mislim, da bi v TV-15 prepisovali zakonske določbe. Ne! Potrebno bi bilo na poljuden način pojasniti, kaj posamezni predpis spreminja. Morda bi bilo prav celo, če bi poskušali ugotoviti,

viti, kdo je pravzaprav resnični lastnik družbene lastnine. Delavci Agrokomerca so na primer pred časom potovali v Beograd in tam jim je nekdo, verjetno lastnik, dal nekaj denarja za podaljševanje agonije. Toda kdo je bil to? Od kje je vzel denar? Kateri samoupravni organ mu je to odobril?

Druga tema, ki bi jo kazalo vsaj načeti, je vprašanje naše revolucije, ki da še traja oziroma kot nekateri pravijo, še vedno teče. Drugo leto bo minilo že 45 let od konca druge svetovne vojne in kot smo nekoč rekli, konca naše socialistične revolucije. Morda bi bilo le prav, če bi ob tem visokem jubileju vendar spoznali, da je bilo revolucije resnično konec takrat, ko se je končala vojna. Če pa naša revolucija še traja, potem poskušajmo vsaj določiti njeno pravilno pot in se vsaj okvirno opredeliti, doklej bo trajala. In zakaj to? Iz čisto preprostega razloga. S prehodom iz revolucionarnega na evolucionarno obdobje bi morda vendar prenehali tudi z večnim iskanjem takšnih in drugačnih sovražnikov – kontrarevolucionarjev, ki jih je po mnenju nekaterih varuhov naše revolucije vendar več in več. Dejansko pa gre v največ primerih za vse bolj lačne ljudi, ki jim je začela predsedati dušebrižniška skrb raznih manjših in večjih polbogov. Morda pa bi potem le prešli na iskanje prepotrebnih prijateljev, ki jih že in jih še bomo vedno bolj potrebovali.

Obenem pa bi moralo uredništvo zbrati več reklamnega gradiva in oglasov. Znano je, da dobijo mnoge časopisne hiše po svetu znatna denarna sredstva prav s tovrstno dejavnostjo. Popolnoma pa se zavedam, da to ne gre čez noč. Zavedam pa se tudi dejstva, da bo s štirinajstnevnikom in kasneje verjetno z mesečnikom še veliko, veliko težje.

Meni osebno bi ustrezalo, če bi objavljali več spominov na vojna leta. Vojna povzroča strašno veliko trpljenja, žrtev, znoj, krvi in vsakršnega gorja. Zato bolj glasno povejmo vsem, tudi tistim v Črni gori ali drugje, naj ne zahtevajo orožja, še posebno, ker ga imajo že itak preveč in bi bilo edino prav in pošteno, da bi ga vsem pobrali. Orožje pač ni za otroke, neresne ljudi in zlobneže.

Predlagam tudi, da bi v vsaki številki poskušali povzeti vse zares aktualne dogodke doma in v svetu, do katerih je prišlo med dvema številka-ma glasila. Nekakšno »Zrcalo tedna« pač, z rahlim komentarjem. Tudi malo več razvedrilne vsebine ne bi škodovalo v teh časih, ko poslušamo in vidimo samo pesimizem, prepad, ki je iz dneva v dan bolj globok in bolj črn. Rešilo pa nas bo kvečjemu krepko zmanjšano razmetavanje denarja na vseh ravneh in veliko bolj dosledno delo in spet delo. Dokler pa se bomo dopoldne pripravljali, popoldne pa mingovali ali zborovali, ne bo kruha in ne rešitve...

Ne le jaz, vsi člani družine planemo najprej po komentarjih komisarja Simeta. Zapisati pa moram, da mi ti komentarij, in ne samo meni, povišajo pritisk ali bolje rečeno: spravijo me v nemočen bes. Že nekajkrat sem nameraval zapisati, da bi rad slišal tudi za epilog raznih opisanih komentarjev. Kako so se razpletle afe-re, o katerih ste poročali?

Zadnje čase me pa vse bolj razjeda še ena želja. Rad bi namreč zvedel, koliko imamo v Jugoslaviji doktorjev in kakšnih znanosti? (Tu so seveda izvzeti doktorji v zdravstvu). Ne bi bilo odveč tudi vedeti, koliko le teh imamo po svetu in to najboljših? Upam, da sem bil dovolj jasan. Upam tudi, da Sime ne bo odnehal zaradi posameznih protestov, ker prav ti potrjujejo, kdaj je zadel v črno. Na kaj mora pri tem paziti, pa itak ve sam.

Kar se tiče sedanje vsebine, ne bi iz nje črtal ničesar. In tu ste me ulovili. Kam potem z novimi sestavki? Objavljati bi morali bolj aktualne stvari, pač po presoji zares razgledane in aktivne skupine dobrih novinarjev. Brez dobrih novinarjev, ki bodo za svoje dobro delo tudi dobro plačani, pa ni za naš časopis prav nobene rešitve.

Vsekakor mora ta naš časopis izhajati najmanj tedensko. Še bolje bi bilo, če bi izhajal celo dvakrat tedensko.

Zavedam se, da je gmotni položaj časopisa osrednji problem. Tudi višjo naročnino sem pripravljen plačati. V nobenem primeru pa nisem pripravljen dati bianko menice. Glede prispevkov v tiskovni sklad pa bi se vendar morali posebej dogovoriti o vrsti vprašanj v zvezi z delovanjem takega sklada. Ker že sprašujete po starosti in izobrazbi, bom pač zapisal par besed še o tem. Sem v 65. letu starosti. Sem rezervni pešadijski major. Naredil sem malo maturo in

končal ustrezno vojaško šolanje na višji šoli. Kasneje, ko so mi očitali, da sem se usposabljal le vojaško, sem se vrnil nazaj in uspešno končal najprej SES in nato še Višjo šolo za organizacijo dela v Kranju.

Od 1960. leta dalje sem opravljал dela in naloge, za katere se je zahtevala vioka strokovna izobrazba. Zadnja štiri leta pred upokojitvijo sem bil predsednik IS SO Ajdovščina.

Skupno sem si nabral nekaj več kot 43 let pokojninske dobe; danes prejemam okrog deset milijonov din mesečne pokojnine, kar znese okrog 230 ameriških dolarjev.

V Primorskih novicah šte. 82 z dne 20. oktobra 1989 sem na strani 19 med drugim prebral:

»Vsem jugoslovanskim državljanom, ki že prejemajo italijansko pokojnino, pošilja centralna direkcija INPS (italijanska socialnovarstvena ustanova) posebne obrazce, s katerimi lahko upravičenci prosijo za tako imenovano »socialno povišanje« pokojnine (maggiorazione sociale). Do tega povišanja so upravičeni tisti upokojenci, katerih dohodki — s pokojnino (jugoslovansko in italijansko) in vsemi dodatnimi prejemki vred — ne presegajo določenega letnega zneska.

Po tem zakonu so do mesečnega povišanja pokojnine do 50 tisoč lir upravičeni tisti upokojenci, stari 65 in več let, katerih letni dohodki (redni in izredni) v letu 1988 niso presegli 6.220.100 lir in v letošnjem letu 6.643.000 lir. 30.000 lir mesečnega dohodka pa bodo dobili upokojenci, stari od 60 do 63 let, katerih dohodki v letu 1989 niso presegli (ali dosegli) 6.383.000 lir...«

Koliko to znese preračunano v naše dinarje po sedanjem tečaju si lahko izračuna vsak sam. Pri tem moramo upoštevati, da bodo dobili ta denar, ne glede na delovno dobo ali plačo, ki so jo prejeli.

Da ne bo kdo pomislil, da tem upokojencem zavidam. Daleč od tega! Velika škoda za vse je, da nimamo le teh še veliko več. To sem zapisal predvsem zaradi tega, kar menim, da bi bilo prav, če bi take informacije objavili tudi v ostalih sredstvih informiranja in tudi zaradi primerjave, kako po rakovo potujemo vsi ostali in ne le upokojenci.

Lepo pozdravljeni!

Franc Tomažič
Kosovelova 10, Vipava.

Zgodovinarji v Jasenovcu

Minuli teden so se v Jasenovcu sestali številni jugoslovanski zgodovinarji in predstavili svoje ugotovitve o žrtvah druge svetovne vojne. Pristopi k izračunom o žrtvah vojne so še vedno različni, so ugotavljali vsi skupaj, pri tem pa tudi dejali, da bo treba z objektivnimi poenotenimi znanstvenimi pristopi ugotoviti dejansko število žrtev, ki vključuje umrle v koncentracijskih taboriščih in na moriščih — tudi v zloglasnem Jasenovcu.

Našim bralcem se opravičujemo, ker je v tej številki TV-15 zaradi tehničnih razlogov izpadel TV spored.

RADI BI SE VAM ZAHVALILI!

Člani Skupnosti borcev ISTRSKEGA ODREDA, ki so se v nedeljo, 15. oktobra 1989, v velikem številu udeležili odkritja plošče v spomin medvojnemu povezovanju in sodelovanju vaščanov z borci (na hiši Danila Kozloviča — žerjavovi iz Trseka, št. 23), so bili presenečeni, kako lepo so bili sprejeti in kako lepo so jih vaščani na velikem dvorišču Žerjavove hiše pogostili. Takšno javno zahvalo zaslužijo v prvi vrsti vsi Kozlovičevi, ki so bili nosilci glavnega bremena celotne organizacije odkritja plošče in pogostitve okrog dvesto udeležencev te slovesnosti, vaščani Trseka, zlasti žene, ki so spekle potice in kuhale, učenci in učenke marežganske osnovne šole za kulturni program, vodstvo krajevne konference SZDL Marežige ter delovne organizacije, ki so akcijo materialno podprle.

Iskreno hvala vsem. Vlili ste nam tako potrebne, nove volje za nadaljnjo aktivnost.

Udeleženci — člani Skupnosti borcev Istrskega odreda

Javna zahvala

Na letošnjem že tradicionalnem tovariškem srečanju borcev prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOV Jugoslavije, ki smo ga priredili v Kopru 7. oktobra 1989 (v počastitev 45-letnice osvoboditve Beograda in 45-letnice kninske bitke), so v izvedbi kulturnega programa sodelovali Obalni oktet iz Izole, Oskar Kjuder — violina, Andrej Pegan — klavir in Marta

Valetič — altistka (vsi iz Trsta) ter Stane Raztresen, član SSG iz Trsta. Program je povezovala novinarka — napovedovalka Radia Koper Majda Santin-Bažec.

Vsem izvajalcem izredno uspelega kulturnega programa se najtopleje zahvaljujemo. Naša zahvala gre tudi slavnostnemu govorniku tov. Dušanu Semoliču, sekretarju republiške konference SZDL Slovenije.

Za pripravljalni odbor
Roman Florjančič

Naslovnica v Mladini:

To je absurd

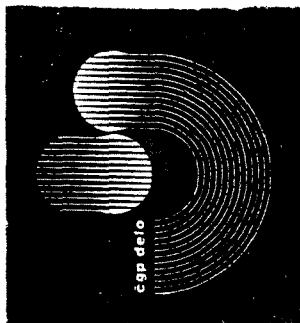
Oskar Kjuder: Kaj takega se v Italiji ne bi moglo zgoditi

»Naj pridejo k nam na pogovor,« nam je ondan ogorčen rekel Oskar Kjuder, dirigent in vodja Tržaškega partizanskega pevskega zbora, ko je, na obisku v Ljubljani, obiskal tudi našo redakcijo z namenom, da protestira zoper Mladinino naslovnico s Titom.

»Dopuščam, da vsak človek v življenju dela tudi napake, vendar pa je to, kar so na Mladinini naslovnici storili s Titom, nezaslišano. Ne bom se oziral na njegova zadnja leta, vendar pa je splošno zgodovinsko priznano dejstvo, da je Tito osebnost, ki je z genialnostjo vojskovodje, pa če hočete, tudi z zvitostjo, znal v najtežjih vojnih trenutkih na mednarodnem prizorišču odigrati za jugoslovanske narode izjemno vlogo. Tu ne gre le za žalitev Titove podobe — s sliko na Mladinini naslovnici v bistvu žalijo vse nas, ki smo se borili v drugi svetovni vojni zoper fašizem. Ob tem pa naj pripomnim, da celo današnji neofašisti ne bi naredili takšne nesramnosti. Pri nas v zamejstvu smo borci do kraja ogorčeni.

Eno je, če se pošteno kritično oziram na posamezna obdobja naše preteklosti, drugo pa je, če to nekdo počne na grd, umazan način. Navsezadnje kaže naslovnica tudi odnos do mrtvih.«

B. Ž. J.

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Tičova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revialni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Jurišni bataljon je praznoval

Mrzli so bili tisti decembrski dnevi leta 1944, ki so se zgri-
njali nad Žirovsko kotlino. V dolini nič snega in suh mrz, okoli na višinah zasnežena po-
bočja.

V gostilni »Pri županu« na
Dobračevi pri Žireh so se zbi-
rali borci. Prihajali so mladi
fantje, naravnost iz brigad, ne-
kateri prav s položajev. Zbirali
so se najboljši borci primorskih
in gorenjskih brigad. Nekateri
prav rosno mladi, zagoreli od
sonca in vetra, polni dobre vo-
lje in optimizma. Po vrsti so se
javljali »Pri županu«, kjer jih je
sprejemal štab bataljona: resni
Ivan Leban, komandant, Bol-
težar Kastelic-Veljko, komisar
in njegov namestnik, vedno na-
smejnani Janko Burnik-Boris.

Tiste dni so se na korpusu
odločili, da ustanovijo posebno
enoto. Posebno zato, ker so jo
predvideli za izredne in najbolj
nevarne bojne naloge. Imeno-
vala se bo Jurišni bataljon 31.
divizije. Enota z najboljšimi
borci, z najboljšim orožjem in
z vsem, kar spada zraven. Od-
ločili so se, da jo bo ustanovila
divizija. Divizijski štab se je
stvari lotil z vso resnostjo, nale-
tel pa je na odpor brigadnih
štabov. Komandanti brigad so
se na vse kriplje upirali, da bi
odstopili najboljše borce – pa
še z avtomatskim orožjem po-
vrhu, četudi so se borci javljali
prostovoljno. Toda ukaz je
ukaz in morali so popustiti.

In tako je »Pri županu« na-
stajala gneča, ki je tisti dan že
preseglala sto ljudi. Fantje so se
zbirali v gručah, si ogledovali

in otipavali orožje in ugibali
o prihodnosti.

Že dopoldne so najavili pri-
hod divizijskega štaba in pre-
gled na novo ustanovljene eno-
te. Zato je štab bataljona že
kmalu ukazal zbor. Borci so se
postavili po četah in vodih.
Bleščali so se mitraljezi in brzo-
strelke, prilegale so se nove
uniforme in tudi novi žirovski
čevlji, ki jih je večina dobila, so
podkrepili slovesnost dogodka.
Fantom so žarele oči in prsi so
se kar sama napele, kot se spo-
dobi.

Komandant divizije Pemc ni
mogel skriti zadovoljstva. Na
tihem je pritril korpusnemu
komandantu Lazarju, ki je de-
jal, da take enote ne bo od
Triglava do Trsta. Stopil je
pred postroj in prebral ukaz
korpusa o ustanovitvi bataljo-
na. Nato jih je na kratko nago-
voril in dejal, da so jurišniki, in
da bodo jurišali in tolkli sovra-
znika – ne zato, da bi umirali,
ampak da bi z najmanjšimi
možnimi žrtvami dosegli naj-
večje učinke, velike podvige in
postali strah in trepet sovra-
znikov.

Ta dan se je začela težka in
zmagovita pot Jurišnega bat-
aljona 31. divizije, pot nešteti-
h bojev in jurišev – iz Trnovske-
ga gozda preko Žirovskega vr-
ha, prav v središče belih postoj-
ank v Dolomiti, kjer so pog-
nali strah v kosti dotlej brez-
skrbnim belogardistom. Pa na-
zaj v Trnovski gozd in v težke
borbe na Vojsko, kjer so odbi-
jali juriše pobesnelih nemških
čet, katerim so prizadejali hude

izgube in jih nazadnje v protiju-
rišu odbili. Potem drugi pohod
v Dolomite, kjer je doživel svo-
je presenečenje razvpiti do zob
oboroženi in po esesovski izur-
jeni Rupnikov bataljon. Juriš-
niki so ga razbili in preganjali
do Dobrove. Potem na Kras.
Tu so izbojevali svojo najslav-
nejšo bitko. Na pohodu so pre-
senetili in pognali v beg SS ba-
taljon elitne in zloglasne divizi-
je »Prinz Eugen«. V krvavem
in brezkompromisnem boju,
tudi prsi ob prsi, so uničujoče
porazili mnogo močnejšo, fa-
natično borečo se enoto. Po-
tem nenehni pohodi in boji
spet v Trnovskem gozdu, v Do-
lomiti, vpad v nemško zaledje
na Lokvah, boji pri Vojskem
na Kočevju, kjer so Nemci za-
man poskušali prodreti na Voj-
sko in naprej za naše položaje.

In nazadnje tisti poslednji
pohod na Kras. Tu je bataljon
pregnal patrole četnikov, pre-
prečil njihove ponovne vpade,
porazil Nemce, ki so ropali pri
vasi Zagrajec, in pregнал Koza-
ke iz postojanke na Gorjan-
skem.

Potem pa je prišel tisti zadnji
krvavi dan borbe s četniki, 25.
april 1945, dan celodnevnih
prebojev in jurišev skozi silovi-
to ofenzivo tisočev četnikov, ki
so ta dan preplavili ves Kras.

Potem boji pred Trstom,
prodor do morja in v Trst, kjer
je bataljon končal svojo pot in
so bili borci razporejeni v dru-
ge enote.

Po vojni smo se razšli na vse
vetrove, tudi preko naših meja.
Po več kot dvajsetih letih smo

se ponovno srečali, da bi ohr-
nili tradicijo tovarštva in spo-
minov.

Statistika kaže, da je bilo
vseh pripadnikov bataljona sto-
enajst. Morda zveni neverjet-
no, toda dejstvo je, da je v vseh
nešteti bojih in juriših padlo
ali podleglo ranam, če lahko
tako rečemo, »le« štirinajst
borcev. Pri vseh tisočih kro-
glah, ki so nam žvižgale okrog
glav prav presenetljivo! In
morda ima Tone Svetina prav,
ko je nekoč dejal: »Življenje
pripada držnim – hrabrim po-
maga sreča!«

Z ljubeznijo in spoštovanjem
se spominjamo naših soborcev,
ki so ostali na bojišču, na Kra-
su, pri Lipi, pri Gorjanskem,
pri Selah, v bolnici Franja,
v bolnici Pavla... Borič Vik-
tor, mitraljezec Brezic Viktor,
komandir Emil Kodela, miner
Hodnik Jože, mitraljezec Gros
Franc, Kralj Lenart, Maček Ja-
nez, Mažgon Ciril, Nastran Jo-
že, Premuš Vinko, Prah Franc,
Požar Martin, Skumavec Janez
in Vidmar Lenart, ubit kot ra-
njenev v bolnici na Pedrovem.

Bataljon je bil po sestavi ob
formiranju mlad. Povprečna
starost je bila dvajset let. Naj-
starejši je bil Kokošar Andrej
– star 41 let iz Idrije, najmlaj-
ša, Benjamina bataljona, sta
jurišala štirinajst let stara Rolc
Cveto z Bleda in Joško Mrak iz
Kanomlje.

Našo 45. obletnico je doča-
kala še nekako polovica bor-
cev. Danes smo spet tu v Ži-
reh, ki so nam dale domov, in
kjer smo združili naše prazno-
vanje s praznikom krajevn-
skupnosti.

Dolgi in težki so bili pohodi
bataljona. Krvavo in pošteno je

bilo prisluženo ime »Jurišni ba-
taljon«. Počasi blede spomin,
dogodki tonejo v pozabo, drug
za drugim gredo k počitku borci
in njih dejanja. Da ne zamre
spomin nanje, je poskrbel pri-
padnik bataljona Tone Svetina,
ki je pred dvanajstimi leti ove-
kovečil borbeno pot bataljona,

usodo in dejanja njegovih pri-
padnikov v kroniki – knjigi
»Ognjeni plaz«. Tako bo tudi
zanamcem ohranjen spomin na
Jurišni bataljon 31. divizije iz
davno minulih let krvavih borb
1944 – 1945.

Milan Medvešek

Sojenje Vllasiju

V Titovi Mitrovici se je v ponedeljek, 30. oktobra, začelo
sojenje Azemu Vllasiju in trinajstim vodilnim delavcem rud-
nika v Starem trgu.

Zagovorniki obtoženih so že sporočili, da bodo prvi dan
sojenja zahtevali, da s procesa odstranijo predsednika sodnega
senata in da bi sojenje potekalo v drugem kraju.

Pod procesom v Titovi Mitrovici pa je položaj na Kosovu
znova napet. V rudniku Stari trg je iz protesta ostalo večje
število predvsem starejših rudarjev. Po nepotrjenih novicah naj
bi jih skušale varnostne sile na silo pripeljati na površje, vendar
je njihov poskus spodletel.

Manjši protestni zborovanji zaradi sojenja Vllasiju pa sta bili
v Ljubljani in Zagrebu, ki so ju pripravili Albanci, živeči v teh
dveh mestih.

Rezervne vojaške starešine v luči družbenih reform

Redne seje Zveze rezerv-
nih vojaških starešin Sloveni-
je, ki je bila v četrtek, 26.
oktobra, so se udeležili tudi
delegati zvezne konference,
Republiškega odbora zveze
združenih borcev NOV Slove-
nije in Jože Smole, predsed-
nik republiške konference so-
cialistične zveze. Največ po-
zornosti so namenili nadalj-
njemu razvoju Zveze rezerv-
nih vojaških starešin Sloveni-
je kot družbene organizacije
v našem političnem sistemu
ter dopolnitvam organizira-
nosti z osnovami kadrovske
politike, skladno z mestom in
vlogo rezervnih vojaških sta-
rešin v zasnovi splošne ljud-
ske obrambe in družbene sa-
mozaščite.

V skladu s predvidenimi
družbenimi reformami ter
prenovo zveze komunistov in
socialistične zveze tudi orga-
nizacije rezervnih vojaških
starešin iščejo najsodobnejše
oblike svoje organiziranosti
in oblike dela, ki bi znova
pritegnile k sodelovanju re-
zervne starešine, obenem pa
uresničile že dokaj stare cilje
po sodobnejši obliki izobra-
ževanja svojih članov, ki jih je
zastarela oblika odvracala od
vsakršnih aktivnosti.

O prenovi Zveze rezervnih
vojaških starešin Slovenije je
govoril tudi Branko Jerkič,
predsednik ZRVS, ki je med
drugim poudaril, da bo o pre-
novi (zlasti kadrovski) re-
zervnih vojaških starešin mo-
goče resneje govoriti že v za-
četku prihodnjega leta, kar
pomeni, da bo bližajoča se
programsko volilna konfe-
renca ZRVS že vsebovala ne-
katere elemente njene preno-
ve. Branko Jerkič je govoril
tudi o dobrem sodelovanju
svoje organizacije z sociali-
stično zvezo: »... vendar nas

moti to, da nam socialistična
zveza doslej še ni predstavila
temeljev svoje skorajšnje pre-
nove.«

Tako je nekako »izzval«
Jožeta Smoleta, ki se je takoj
vključil v razpravo, vse nav-
zoče pa je tudi seznanil z ne-
katerimi osnovnimi elementi
prenove socialistične zveze.
Poudaril je, da bo socialistič-
na zveza še naprej odprta za
sodelovanje z rezervnimi vo-
jaškimi starešinami, to je pa
tudi eden izmed ciljev in po-
treb Zveze rezervnih vojaških
starešin Slovenije, ki naj bi
z novo preobrazbo upravičila
svoj obstoj.

Poleg poročil in razprav
o dosedanjem delu organiza-
cije, je večji del seje izzvenel
prav v znamenju že prej ome-
njene prenov, spregovorili
so tudi o pripravi na
programsko-volilne konfe-
rence v organizacijah. Med
razpravo pa so tudi najostreje
obsodili napade na osebnost
tovariša Tita in tednik Mladi-
na, ki je sprožil plaz ogorčenj
v širši slovenski in jugoslo-
vanski javnosti. Naslovnica in
intervjuji v Mladini niso le
napadi na osebnost tovariša
Tita, pač pa kažejo na omalo-
važujoči odnos od vsega, kar
je pridobljeno v narodnoos-
vobodilni vojni in povojnem
razvoju naše družbe, so med
drugim sklenili delegati na se-
ji Zveze rezervnih vojaških
starešin Slovenije.

J. Č.

Žalne svečanosti ob dnevu mrtvih v radovljški občini bodo:

v torek, 31. oktobra:

v Kamni gorici ob 15.15, v Lipnici ob 15.30, na Srednji Dobravi
ob 16. uri, na Ovišah ob 16.45, v Radovljici ob 15.30, v Lescah ob
16.30, na Ribnem ob 9. uri in na Goreljku ob 11. uri.

v sredo, 1. novembra:

V Begunjah ob 11. uri, v Dragi ob 10. uri, v Boh. Bistrici ob
9. uri, na Bohinjski Beli ob 9. uri, v Mošnjah ob 8. uri, na Brezjah
ob 15. uri, na Bledu ob 10. uri, v Gorjah ob 9. uri in v Kropi ob 15.
uri.

Krajevna konferenca SZDL in krajevna skupnost Vrhpolje-
Zalog v občini Domžale vabita na komemoracijo ob dnevu mrtvih,

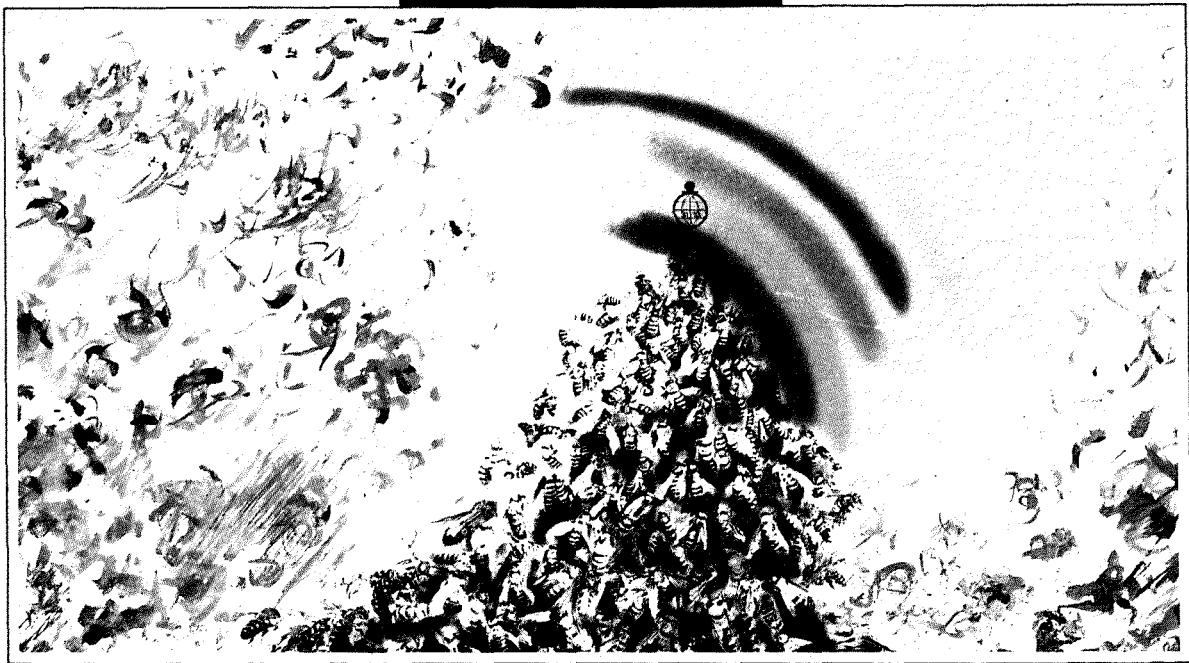
ki bo v sredo, 1. novembra 1989, ob 9. uri pred spomenikom
padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja na Vrhpoljah.

Popravek

Pri opisu svojih »spominov«, objavljenih v nadaljevanjih v časopisu
TV-15, je prišlo pri številu 34, izdani z dne 7. septembra 1989, do
neljube pomote. Vse do pred kratkim sem živel v trdnem prepri-
čanju, da je bil kraj, v katerem smo se med pohodom ustavili in
v katerem se je takrat nahajala Babičeva družina, stiški samostan.
Šele pred kratkim pa se je izkazalo, da je bil grad v Trebnjem, in da
se je omenjena družina nahajala v tem gradu. Toliko v vednost in
v pojasnilo.

Sonja Filipovič-Jugovar

31.oktober

Svetovni dan varčevanja

 ljubljanska banka

TV-15
**Časopis borcev
NOB**

Ustanovitelj: RO ZZB NOV Slove-
nije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljub-
ljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: **Zvone Kržiš-
nik** (v. d. glavnega in odgovornega
urednika), **Živa Drole**, **Bojana Žo-
kalj-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milen-
ko Strašek** (novinarji – uredniki ru-
brik), **Viktor Konjar**, **Mirjana Men-
ce** (lektorica-redaktorica), **Drago
Setničar** (tehnični urednik-obliko-
valec), **Mara Okorn** (tajnica uredni-
štva).

Predsednica časopisnega sveta:
Mira Svetina.
Žiro račun: 50101-603-45772.
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. dav-
ka po mnenju Sekretariata za inf.
SRS.